

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στις Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια

Διπλωματική Εργασία

**«Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Προστασία των Δικαιωμάτων
του Ανθρώπου μετά το 1990»**

του Δημητρίου Κεχαγιά

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης

Δεκέμβριος 2018
Θεσσαλονίκη

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Δημήτριος Κεχαγιάς

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Όταν ο Ουίνστον Τσώρτσιλ, μαζί με άλλους ευρωπαίους ηγέτες ίδρυσαν το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1949, οι μνήμες των θηριωδιών κατά του ανθρώπινου γένους στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν ακόμη νωπές. Ο μακροπρόθεσμος στόχος του Συμβουλίου ήταν η αποτροπή παρόμοιων φαινομένων στην ευρωπαϊκή ήπειρο, και πλέον τα 47 κράτη-μέλη του μοιράζονται κοινές δημοκρατικές και ανθρωπιστικές αξίες.

Σήμερα, σχεδόν 70 χρόνια μετά, το Συμβούλιο της Ευρώπης εξακολουθεί να αποτελεί πυλώνα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και την προαγωγή της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στην γηραιά ήπειρο, ακολουθώντας μια παράλληλη πορεία με τις εξελίξεις που διαδραματίζονται σε αυτή. Καθώς οι σύγχρονες προκλήσεις και απειλές για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου πληθαίνουν, το έργο του Συμβουλίου αναδεικνύεται πλέον ως επιτακτική ανάγκη. Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, το μεταναστευτικό κύμα, οι πολιτικές αναταραχές, η οικονομική κρίση, συνοδεύονταν πολλές φορές από παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και το Συμβούλιο παρακολούθησε στενά αυτές τις εξελίξεις και έδωσε το στίγμα του, ως θεματοφύλακας των δικαιωμάτων αυτών.

Η παρούσα εργασία ακολουθεί την πορεία του Συμβουλίου της Ευρώπης, από την πτώση του Κομμουνισμού στην Ευρώπη και μετά, αναλύοντας τις μεθόδους του, περιγράφοντας το έργο του, και τέλος αναδεικνύοντας τη σημασία της θέσης που κατέχει στην παγκόσμια αρένα της προάσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Συμβάσεις όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θεσμοί όπως ο Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, αποτελούν ορισμένα ισχυρά εργαλεία του Συμβουλίου για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και αποτελούν παράλληλα το πλαίσιο ανάπτυξης της εργασίας.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ABSTRACT

When Winston Churchill along with other European leaders, founded the Council of Europe in 1949, the memories of the mass atrocities against the human race that took place during the Second World War, were still fresh. The initial purpose of the Council of Europe was to prevent similar phenomena from reoccurring in the European continent, and now its 47 state-members share common democratic and human rights values.

Currently, almost 70 years after its founding, the Council of Europe is still one of the pillars for the protection of human rights, and the promotion of democracy and the rule of law in Europe, following its course along the continent's history. Inasmuch as the current challenges pose an increasing threat for human rights, the Council of Europe's work has become indispensable. The war on terrorism, the European migration crisis, political upheaval, and the financial crisis have been accompanied by various violations of human rights, and the Council of Europe has closely monitored these developments, while leaving its mark as the leading guardian of human rights in Europe.

This thesis focuses on the progress of the Council of Europe's methods and on the description of its work, while successively indicating the importance of its place in the international human rights arena after the fall of Communism in Europe. Binding treaties, such as the European Convention on Human Rights, independent institutions, like the Commissioner for Human Rights, and monitoring and advising mechanisms, such as the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, are some of the means the Council of Europe uses to safeguard human rights. These specific instruments of the Council are the main study of this thesis.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντά μου κ. Κωνσταντίνο Τσιτσελίκη, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, για τις καίριες παρατηρήσεις και συμβουλές του, όπως και για την ευκαιρία που μου έδωσε να μελετήσω ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον θέμα. Ευχαριστίες οφείλω και στην σύζυγό μου Μαρία και τα παιδιά μου Χριστίνα και Θωμά για την συμπαράστασή τους στη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	4
Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4
Β. ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	5
Γ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΣΤΕ)	8
Α. ΙΔΡΥΣΗ.....	8
Β. ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	9
α. Όργανα-Θεσμοί.....	9
β. Συμβάσεις	11
γ. Μηχανισμοί Παρακολούθησης και Αξιολόγησης.....	14
Γ. ΣΤΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ.....	15
Δ. ΣΤΕ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	16
Ε. ΤΟ ΣΤΕ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1990	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990	21
Α. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990	21
α. Η Κατάρρευση του Κομμουνισμού	21
β. Διεύρυνση του ΣΤΕ	21
Β. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΕ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	
ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990	22
α. Η Πορεία για μια Δημοκρατική Ευρώπη	22
β. Δραστηριότητες του ΣΤΕ.....	25
γ. Σύνοδοι Κορυφής του ΣΤΕ.....	27
Γ. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΕ	29
Δ. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ (ΕΣΔΑ) ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ (ΕΔΔΑ)	34
A. ΓΕΝΙΚΑ.....	34
α. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).....	34
β. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).....	34
B. ΤΟ ΕΔΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990	36
α. Η Κρίση στο ΕΔΔΑ.....	36
β. Πρωτόκολλα για την Αντιμετώπιση των Προκλήσεων του ΕΔΔΑ.....	38
γ. Συνδιασκέψεις για τη Μεταρρύθμιση του ΕΔΔΑ	39
δ. Εφαρμογή των Αποφάσεων του ΕΔΔΑ από τα Κράτη-Μέλη	40
Γ. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΣΔΑ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	46
A. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	46
α. Εξέλιξη του Έργου του ΣΤΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα	46
β. Ίδρυση του Θεσμού	46
γ. Τι Περιλαμβάνει ο Θεσμός	49
δ. Οι Επίτροποι έως Σήμερα.....	50
B. ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ	51
Γ. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	55
α. Αξιοπιστία του Θεσμού του Επιτρόπου	55
β. Θεματολογία	56
γ. Επίδραση του Θεσμού του Επιτρόπου στα Κράτη-Μέλη	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Ή ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΤΙΜΩΡΙΑΣ (CPT)	59
A. ΙΔΡΥΣΗ	59

α. Δημιουργία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.....	59
β. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.....	60
B. ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.....	61
α. Ανθρώπινο Δυναμικό	61
β. Επισκέψεις στα Κράτη-Μέλη	63
γ. Εκθέσεις της Επιτροπής.....	64
Γ. ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.....	66
α. Αντίκτυπος της Δημιουργίας της Επιτροπής στα Κράτη-Μέλη του ΣτΕ.....	66
β. Επιτεύγματα και Προκλήσεις	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	71
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Καθώς μπαίνουμε στο 2018, τη χρονιά που η διεθνής διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου θα κλείσει 70 έτη ύπαρξης, είναι πλέον ξεκάθαρο ότι κανείς από μας δεν μπορεί να θεωρεί δεδομένο κανένα από τα ανθρώπινα δικαιώματα» (Shetty 12). Η δήλωση αυτή του γενικού γραμματέα της Διεθνούς Αμνηστίας, στην ετήσια έκθεση του οργανισμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως, αντικατοπτρίζει την κατάσταση και στην Ευρώπη, η οποία συνιστά απειλή για τα δικαιώματα των ανθρώπων στην γηραιά ήπειρο.

Το ζήτημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βρίσκεται στην επικαιρότητα τα τελευταία χρόνια, καθώς κάθε κρίση σε παγκόσμιο ή εθνικό επίπεδο- ανεξαρτήτως χαρακτήρα (οικονομική, πολιτική, κτλ.)- συνοδεύεται από παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Μόνο στη διάρκεια του 2017, διαδραματίστηκαν γεγονότα στην παγκόσμια σκηνή τα οποία αποτελούν κραυγαλέα παραδείγματα παραβίασης των εν λόγω δικαιωμάτων. Μερικά από αυτά, είναι η εθνοκάθαρση στη Μιανμάρ, το πραξικόπημα στην Τουρκία, η ανθρωπιστική καταστροφή στην Υεμένη, και οι επιπτώσεις των ενεργειών του Ισλαμικού κράτους στο Ιράκ και τη Συρία. Επιπρόσθετα, τα τελευταία έτη πρωταρχικό ρόλο έχει στην ατζέντα των αρχηγών των μεγάλων κρατών το μεταναστευτικό ζήτημα, κυρίως στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, το οποίο άπτεται θεμάτων που σχετίζονται άμεσα με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Μέσα σε αυτό το μάλλον δυσοίωνο σκηνικό, όπως παρουσιάζεται από διεθνείς οργανισμούς, δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα να στραφούν τα βλέμματα ξανά στο θέμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σε τέτοιους καιρούς ξεχωρίζουν θεσμοί που έχουν συσταθεί-μεταξύ άλλων- για αυτό το σκοπό, όπως είναι το Συμβούλιο της Ευρώπης, και των οποίων η σημασία διαφαίνεται μέσα από την παραμονή τους στη διεθνή σκηνή επί συνεχόμενα έτη.

Ανάμεσα στις αξίες που πρεσβεύει το Συμβούλιο της Ευρώπης, η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατέχει πρωταρχικό ρόλο. Το Συμβούλιο προάγει τα δικαιώματα αυτά μέσω διεθνών συμβάσεων, επιβλέπει την τήρηση και την πρόοδο των κρατών-μελών του μέσω ανεξάρτητων εποπτικών φορέων, και –σύμφωνα με το καταστατικό του- την ιδιότητα του μέλους παραχωρεί

μόνο σε κράτη που επιτρέπουν σε όλα τα πρόσωπα στην επικράτειά τους να απολαμβάνουν τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ιστορικά, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην πορεία της Ευρωπαϊκής ηπείρου προς τη δημοκρατία, καθώς συμμετείχε ενεργά σε όλες τις αλλαγές στην ιστορία της μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα επιτεύγματά του, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνονται η κατάργηση της θανατικής ποινής, η ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των γυναικών, των παιδιών, και των μειονοτικών ομάδων, η παρακολούθηση εκλογικών διαδικασιών για την εγγύηση δημοκρατικών, ελεύθερων, και δίκαιων εκλογών σε όλη την ήπειρο, η υπεράσπιση της πολιτισμικής πολυμορφίας, και η διαφύλαξη της ελευθερίας της έκφρασης. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήταν και εξακολουθεί να αποτελεί πυλώνα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και την προαγωγή της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στην γηραιά ήπειρο. Καθώς το έργο του Συμβουλίου καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δράσης, η συγκεκριμένη εργασία θα επικεντρωθεί στο χρονικό διάστημα μετά το 1990, καθώς και σε συγκεκριμένες πτυχές του έργου του για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται στοιχεία για τα δικαιώματα του ανθρώπου μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής από την αρχαιότητα. Δίνεται έμφαση στην εξέλιξη της προστασίας των δικαιωμάτων από τις εθνικές νομοθεσίες, και στους διεθνείς οργανισμούς που προάγουν την προστασία τους. Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται αρχικά στην ίδρυση και στον τρόπο λειτουργίας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην ανάλυση της δομής του, αναδεικνύονται σημαντικές συμβάσεις και μηχανισμοί που σχετίζονται με το έργο του Συμβουλίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο ίδιο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια σύντομη ανάλυση της σχέσης του Συμβουλίου της Ευρώπης με την Ελλάδα, όπως και της σχέσης του με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το κεφάλαιο καταλήγει σε μια συνοπτική καταγραφή γεγονότων σχετικών με το Συμβούλιο της Ευρώπης μέχρι το 1990.

Το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας επικεντρώνεται στο Συμβούλιο της Ευρώπης μετά το 1990. Μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα γεγονότα που άλλαξαν το πρόσωπο της ευρωπαϊκής ηπείρου, παρουσιάζεται το έργο του στη διάρκεια των ραγδαίων αυτών αλλαγών, καθώς και οι επιπτώσεις που είχαν

αυτές οι αλλαγές στο Συμβούλιο. Τέλος, γίνεται λόγος για τις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει το Συμβούλιο. Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Το κεφάλαιο επικεντρώνεται κυρίως στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο μετά το 1990, και πιο συγκεκριμένα στις προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει, αλλά και στις διάφορες μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα για την εξέλιξή του. Το κεφάλαιο καταλήγει σε μια επισκόπηση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και της θέσης που κατέχει πλέον στην παγκόσμια αρένα της προάσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται ο θεσμός του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, και πραγματοποιείται εκτενής αναφορά στην ίδρυσή του, στο έργο του αλλά και στη σημασία του θεσμού για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Το έκτο κεφάλαιο αφορά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Η ίδρυσή της, η αντίστοιχη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο τρόπος λειτουργίας της Επιτροπής, και τέλος το έργο της αλλά και η θέση που κατέχει στην Ευρώπη, για την προστασία των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, είναι τα θέματα που αποτυπώνονται στο κεφάλαιο αυτό. Τέλος, η εργασία καταλήγει στην παράθεση συμπερασμάτων και διαπιστώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η ανθρώπινη πάλη για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, συμβαδίζει σχεδόν παράλληλα με την ίδια την ύπαρξη των ανθρώπων σε κοινωνικές ομάδες. Τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι ηθικές διεκδικήσεις αναφαίρετες και εγγενείς σε όλα τα άτομα δυνάμει της ανθρώπινης φύσης τους (Ζάικος). Οι ρίζες της έννοιας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σύμφωνα με μελετητές εντοπίζονται στην αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα στη Στωική φιλοσοφία. Ο ιδρυτής του Στωικισμού, Ζήνων ο Κιτιεύς, πρέσβευε ότι υπάρχει ένας φυσικός νόμος που διέπει όλη τη δημιουργία, και σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να κρίνεται και να εναρμονίζεται η ανθρώπινη συμπεριφορά (Burns 258). Τα δικαιώματα των ανθρώπων, από τη σφαίρα της φιλοσοφίας έχουν διατυπωθεί και μετουσιωθεί σε νομικά δικαιώματα (στο εθνικό και το διεθνές επίπεδο) με τη θέσπισή τους σε νομικούς κανόνες (Ζάικος).

Το «κλασικό» διεθνές δίκαιο είναι ένα δίκαιο διακρατικό. Τα δικαιώματα των ανθρώπων ουσιαστικά αφορούν τη σχέση μεταξύ των κρατών και των πολιτών τους, και ανήκουν στην εθνική δικαιοδοσία του κάθε κράτους. Στοιχεία για κάποιες ανθρώπινες ελευθερίες έγιναν στον πρώτο γραπτό αγγλικό νόμο το 1215, τον Μεγάλο Χάρτη της Ελευθερίας (Magna Charta Libertatum), και πολύ αργότερα έγινε συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών το 1787. Το 1789, η γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, αλλά και το γαλλικό Σύνταγμα το 1791, αποτέλεσαν τον κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων (Καραχάλιου 11,12). Στη διάρκεια του δέκατου ένατου αλλά και στις αρχές του εικοστού αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους συμβάσεις που αφορούσαν στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως κατά της σκλαβιάς το 1885, ή την υποχρέωση της προστασίας των στρατιωτικών νοσοκομείων και του Ερυθρού Σταυρού το 1864 (συνθήκη της Γενεύης). Μετά τη λήξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το 1919 δημιουργήθηκε η Κοινωνία των Εθνών (League of Nations), ένας πρωτοποριακός διεθνής θεσμός, με πρωταρχικό σκοπό την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Με προσήλωση στη διεθνή διπλωματία αλλά και στο διεθνές δίκαιο, η Κοινωνία των Εθνών-ο βραχύβιος προκάτοχος του ΟΗΕ- είχε στο Σύμφωνο που υπέγραψαν τα κράτη-μέλη του, το

Άρθρο 23, το οποίο αναφερόταν αποκλειστικά στα ανθρώπινα δικαιώματα (Humphrey 1,2).

Οι ρηξικέλευθες αλλαγές όμως στο θέμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου έλαβαν χώρα στον απόηχο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Εκτός από τις τεράστιες ανθρώπινες απώλειες, αλλά και καταστροφές, με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπα όλα τα κράτη που συμμετείχαν στον πόλεμο, ήρθαν στην επιφάνεια και οι θηριωδίες εναντίον του ανθρώπινου γένους που έλαβαν χώρα στη διάρκεια του πολέμου. Στο προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948, αναφέρεται ότι «...επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση... τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο» (Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα).

Η αναγκαιότητα για την ουσιαστική υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου είχε σαν αποτέλεσμα την εξέλιξη του διεθνούς δικαίου. Στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο, το άτομο πλέον προστατεύεται νομικά, σε εθνικό επίπεδο (κατά κανόνα από το Σύνταγμα) αλλά και απευθείας από το διεθνές δίκαιο.

B. ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Υπάρχουν πάνω από ένας όροι στη βιβλιογραφία με ορισμένες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, όπως «ατομικά δικαιώματα», «ανθρώπινα δικαιώματα», ή «θεμελιώδη δικαιώματα». Περαιτέρω, δεν υπάρχει ένας και μόνο ορισμός των εν λόγω δικαιωμάτων που να είναι παγκοσμίως αποδεκτός. Το 1977, ο καθηγητής και νομικός σύμβουλος της UNESCO Κάρελ Βασακ (Karel Vasak), παρουσίασε σε ένα άρθρο του το διαχωρισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε τρεις γενιές ή κατηγορίες. Παρότι δεν είναι απολύτως αποδεκτός σε ακαδημαϊκούς κύκλους, αυτός ο διαχωρισμός απαντάται σε μεγάλο εύρος βιβλιογραφίας.

-Η πρώτη γενιά αφορά στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Τα ατομικά δικαιώματα αναφέρονται στον ιδιωτικό βίο και ισχύουν για όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία ενός κράτους. Τα πολιτικά δικαιώματα αφορούν

στη συμμετοχή του ατόμου στις πολιτικές διαδικασίες και στη διαχείριση των κοινών, όπως είναι η διαδικασία του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Αυτά ισχύουν μόνο για τους πολίτες ενός κράτους.

-Η δεύτερη γενιά αφορά στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Αυτά καλύπτουν ένα εύρος δικαιωμάτων για τα οποία η πολιτεία πρέπει να παρεμβαίνει στον κοινωνικό βίο. Αφορούν μεταξύ άλλων, στην ίση αμοιβή, στην πρόσβαση στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή.

-Η τρίτη γενιά αφορά στα δικαιώματα αλληλεγγύης. Τα δικαιώματα αλληλεγγύης αφορούν στα συλλογικά δικαιώματα του ανθρώπου για καθαρό περιβάλλον, ειρήνη και ανάπτυξη.

Γ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Ο πιο σημαντικός διεθνής οργανισμός σε οικουμενικό επίπεδο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναμφισβήτητα είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Η δημιουργία του βασίστηκε στην οργανωτική δομή της Κοινωνίας των Εθνών, και επίσημα η ίδρυση του ΟΗΕ πραγματοποιήθηκε στις 24 Οκτωβρίου του 1945. Τα Ηνωμένα Έθνη είχαν ως σκοπό τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας και την ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των κρατών. Ένας ακόμη σκοπός ήταν και η προαγωγή της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένα θέμα με το οποίο ασχολούνται μερικώς, διάφορα όργανα του ΟΗΕ. Αργότερα όμως ακολουθεί η ίδρυση εξειδικευμένων οργάνων, όπως είναι το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΣΑΔ) και ο θεσμός της Ύπατης Αρμοστείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έχουν ακολουθήσει διάφορες διακηρύξεις (όπως η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Διακήρυξη για την Εξάλειψη κάθε Διάκρισης σχετικά με τις Γυναίκες αλλά και των Φυλετικών Διακρίσεων κα), αλλά και συμβάσεις που έχουν συναφθεί στα πλαίσια του ΟΗΕ. Ξεχωρίζουν το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων αλλά και το Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα τα οποία υιοθετήθηκαν το 1966.

Σε περιφερειακό επίπεδο, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), ιδρύθηκε το 1975 στο Ελσίνκι, και καλύπτει τις Ευρώπη, Βόρειο Αμερική και Κεντρική Ασία. Ο ειδικευμένος θεσμός του ΟΑΣΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι το Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα με έδρα τη Βαρσοβία.

Στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκινά η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την αποτροπή των συγκρούσεων μεταξύ των χωρών της γηραιάς ηπείρου. Το 1957 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) που ξεκινά να ενώνει οικονομικά και πολιτικά τις ευρωπαϊκές χώρες για αυτό το σκοπό. Η ΕΟΚ μετεξελίσσεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), και στις κοινές αξίες όλων των κρατών μελών της, πρωταρχική θέση έχουν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Τα θεμελιώδη δικαιώματα που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη της ΕΕ προσδιορίζονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος έχει καταστεί από το 2009 νομικά δεσμευτικός.

Ο παλαιότερος πολιτικός οργανισμός στην Ευρώπη είναι το Συμβούλιο της Ευρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

A. ΙΔΡΥΣΗ

Η ιδέα μιας ενωμένης Ευρώπης προϋπήρχε του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, όπως οι απόψεις του κόμη Ριχάρδου Κούτενχοβ-Καλλέργη, οι οποίες ήταν γνωστές από τη δεκαετία του 1920. Μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου όμως, η Ευρωπαϊκή ήπειρος, χτυπημένη από τον πόλεμο, επέλεξε ουσιαστικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, κυρίως για να διασφαλιστεί η αποτροπή παρόμοιων φαινομένων. Άλλος ένας λόγος που οδήγησε στην ανάγκη συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών, ήταν το γεγονός ότι μετά τον πόλεμο αναδύθηκαν ως υπερδυνάμεις οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση, και έπρεπε τα ευρωπαϊκά κράτη να συνδυάσουν τις δυνάμεις τους για να μπορέσουν να συναγωνιστούν τις οικονομίες αλλά και την παγκόσμια κυριαρχία των κρατών αυτών (Breuer και Schmahl 5).

Το πρώτο βήμα για τη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, αποτελεί η δημιουργία του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1949. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες -μεταξύ των οποίων ο Τσώρτσιλ (Winston Churchill), και ο Ρομπέρ Σουμάν (Robert Schuman)- που οραματίστηκαν μια ειρηνική Ευρώπη, με σκοπό να προωθήσουν τα κοινά ιδεώδη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου, ίδρυσαν το Συμβούλιο της Ευρώπης (στο εξής ΣΤΕ) στις 5 Μαΐου του 1949 στο Λονδίνο. Οι εκπρόσωποι των κρατών που υπέγραψαν το καταστατικό, είχαν διοριστεί από τις κυβερνήσεις ή το κοινοβούλιο του εκάστοτε κράτους, οπότε η συνάντηση αυτή αποτελεί και την πρώτη διεθνή κοινοβουλευτική συνέλευση. Το Βέλγιο, η Δανία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο επέλεξαν σαν μόνιμη έδρα του ΣΤΕ το Στρασβούργο της Γαλλίας. Η συμβολική επιλογή της Αλσατικής πρωτεύουσας έγκειται στο ότι αποτελούσε για αιώνες σημείο διαμάχης για τη Γαλλία και τη Γερμανία, ενώ τώρα θα αποτελούσε στο εξής τη βάση για την αρχή της ευρωπαϊκής συμφιλίωσης (Cvnce.eu). Η Ελλάδα αποτέλεσε το 11^ο κράτος-μέλος του ΣΤΕ στις 9 Αυγούστου του 1949.

Σήμερα το ΣΤΕ αριθμεί 47 κράτη-μέλη εκ των οποίων τα 28 είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης ο Καναδάς, το Βατικανό, η Ιαπωνία, το Ισραήλ, το

Μεξικό και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αποτελούν παρατηρήτριες χώρες, με το Ισραήλ να αποτελεί παρατηρήτρια χώρα μόνο της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης. Όλα τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), ένα σύμφωνο που έχει σχεδιαστεί για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη μέλη.

B. ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

α. Όργανα-Θεσμοί

Όργανα

Σύμφωνα με το καταστατικό του ΣτΕ, Άρθρο 10, τα όργανα του ΣτΕ είναι η Επιτροπή των Υπουργών και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση.

Η Επιτροπή Υπουργών

Η Επιτροπή αποτελείται από τους υπουργούς Εξωτερικών όλων των κρατών-μελών (και τους αντιπροσώπους τους), και είναι υπεύθυνη για τη λήψη αποφάσεων του ΣτΕ. Η Επιτροπή συνεδριάζει μία φορά το χρόνο σε υπουργικό επίπεδο, ενώ μία φορά την εβδομάδα συνεδριάζουν οι μόνιμοι εκπρόσωποι των υπουργείων στο ΣτΕ. Κάτω από την Επιτροπή Υπουργών λειτουργούν και άλλοι μηχανισμοί προστασίας των δικαιωμάτων. Η Συντονιστική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (CDDH), η οποία ιδρύθηκε το 1976 από την Επιτροπή Υπουργών, αποτελείται από ειδικούς που εκπροσωπούν τα 47 κράτη-μέλη. Κύριο στόχο έχει την επίβλεψη και βελτίωση του μηχανισμού ελέγχου της ΕΣΔΑ, όπως και την τήρηση των αρχών της Σύμβασης σε εθνικό και πανευρωπαϊκό επίπεδο. Κάτω από την επίβλεψη του CDDH, λειτουργεί και η Επιτροπή Ειδικών στο μηχανισμό της ΕΣΔΑ (DH-SYSC) που εκτελεί τις απαραίτητες εργασίες μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών-μελών (CoE Official Site).

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση αποτελείται από εκλεγμένους εκπροσώπους των κοινοβουλίων και των 47 κρατών-μελών. Η Συνέλευση εκλέγει το Γενικό Γραμματέα, τον Επίτροπο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όπως και τους Δικαστές του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση –μεταξύ άλλων- προέρχεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εκτός από τις πιέσεις που ασκεί στα κράτη-μέλη για τη διατήρηση της δημοκρατίας στην Ευρώπη, αποτελεί και χώρο για συζητήσεις και προτάσεις για θέματα που απασχολούν την ευρωπαϊκή ήπειρο. Από το 2000, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση είναι υποχρεωμένη να συνεισφέρει στην επιτήρηση της συμμόρφωσης των κρατών-μελών με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Resolution 2178 (2017) par 1).

Θεσμοί

Ο Γενικός Γραμματέας

Ο Γενικός Γραμματέας είναι ο εκλεγμένος επικεφαλής του οργανισμού και αποτελεί τη «φωνή» του ΣτΕ. Στο καταστατικό του ΣτΕ, ο ρόλος του περιορίζεται σε εκείνον της συνδρομής στο έργο της Επιτροπής των Υπουργών και της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης. Σταδιακά, οι υποχρεώσεις του Γραμματέα έχουν εμπλουτιστεί και πλέον εκπροσωπεί επίσημα τον Οργανισμό. Είναι επίσης υπεύθυνος για τη στρατηγική σχεδίαση του ΣτΕ, τη διαχείριση του προϋπολογισμού, και των δραστηριοτήτων του οργανισμού. Η θητεία του εκάστοτε Γενικού Γραμματέα διαρκεί πέντε έτη και η εκλογή του πραγματοποιείται από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Ο 13^{ος} Γενικός Γραμματέας του ΣτΕ είναι ο Thorbjørn Jagland, πρώην Πρωθυπουργός και Πρόεδρος της Βουλής της Νορβηγίας. Εξελέγη το 2009 με συντριπτική πλειοψηφία, και επανεξελέγη για δεύτερη θητεία το 2014. Η Γραμματεία που υποστηρίζει τη λειτουργία του ΣτΕ απασχολεί πάνω από 2.000 άτομα από τα 47 κράτη-μέλη.

Το Κογκρέσο (ή Συνοδος) των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών

Το Κογκρέσο έχει ως στόχο την προώθηση των δημοκρατικών θεσμών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Αποτελείται από δύο τμήματα, το Τμήμα Τοπικών Αρχών και το Τμήμα Περιφερειών, όπως και τρεις επιτροπές. Είναι υπεύθυνο για την προστασία των τοπικών αρχών, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Καταστατικό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, και αξιολογεί την εφαρμογή του Καταστατικού σε κάθε κράτος-μέλος. Για την επιτυχή επιτήρηση των κρατών-μελών, το Κογκρέσο είναι κατά διαστήματα παρατηρητής σε τοπικές και περιφερειακές εκλογές, πολλές φορές σε συνεργασία και με άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Ανεξάρτητοι Θεσμοί

Η Διάσκεψη των Διεθνών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (INGO)

Η Διάσκεψη εκπροσωπεί την κοινωνία των πολιτών και αποτελεί το σύνδεσμο μεταξύ των απλών πολιτών και του ΣτΕ. Η Διάσκεψη συνεισφέρει ενεργά στη διαδικασία αποφάσεων του ΣτΕ με τη συμβολή περίπου 400 Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ότι εισακούονται οι απόψεις και οι προσδοκίες των Ευρωπαίων πολιτών.

Ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου είναι ένας ανεξάρτητος και αμερόληπτος θεσμός, που ιδρύθηκε το 1999 από το ΣτΕ. Σκοπός του είναι να προάγει το σεβασμό και την ευαισθητοποίηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε όλα τα κράτη-μέλη του ΣτΕ. Δρα ως παρατηρητής αλλά και αρωγός των 47 κρατών-μελών του ΣτΕ σε θέματα που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα.

β. Συμβάσεις

Το Συμβούλιο της Ευρώπης προασπίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου, μέσω διεθνών συμβάσεων. Πρόκειται για νομικά δεσμευτικές συμφωνίες με τις οποίες τα κράτη-μέλη πρέπει να συμμορφώνονται από τη στιγμή που τις υπογράφουν και τις κυρώσουν. Οι πολιτικές των κρατών επανεξετάζονται τακτικά για να διασφαλιστεί ότι είναι σύμφωνες με τις συμβάσεις.

Καθώς το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει καταρτίσει πάνω από 200 συμβάσεις από τη μέρα λειτουργίας του, αναφορά θα γίνει επιλεκτικά σε ορισμένες από αυτές.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)

Η ΕΣΔΑ αποτελεί μια διεθνή συνθήκη που συνάφθηκε στη Ρώμη το Νοέμβριο του 1950 και τέθηκε σε ισχύ το Σεπτέμβριο του 1953. Η ΕΣΔΑ διασφαλίζει τα θεμελιώδη ατομικά και πολιτικά δικαιώματα του ανθρώπου μέσω των άρθρων της, ιδίως το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης, την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία της σκέψης και της θρησκείας. Η ΕΣΔΑ εξελίσσεται συνεχώς ώστε να συμπεριλαμβάνει περισσότερα δικαιώματα και να βελτιώνεται ο μηχανισμός της, μέσω επιπρόσθετων πρωτόκολλων. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) αποτελεί δικαιοδοτικό όργανο της ΕΣΔΑ. Είναι ένα διεθνές δικαστήριο που αποφαινεται για ατομικές ή κρατικές καταγγελίες που αφορούν παραβιάσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από τα κράτη μέλη του ΣΤΕ.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (ΕΚΧ), είναι μια διεθνής συνθήκη για την προστασία θεμελιωδών κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1961. Μέσω της ΕΚΧ κατοχυρώνονται δικαιώματα σε τομείς όπως η εργασία, η υγεία, η εκπαίδευση και η στέγαση. Ξεχωριστή έμφαση δίνεται στα δικαιώματα ευπαθών ομάδων, όπως η τρίτη ηλικία, τα παιδιά, ή ανθρώπους με ειδικές ανάγκες και μετανάστες. Αποτελεί το πρώτο περιεκτικό διεθνές κείμενο προστασίας κοινωνικών δικαιωμάτων, δεδομένου ότι προηγείται 5 χρόνια του αντίστοιχου Συμφώνου του Ο.Η.Ε (Κύρωση του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη 1). Ο ΕΚΧ εξελίσσεται μέσω των νέων πρωτοκόλλων που υιοθετούνται ανά έτη, αποτελεί δε σημείο αναφοράς για τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων τέθηκε σε ισχύ το 1989 και αναφέρεται στη δημιουργία μιας διεθνούς επιτροπής εξουσιοδοτημένης από το Συμβούλιο της Ευρώπης να επισκέπτεται όλους τους χώρους κράτησης ατόμων από δημόσιες αρχές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων λειτουργεί σαν όργανο της Σύμβασης.

Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων

Η Σύμβαση υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών το 1994 και τέθηκε σε ισχύ το 1998. Θεωρείται από τις πιο εμπειριστατωμένες συμβάσεις σχεδιασμένες να προστατεύουν τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες. Η Σύμβαση θέτει αρχές και στόχους και δεσμεύει κάθε κράτος-μέλος να προάγει όλα τα δικαιώματα των ανθρώπων που ανήκουν σε αυτές. Όργανο επίβλεψης της Σύμβασης είναι πρωτίστως η Επιτροπή των Υπουργών του ΣΤΕ. Το 1998 όμως ιδρύθηκε και ξεχωριστή Συμβουλευτική Επιτροπή (ACFC) για την αποτελεσματικότερη επίβλεψη της επιβολής της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη.

Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες

Ο συγκεκριμένος χάρτης είναι η μόνη συνθήκη παγκοσμίως που προωθεί τις ιστορικές περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες. Τέθηκε σε ισχύ το 1998, αφενός για να προστατεύσει την ευρωπαϊκή κληρονομιά και κουλτούρα, και αφετέρου για να προάγει ένα κοινώς αποδεκτό δικαίωμα να χρησιμοποιείται μια περιφερειακή ή μειονοτική γλώσσα τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο βίο.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση

Η Σύμβαση για τον πολιτισμό υιοθετήθηκε το 1954 και αποτελεί τη βάση για την πανευρωπαϊκή συνεργασία στους τομείς του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της νεολαίας, του αθλητισμού, των γλωσσών και άλλα. Ο σκοπός της είναι η προώθηση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς στα πλαίσια της οποίας ενθαρρύνει πολιτιστικά δρώμενα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.

Η Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών Ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση

Η σύμβαση υιοθετήθηκε το 2007 και αποτελεί το πρώτο όργανο που ποινικοποίησε τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της κακοποίησης που διαπράττεται στην οικογένεια και στο σπίτι. Στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών που αναλαμβάνει η σύμβαση αλλά και στα διάφορα μέτρα πρόληψης της κακοποίησης παιδιών που προάγει, συμπεριλαμβάνεται και η προστασία των θυμάτων στη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών. Όργανο επίβλεψης αποτελεί η Επιτροπή του Lanzarote (από την πόλη στην οποία συνάφθηκε η σύμβαση).

γ. Μηχανισμοί Παρακολούθησης και Αξιολόγησης

Κάθε κράτος που γίνεται μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης συμφωνεί να υπόκειται σε ανεξάρτητους μηχανισμούς παρακολούθησης, οι οποίοι αξιολογούν τη συμμόρφωσή του με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές πρακτικές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εν λόγω μηχανισμοί έχουν συσταθεί βάσει συνθήκης. Υπάρχουν δέκα τέτοιοι μηχανισμοί, ορισμένοι εκ των οποίων είναι:

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT)

Η Επιτροπή CPT συστάθηκε στο πλαίσιο της εν λόγω σύμβασης το 1989. Αποτελεί έναν προληπτικό μη-δικαστικό μηχανισμό, και απαρτίζεται από ανεξάρτητους και αμερόληπτους ειδικούς όπως νομικούς, γιατρούς και εμπειρογνώμονες για φυλακές και αστυνομικά θέματα, που διερευνούν τις συνθήκες και διατυπώνουν συστάσεις στο κάθε κράτος-μέλος που επισκέπτονται. Οι επισκέψεις στα κράτη-μέλη είναι αιφνιδιαστικές και συστήνεται επίσημη αναφορά προς αυτά με τις αξιολογήσεις των ειδικών της CPT.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ή Ξενοφοβίας) (ECRI)

Η εν λόγω Επιτροπή αποτελεί ένα μηχανισμό του ΣτΕ που έχει συσταθεί ώστε να εξετάζει προβλήματα ρατσισμού, διακρίσεων λόγω εθνικής καταγωγής, υπηκοότητας, χρώματος, θρησκείας και γλώσσας, καθώς και ξενοφοβίας,

αντισημιτισμού και μισαλλοδοξίας. Ιδρύθηκε το 2002, και αποτελείται από ανεξάρτητους, αμερόληπτους εμπειρογνώμονες-έναν από κάθε κράτος –μέλος του ΣΤΕ.

Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (GRETA)

Η GRETA συστάθηκε στο πλαίσιο σύμβασης το 2008 και δημοσιεύει εκθέσεις αξιολόγησης για τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη-μέλη για την εφαρμογή της σύμβασης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Επιτροπή Εμπειρογνομόνων του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες

Η Επιτροπή διενεργεί ελέγχους για να διασφαλίσει ότι τα κράτη-μέλη φροντίζουν για την προάσπιση αλλά και την προώθηση των γλωσσών αυτών σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής. Οι ειδικοί της επιτροπής αξιολογούν περιοδικές αναφορές που κάνουν τα κράτη-μέλη (που έχουν επικυρώσει τη σύμβαση) προς το ΣΤΕ.

Γ. ΣΤΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα αποτελεί μέλος του ΣΤΕ σχεδόν από την ίδρυσή του. Το 1967, όμως-την εποχή της δικτατορίας-οι προσφυγές της Ολλανδίας και των Σκανδιναβικών χωρών κατά της Ελλάδας στο ΕΔΔΑ, την οδήγησε σε αποχώρηση από το ΣΤΕ. Αυτή η κίνηση πραγματοποιήθηκε προς αποφυγή της εκδίωξης της χώρας από το ΣΤΕ, αφού ήταν βέβαιο ότι το ΕΔΔΑ θα έκανε αποδεκτές τις παραπάνω προσφυγές. Η ΕΣΔΑ επανεπικυρώθηκε το 1974 (ν. 53/1974) από τη χώρα. Η Ελλάδα υιοθέτησε την ατομική προσφυγή το 1985, όταν και ξεκίνησαν να εκδίδονται πολλές καταδικαστικές για αυτήν, αποφάσεις του ΕΔΔΑ.

Η Ελλάδα έχει επικυρώσει 102 συμβάσεις και πρωτόκολλα του ΣΤΕ (στις 27/10/2018), έχει υπογράψει (χωρίς να επικυρώσει) 57 συμβάσεις, ενώ δεν έχει υπογράψει 57 συμβάσεις (Council of Europe Statistics). Η πιο πρόσφατη υπογραφή της Ελλάδος είναι η επικύρωση του Πρωτόκολλου 15 της ΕΣΔΑ στις 5 Οκτωβρίου 2018.

Η εκπροσώπηση της Ελλάδας ενώπιον του ΕΔΔΑ γίνεται από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών, «... με το νόμο 4443/2016 προβλέπεται η σύσταση συλλογικού συμβουλευτικού οργάνου υπό την ονομασία «Εθνικός Μηχανισμός Εποπτείας της Εφαρμογής των Αποφάσεων του ΕΔΔΑ», με στόχο την εποπτεία της εφαρμογής των αποφάσεων του ΕΔΔΑ και της εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής με αυτές, καθώς και την συμβολή στην προώθηση και διάχυση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη Δημόσια Διοίκηση, τη Δικαιοσύνη και την Κοινωνία των Πολιτών» (Υπουργείο Εξωτερικών παρ.31).

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, για την Ελλάδα εκκρεμούν 694 προσφυγές (την 01/07/2018). Το πρώτο εξάμηνο του 2018 το ΕΔΔΑ ασχολήθηκε με 237 προσφυγές κατά της χώρας. Το 2017, το ΕΔΔΑ ασχολήθηκε με 431 προσφυγές εκ τω οποίων 388 κηρύχθηκαν απαράδεκτες ή διαγράφηκαν από το πινάκιο. Εξέδωσε 37 αποφάσεις (που αφορούν 43 προσφυγές) σε 36 από τις οποίες διαπίστωσε τουλάχιστον μία παραβίαση της ΕΣΔΑ (ΕCHR). Οι περισσότερες προσφυγές συνοψίζονται σε τέσσερις κατηγορίες υποθέσεων:

- τη διάρκεια της δίκης και την έλλειψη αποτελεσματικής προσφυγής,
- την υπερβολική αστυνομική βία
- τις συνθήκες κράτησης και χορήγησης ασύλου και
- την ελεύθερη σύσταση σωματείων και ενώσεων. (Καθημερινή)

Δ. ΣΤΕ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελούν δύο διαφορετικούς οργανισμούς με παράλληλη πορεία και κοινή απαρχή το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Και οι δύο οργανισμοί προστατεύουν τα δικαιώματα του ανθρώπου (η ΕΕ ασχολήθηκε ουσιαστικά με το ζήτημα των δικαιωμάτων του ανθρώπου μεταγενέστερα από το ΣΤΕ) με δύο κείμενα, την ΕΣΔΑ (ΣΤΕ) και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΕΕ), και δύο διαφορετικά δικαιοδοτικά όργανα που προστατεύουν τις συμβάσεις, το ΕΔΔΑ και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρότι οι προτεραιότητες-και ορισμένες φορές και οι

σκοποί- των δύο οργανισμών στη διάρκεια της πορείας τους διέφεραν, η ΕΕ και το ΣΤΕ έχουν αποκτήσει στενή συνεργασία σε διάφορους τομείς. Αυτή η συνεργασία όμως χρειάστηκε πολλά χρόνια για να πραγματοποιηθεί.

Η ΕΕ αρχικά αναγνώρισε τη σημασία την ΕΣΔΑ και επηρεάστηκε από τις διατάξεις της, αφού χρησιμοποιήθηκαν ως «κατευθυντήριες γραμμές στο κοινοτικό σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκειμένου να καλυφθεί ένα κενό στο σύστημα αυτό» (Περάκης 1). Επίσημα αναφέρεται η ΕΣΔΑ ως αναγνωρισμένη πηγή των δικαιωμάτων του ανθρώπου από την ΕΕ, το 1987, στο προοίμιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Μετά το 1990, και συγκεκριμένα το 1993 πρώτη φορά γίνεται αναφορά στην ΕΣΔΑ σε άρθρο της συνθήκης του Μάαστριχτ.

Υπήρξαν συζητήσεις για προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ από το 1979, ενώ κατόπιν εντοπίζεται παρόμοια αναφορά σε κείμενο της ΕΕ το 1990. Το 1993, η βελγική προεδρία επαναφέρει το ζήτημα της προσχώρησης, με αποτέλεσμα το ΣΤΕ να υποβάλει αίτηση γνωμοδότησης το 1994 ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) (αργότερα Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΔΕΕ). Η απάντηση του ΔΕΚ το 1996 ήταν αρνητική. Το θέμα επανήλθε στην επιφάνεια με την κατάρτιση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ το 2000. Το 2009 με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, πρώτη φορά γίνεται ρητή πρόβλεψη για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ. Ακολούθησε ειδική τροποποίηση της ΕΣΔΑ με το Πρωτόκολλο 14 του ΣΤΕ ώστε να μπορεί να πραγματοποιηθεί η προσχώρηση. Τελικά, δόθηκε γνωμοδότηση του ΔΕΕ (η περιβόητη Γνωμοδότηση 2/2013) για το ζήτημα, η οποία είναι αρνητική (Πρεβεδούρου 1).

Το ΣΤΕ δεν έχει δώσει κάποια άλλη απάντηση στη Γνωμοδότηση 2/2013, παρά μόνο τη δέσμευσή του στην προσχώρηση της ΕΕ. Συγκεκριμένα, στη Σύνοδο της Κοπεγχάγης τον Απρίλιο του 2018, τα κράτη-μέλη του ΣΤΕ «επιβεβαιώνουν τη σημασία της προσχώρησης της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, ως το δρόμο που θα βελτιώσει τη συνοχή της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη. Ζητούν δε να κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση τα αναγκαία βήματα για να επιτραπεί πρόοδος σε αυτό το ζήτημα, μέσω τακτικών επαφών μεταξύ του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ» (Copenhagen Declaration).

Για να ολοκληρωθεί η προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ θα πρέπει να λυθούν πολύπλοκα θεσμικά και διαδικαστικά θέματα. Ορισμένα από αυτά είναι η συμμετοχή της ΕΕ στις δαπάνες που αφορούν τη λειτουργία της ΕΣΔΑ, συμμετοχή της ΕΕ στην Επιτροπή Υπουργών του ΣτΕ, συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη συνέλευση του ΣτΕ για την εκλογή των δικαστών κ.λπ. Παράλληλα το ΔΕΕ είναι «είναι ιδιαίτερος αυστηρό σε θέματα μεταφοράς δικαιοδοσίας σε διεθνή δικαστήρια» (Πρεβεδούρου 27).

Ανάμεσα στα επιχειρήματα υπέρ της προσχώρησης είναι η άποψη του νομικού συμβούλου του ΣτΕ Polakiewicz «είναι προς το συμφέρον της Ευρώπης η ειδικευμένη γνώση του ΣτΕ (που αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα) κυρίως για τα θεμελιώδη δικαιώματα, να ενισχυθεί μέσα από τη συνεργασία των δύο οργανισμών και από τη διεύρυνση του ΣτΕ μέσω της προσχώρησης» (Polakiewicz par 4). Αντιθέτως, υπάρχει μεγάλη μερίδα που υποστηρίζει ότι η προσχώρηση είναι περιττή στην παρούσα κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη ότι η μέχρι τώρα συνεργασία των ΕΔΔΑ και ΔΕΕ είναι αποτελεσματική για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πιο συγκεκριμένα, «η προσχώρηση σήμερα της Ένωσης στην ΕΣΔΑ δεν θα ήταν τόσο το τελικό βήμα προς τα εμπρός για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη, όπως υποστηρίζεται από πολλούς, αλλά ένα μικρό μεν και ίσως επικίνδυνο βήμα προς τα πίσω για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, με την οποία αυτά είναι πλέον άμεσα συνυφασμένα» (Περάκης 18).

E. ΤΟ ΣΤΕ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1990

Από την ίδρυσή του το 1949 έως και τη δεκαετία του 1970, το ΣτΕ ανέπτυξε σταδιακά τη δομή και τους κύριους θεσμούς του. Η πορεία του, από τη στιγμή της γένεσής του μέχρι και τις ραγδαίες αλλαγές στο σκηνικό της Ευρωπαϊκής ηπείρου τη δεκαετία του 1990, κάθε άλλο παρά αδιατάρακτη ήταν. Κατά τη χρονολογία ίδρυσής του, το 1949, υπήρχε διαφωνία μεταξύ των Βρετανών και των Γάλλων ως προς την λειτουργία του ΣτΕ (Breuer and Schmahl 177). Οι απόψεις δίσταντο και στο θέμα της υποδοχής της Ελλάδας και της Τουρκίας στον οργανισμό. Η Βρετανία, το Βέλγιο η Γαλλία και η Ιταλία ήταν υπέρ, ενώ η Σουηδία και η Νορβηγία ήταν κατά, φοβούμενες ότι η Σοβιετική Ένωση θα έβλεπε ως απειλή την επέκταση του ΣτΕ.

Περαιτέρω, τα ευρωπαϊκά κοινοβούλια, δεν δέχτηκαν με διθυραμβικές κριτικές το ΣΤΕ. Οι Γάλλοι κομμουνιστές ήταν κατηγορηματικά εναντίον του, καθώς θεωρούσαν το ΣΤΕ αντι-Σοβιετικό και φιλο-Αμερικανικό. Οι Βέλγοι φιλελεύθεροι παραπονέθηκαν για την περιορισμένη του ισχύ, ο ιταλός υπουργός εξωτερικών δήλωσε με δυσαρέσκεια ότι δεν ήταν μια «αυθεντική Ευρωπαϊκή Ένωση», ενώ ο βρετανός ομόλογος του λέγεται ότι συμμετείχε στο Συμβούλιο μόνο για να μην απομονωθεί η χώρα του (Wassenberg 20-26). Η πρώτη μεγάλη κρίση για το ΣΤΕ ήταν η δικτατορία στην Ελλάδα το 1967, την οποία ακολούθησε η Κυπριακή κρίση το 1974, και το πραξικόπημα στην Τουρκία το 1981.

Παράλληλα, το ΣΤΕ βρισκόταν σε «ανταγωνισμό» με το σχηματισμό ενός άλλου ενδοευρωπαϊκού οργανισμού, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που θα εξελιχθεί αργότερα σε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και τελικά θα μετονομαστεί Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρότι έγιναν προσπάθειες να αποκτήσει το Συμβούλιο μεγαλύτερη πολιτική εξουσία με νομοθετικές αρμοδιότητες, το αποτέλεσμα ήταν η Ευρώπη πλέον να εμφανίζει δύο πρόσωπα, την υπερεθνική μικρότερης εμβέλειας ΕΚΑΧ, και το διακυβερνητικό μεγαλύτερης εμβέλειας ΣΤΕ.

Μετά την είσοδο στο Συμβούλιο, της Ελλάδας και της Τουρκίας το 1949, ακολούθησε η Ισλανδία το 1950, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας το 1951, και η Αυστρία το 1956. Το 1961 εντάχθηκε στο ΣΤΕ η Κύπρος, το 1963 η Ελβετία και το 1965 η Μάλτα. Κατά τη δεκαετία του 1970, αφού κατέρρευσαν οι δικτατορίες τους εισήλθαν στο ΣΤΕ η Πορτογαλία και η Ισπανία (1976 και 1977 αντίστοιχα), ακολουθούμενες από το Λίχτενσταϊν το 1978. Κράτη-μέλη έγιναν το Σαν Μαρίνο το 1988, και η Φινλανδία το 1989 (Benoit-Rohmer και Klebes 27). Η μεγάλη επέκταση του ΣΤΕ, πραγματοποιήθηκε μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, όπου τα δεδομένα άλλαξαν και το Συμβούλιο βρέθηκε αντιμέτωπο με πρωτόγνωρες προκλήσεις και αλλαγές στα σύνορα της Ευρωπαϊκής ηπείρου.

Από την αρχή, το ΣΤΕ ήθελε να δείξει ότι ήταν ένας οργανισμός ανοιχτός για οποιοδήποτε ευρωπαϊκό κράτος πληρούσε τις προϋποθέσεις. Παράλληλα όμως, η μεγάλη πρόκληση που χρειάστηκε να αντιμετωπίσει, ήταν η σύγκλιση και εναρμόνιση των ξεχωριστών χαρακτηριστικών του κάθε κράτους-μέλους, είτε επρόκειτο για τη νομοθεσία, για την πολιτική γραμμή, ή για τη διαφορετική

κουλτούρα των εθνών. Σταδιακά, χτίστηκαν νομικές προδιαγραφές που να μπορούν να εφαρμοστούν από όλα τα κράτη-μέλη. Οι δυσκολίες που έπρεπε να ξεπεραστούν ήταν πολλές, και το ΣτΕ έδειξε εξαιρετική ευελιξία αλλά και προσαρμοστικότητα στη διαχείρισή τους.

Το ΣτΕ-σχεδόν από την ίδρυσή του-δεν αγνοούσε την κατάσταση των ευρωπαϊκών χωρών που βρισκότουσαν κάτω από κομμουνιστικό καθεστώς. Αυτό επιβεβαιώνεται αρχικά από την ίδρυση μιας ειδικής επιτροπής από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση το 1950, η οποία θα προστάτευε τα συμφέροντα των κρατών της ηπείρου που δεν ήταν μέλη του ΣτΕ. Αναπόφευκτα, η επιτροπή επικεντρώθηκε στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το 1960, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση με το ψήφισμα 189 καταδίκασε την κατοχή των χωρών της Βαλτικής. Η Συνέλευση μαζί με την Επιτροπή των Υπουργών κατέβαλαν περαιτέρω προσπάθειες να βρουν λύσεις για την πολυμερή συνεργασία με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ενώ ο Γενικός Γραμματέας του ΣτΕ επισκέφθηκε ορισμένες από αυτές κατά τα έτη 1967-1968, χωρίς όμως τελικά, να επιτευχθεί στενότερη σχέση μαζί τους (Wassenberg).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990

Α. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990

α. Η Κατάρρευση του Κομμουνισμού

Στις 9 Νοεμβρίου του 1989, πλήθος Γερμανών γκρέμισαν το τείχος του Βερολίνου, το σύμβολο που για 30 περίπου χρόνια δίχαζε την Ευρώπη. Ακολούθως, κατέρρευσαν τα απολυταρχικά καθεστώτα στη Βουλγαρία και στην Τσεχοσλοβακία. Μέχρι τα μέσα Δεκεμβρίου, το κύμα είχε φτάσει μέχρι τη Ρουμανία, όταν εκτελέστηκε ο Τσαουσέσκου στις 25 Δεκεμβρίου 1989. Μέχρι τον Οκτώβριο του 1990, η Γερμανία ενώθηκε, και έδωσε το έναυσμα για την τελική κατάρρευση των άλλων καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης. Στην Ουγγαρία, οι εκλογές του Απριλίου του 1990 σχημάτισαν δημοκρατική κυβέρνηση, ενώ το Δεκέμβριο του 1990 εξελέγη πρόεδρος για την Δημοκρατία της Πολωνίας. Οι ραγδαίες αυτές αλλαγές έλαβαν χώρα με σχετικά ειρηνικό τρόπο, με εξαίρεση την αιματηρή επανάσταση στη Ρουμανία εναντίον του δικτάτορα Τσαουσέσκου, και τον εμφύλιο που ακολούθησε τη διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας.

Η οικονομική κατάσταση των επτά κρατών του ΚΟΜΕΚΟΝ (Συμβούλιο Οικονομικής Αλληλοβοήθειας)¹ ήταν το χειμώνα του 1989-1990 τόσο δυσμενής, που αποφάσισαν να στραφούν στη Δύση για βοήθεια, καθώς διαπιστώθηκε ότι το κομμουνιστικό μοντέλο είχε αποτύχει πλήρως να αποφέρει αυτά που είχε υποσχεθεί. Το 1991, ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ παραιτήθηκε και ακολούθησε η διάλυση της ΕΣΣΔ (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών). Ακολούθως, αποδυναμώθηκε η σοβιετική επιρροή στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και οδηγήθηκε σε απόλυτη κατάρρευση το «Ανατολικό Μπλόκ». Μέσα σε περίπου έξι μήνες, η γεωπολιτική κατάσταση της Ευρώπης είχε αλλάξει ραγδαία.

β. Διεύρυνση του ΣΤΕ

Τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης γρήγορα στράφηκαν προς τις δυτικές Ευρωπαϊκές χώρες, και έδειξαν μεγάλη προθυμία να ενταχθούν στο ΣΤΕ, κυρίως για να αποδεσμευτούν πλήρως από τη σοβιετική επιρροή, για να ενδυναμώσουν

---

¹ Το ΚΟΜΕΚΟΝ ιδρύθηκε το 1949 με πρωτοβουλία της ΕΣΣΔ με μέλη την ίδια, την Ουγγαρία, την Πολωνία, την Τσεχοσλοβακία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και για κάποιο χρονικό διάστημα την Αλβανία.

τις νεοϊδρυόμενες δημοκρατίες τους, αλλά και ώστε να ενισχύσουν τη διεθνή τους αξιοπιστία. Κατά ορισμένους πάλι, οι χώρες χρησιμοποίησαν το Συμβούλιο ως ένα «προθάλαμο» για την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Geopolitical upheavals in Europe after 1989 24). Το ΣτΕ επέλεξε ως πολιτική του, να αναπτύξει διάλογο, παρά να απομονώσει αυτές τις χώρες.

Στις πρώτες τέσσερις δεκαετίες του, το ΣτΕ αύξησε τα κράτη-μέλη του από 10 σε 23, έχοντας κάτω από την ομπρέλα του όλα τα δυτικο-ευρωπαϊκά κράτη. Μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ, η Ουγγαρία πρώτη εντάχθηκε στο ΣτΕ το 1990, η Πολωνία το 1991, η Βουλγαρία το 1992, και η Εσθονία, η Λιθουανία, η Σλοβενία, η Τσέχικη Δημοκρατία, η Σλοβακία, και η Ρουμανία το 1993. Αυτό ήταν και το «πρώτο κύμα», το οποίο ακολούθησε η πιο δυσχερής περίπτωση, των πρώην κομμουνιστικών χωρών που είχαν μεγαλύτερες δυσκολίες στην μετατροπή τους σε δημοκρατίες. Η Αλβανία, η Λετονία, η Μολδαβία, η Ουκρανία και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM) εντάχθηκαν το 1995. Η Ρωσία έγινε μέλος το ΣτΕ επίσημα το 1996, αν και ήταν υποψήφια για ένταξη από το 1993. Ακολούθησαν η Κροατία το 1996, η Γεωργία το 1999, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη το 2002 και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας το 2003. Η Ανδόρα εντάχθηκε το 1994 και το Μονακό το 2004. Επίσης, το 2001, Η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν εντάχθηκαν επισήμως στο ΣτΕ.

B. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΕ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990

α. Η Πορεία για μια Δημοκρατική Ευρώπη

Αυτές οι δραματικές αλλαγές ήταν για το ΣτΕ μια τεράστια πρόκληση αλλά και μία ευκαιρία για να εξελιχθεί σε έναν πραγματικά πανευρωπαϊκό οργανισμό. Η άνευ προηγουμένου κατάσταση στην Ευρώπη έφερε σύγχυση σε πολιτικούς κύκλους. Η ένωση της Γερμανίας αντιμετωπίστηκε με επιφύλαξη από πολλούς Ευρωπαίους, κυρίως γιατί οι μνήμες του πολέμου δεν είχαν σβήσει. Ο διάλογος που διεξάχθηκε μέσα στο ΣτΕ αναφορικά με τον τρόπο που θα έπρεπε ο οργανισμός να χειριστεί την κρίση στην Ευρώπη, έδειξε τις μεγάλες διαφορές στις απόψεις των μελών του ΣτΕ. Αρκετές απόψεις είχαν προειδοποιητικό χαρακτήρα και επέμεναν ότι η αντίδραση του ΣτΕ θα έπρεπε να αποφασιστεί με μεγάλη προσοχή και επιφυλακτικότητα (Γερμανός Gerhard Reddemann), ενώ άλλες ήταν

πιο έντονες, με τον Δανό Per Stieg Möller να απορρίπτει έναν «κοινό ευρωπαϊκό οίκο» προειδοποιώντας ότι ο κόσμος δεν ήταν σαν παραμύθι, και ότι «δεν είναι η ώρα να πουλήσουμε σκοινί σε εκείνους που αργότερα μπορεί να το χρησιμοποιήσουν για να μας κρεμάσουν» (Huber 15,16). Ο Βρετανός John Wilkinson ήταν αντίθετος σε όποια οικονομική υποστήριξη για την Σοβιετική Ένωση. Όμως η πλειοψηφία της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης ήταν υπέρ της ευκαιρίας που παρουσιαζόταν, και που κατά τα λόγια του Βρετανού Peter Hardy και του Ελβετού Massimo Pini «ο διάλογος με την Ανατολική Ευρώπη αποτελεί τη μόνη ευκαιρία για ανανέωση αλλά και τη δυνατότητα να διαδοθεί η φράση «ανθρώπινα δικαιώματα» και στο άλλο μισό της ηπείρου» (Huber 16).

Οι ενέργειες της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης και της Επιτροπής των Υπουργών για την προσέγγιση των κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, από την ίδρυση του ΣΤΕ μέχρι και την περίοδο των αλλαγών, απέφεραν καρπούς κατά την κρίση στην Ευρώπη, καθώς είχαν ως ένα βαθμό προετοιμάσει το δρόμο της ένταξης αυτών των κρατών στο ΣΤΕ. Εξαιτίας αυτών των προσπαθειών του οργανισμού διευκολύνθηκε –και ορισμένες φορές κατέστη εφικτή- η πορεία αυτών των κρατών προς τη σταθερότητα και τη δημοκρατία ώστε να επιτευχθεί και η επέκταση των ορίων του ΣΤΕ.

Για κάθε ένταξη νέου κράτους-μέλους, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση είχε συμβουλευτικό ρόλο. Σταδιακά καθιέρωσε μια διαδικασία από την οποία έπρεπε να περάσουν όλα τα υποψήφια κράτη. Η διαδικασία όριζε και μια πολιτική αξιολόγηση για το αν το υποψήφιο κράτος ήταν πρόθυμο και ικανό να εξασφαλίσει ένα κράτος δικαίου και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε όλη την επικράτειά του. Βαθμιαία, εξελίχθηκαν συγκεκριμένες συνθήκες και όροι που έπρεπε να τηρηθούν από τα υποψήφια κράτη. Ορισμένες συνθήκες έπρεπε να προϋπάρχουν της ένταξής τους, όπως για παράδειγμα οι ελεύθερες εκλογές, ενώ άλλες συνθήκες έπρεπε να συμφωνηθούν την ημέρα της υπογραφής της ένταξής τους, για παράδειγμα η δέσμευση και υπογραφή αναστολής των εκτελέσεων. Τέλος, υπήρχε χρονικός περιορισμός για την υπογραφή ή/και επικύρωση συνθηκών του ΣΤΕ μετά την ένταξη των κρατών-μελών (Kluwer Law International 82). Για τα κράτη που δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να προχωρήσουν άμεσα σε ένταξη δημιουργήθηκε το ξεχωριστό καθεστώς «special guest status» στο οποίο οι υποψήφιας χώρες επιτρεπόταν να στείλουν εκπροσώπους τους στην

Κοινοβουλευτική Συνέλευση χωρίς όμως να μπορούν να εκπροσωπηθούν στο Συμβούλιο των Υπουργών.

Μέσα στις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι εκτός από τις χώρες της Βαλτικής, το ΣΤΕ ξεκίνησε διάλογο και με τις χώρες του Καυκάσου, καθώς κατά τον Αυστριακό Walter Schwimmer, πρώην Γενικό Γραμματέα του ΣΤΕ, όλες οι χώρες της Ευρώπης μπορούν να μοιράζονται «κοινές αξίες» (Jordan 661). Το 1994, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υποστήριξε ότι τα «παραδοσιακά» σύνορα της Ευρώπης μπορούν να επεκταθούν ώστε να συμπεριλάβουν και τις χώρες του Καυκάσου, ακόμη και στο νότο, έτσι ώστε να συμπεριληφθούν η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν και η Γεωργία. Η Συνέλευση δήλωσε ότι εξαιτίας των πολιτιστικών δεσμών με την Ευρώπη, αυτές οι τρεις χώρες θα μπορούσαν να αιτηθούν την ένταξή τους στο ΣΤΕ. Η αιτιολογία ήταν -μεταξύ άλλων- ότι:

-Η ιστορία και η κουλτούρα των χωρών αυτών, ήταν στενά συνδεδεμένες στην κοινή ευρωπαϊκή κληρονομιά, και ότι είχαν στο παρελθόν -και μπορούσαν και στο μέλλον- να συμβάλλουν στον κοινό ευρωπαϊκό πολιτισμό.

-Η επίσκεψη σε αυτές τις χώρες θα υπογράμμιζε τους στενούς πολιτικούς δεσμούς, αλλά και τους δεσμούς αδελφότητας μεταξύ των τριών χωρών της Βαλτικής και των τριών χωρών του Καυκάσου που μοιράστηκαν για 50 έτη μια κοινή μοίρα.

-Θα διαφαινόταν το ουσιαστικό ενδιαφέρον του ΣΤΕ για τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Η προνοητικότητα και η εξαιρετική ευελιξία που επέδειξαν τα αρμόδια όργανα του ΣΤΕ για την ένταξη των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, τις βοήθησαν ουσιαστικά στις πολιτικές, οικονομικές και συνταγματικές τους μεταρρυθμίσεις, παρέχοντας βοήθεια σχετικά με θέματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντάς τους κατεύθυνση, και τελικά διευκολύνοντας ουσιαστικά τη μετάβασή τους από απολυταρχικά καθεστώτα σε νέες δημοκρατίες. Όπως αναφέρει και ο πρώην πρωθυπουργός της Εσθονίας Σίιμ Κάλας (Siim Kallas) «ο Οργανισμός βοήθησε τη χώρα μου στο να θεσπίσει το νέο της σύνταγμα το 1992. Διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στο να βρεθούν νομικές λύσεις στο δύσκολο θέμα

της υπηκοότητας. Ενίσχυσε την αναδιοργάνωση του δικαστικού συστήματος και βοήθησε να ευθυγραμμιστούν οι μηχανισμοί επιβολής του νόμου με τα δυτικά πρότυπα. Έχει συνεισφέρει δραματικά στο να δημιουργηθούν αποτελεσματικά μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης» (Harremoës par 10).

Και ομοίως, ο πρώην πρωθυπουργός της Ουγγαρίας Γκιούλα Χορν (Gyula Horn) τονίζει πως «...χωρίς την συμμετοχή και την ουσιαστική βοήθεια του ΣτΕ, η πορεία της χώρας μου για το δρόμο προς τη δημοκρατία θα ήταν πολύ πιο αργή, χρονοβόρα και με πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες. Το ΣτΕ χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης στην Ουγγαρία, καθώς αποτελεί τον μόνο αποκλειστικά ευρωπαϊκό οργανισμό στον οποίο ανήκουν οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ως ολοκληρωμένα μέλη...και έχει συνεισφέρει τα μέγιστα στη δημιουργία και την ενίσχυση της σταθερότητας στην Ευρώπη» (Strasbourg Summit 1997 13).

β. Δραστηριότητες του ΣτΕ

Το ΣτΕ χρησιμοποίησε διάφορα προγράμματα υποστήριξης για τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το παλαιότερο αυτών είναι το πρόγραμμα «Δημοσθένης», το οποίο συστάθηκε το 1990 με σκοπό να παρέχει στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης εξειδικευμένη γνώση για την οργάνωση και λειτουργία της συμμετοχικής δημοκρατίας. Το πρόγραμμα τροποποιήθηκε στο «Δημοσθένης-bis», στα πλαίσια του οποίου δικαστές, δικηγόροι, δημοσιογράφοι, ΜΚΟ, δημόσιοι υπάλληλοι, κ.ο.κ, μπορούν όλοι να συμμετάσχουν.

Το πρόγραμμα «Θέμις», στοχεύει αποκλειστικά στη νομική συνεργασία, αλλά και στην εκπαίδευση δικαστών, δημοσίων κατηγορών, δικηγόρων, διοικητών σωφρονιστικών ιδρυμάτων, νομικών και δικαστικών διοικητικών υπαλλήλων, σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κράτους δικαίου. Άλλα θέματα του προγράμματος είναι: ο ρόλος του δικαστή σε μια δημοκρατική κοινωνία, διοίκηση των υπουργείων δικαιοσύνης, η αστυνομία σε μεταβατικές κοινωνίες, νέες αντιλήψεις στη διοίκηση σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ο συμβολαιογράφος ως θεματοφύλακας της νομικής ασφάλειας σε ένα δημοκρατικό κράτος, η θέσπιση νόμων σε ένα κράτος δικαίου, κα.

Το «Δήμο-droit» (Demo-droit) πρόγραμμα, ένα παρακλάδι του προγράμματος «Δημοσθένης», επικεντρώνεται στο δικαστικό σύστημα, δίνοντας

έμφαση στην ανεξαρτησία των δικαστών, στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη, και στην μεταρρύθμιση του ποινικού κώδικα, με στόχο να ευθυγραμμίσει την εθνική νομοθεσία των κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης με τα νομικά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Quinn 225).

Η Επιτροπή της Βενετίας, ή αλλιώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Δημοκρατία μέσω του Νόμου, είναι ένα συμβουλευτικό σώμα του ΣΤΕ για συνταγματικά θέματα. Ιδρύθηκε στις 10 Μαΐου του 1990 και προσφέρει νομικές συμβουλές σε κράτη μέλη του ΣΤΕ, αλλά και στα κράτη που επιθυμούν να ενταχθούν στο ΣΤΕ. Αποτελείται από ανεξάρτητους συνεργάτες εξειδικευμένους στο νόμο και στις κοινωνικές επιστήμες με κύριους στόχους:

-Να συνεισφέρουν στη δημιουργία νέων πολιτικών και νομικών υποδομών στα κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.

-Να ενισχύσουν υπάρχουσες δημοκρατικές βάσεις

-Να προωθήσουν και να ενισχύσουν τις αρχές και τους θεσμούς που αποτελούν την αληθινή δημοκρατία.

Οι δραστηριότητες της Επιτροπής συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, έρευνα, σεμινάρια και νομικές συμβουλές σε θέματα όπως η συνταγματική μεταρρύθμιση, οι εκλογικοί νόμοι και η προστασία των μειονοτήτων. Η Επιτροπή ίδρυσε το Κέντρο για τη Συνταγματική Δικαιοσύνη με σκοπό να εμβαθύνει στη γνώση του συνταγματικού δικαίου, αλλά και των δημοκρατικών αξιών στην Ευρώπη, μέσα από τη συλλογή και εξέταση κάθε πληροφορίας σχετικής με την Ευρωπαϊκή συνταγματική εξέλιξη (Quinn 226), (Venice Commission Official Site).

Εξωτερικά Γραφεία του ΣΤΕ

Η Επιτροπή Υπουργών από το 1991 και μετά, δημιούργησε κέντρα πληροφόρησης, σχολεία πολιτικών επιστημών και Γραφεία που εκπροσωπούσαν το ΣΤΕ στις χώρες που περνούσαν μετάβαση από απολυταρχικά καθεστώτα σε δημοκρατίες. Δεκαοκτώ τέτοια κέντρα ιδρύθηκαν πρώτα στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, μετά στις χώρες της Βαλτικής και τελικά στις περισσότερες πρώην Σοβιετικές χώρες και σε κράτη των Βαλκανίων.

Το 1995, αμέσως μετά την ένταξη της Αλβανίας στο ΣτΕ, ιδρύθηκε στα Τίρανα μια Αντιπροσωπεία του Γενικού Γραμματέα, η οποία αντικαταστάθηκε το 2003 από ένα Γραφείο Πληροφόρησης του ΣτΕ (ΙΟCE). Τον Ιανουάριο του 2011, το Γραφείο Πληροφόρησης αντικατέστησε ένα Γραφείο του ΣτΕ ως θεσμός για της συνεργασία του τελευταίου με την Αλβανία.

Τον Απρίλιο του 1996, το ΣτΕ αποφάσισε να ιδρύσει το Γραφείο της Γραμματείας του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, με έδρα το Σαράγιεβο. Ο σκοπός ήταν να συνδράμει στην ίδρυση Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, αλλά και να βοηθήσει τη χώρα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της υποψηφιότητας της ώστε να ενταχθεί στο ΣτΕ ως ισότιμο μέλος. Επίσης, θα προωθούσε τις αρχές του ΣτΕ στη χώρα. Με την πάροδο του χρόνου όμως, το Γραφείο επέκτεινε σταδιακά τις δραστηριότητές του, και σήμερα -επιπρόσθετα στην πλήρωση των αρχικών του σκοπών- καλύπτει σχεδόν όλους τους κλάδους στους οποίους ενεργοποιείται το ΣτΕ.

Το 2001, λειτούργησε Γραφείο του ΣτΕ στο Βελιγράδι, ώστε να βοηθήσει τη Σερβία στη διαδικασία των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων της και στην πρόοδό της προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωσή της. Όλα αυτά τα χρόνια το Γραφείο του ΣτΕ στη Σερβία έχει συνεργαστεί στενά με τις Σερβικές αρχές στη βελτίωση και τη μεταρρύθμιση σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της Βουλής, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, των τοπικών αυτοδιοικήσεων, της ανώτερης εκπαίδευσης και δικαστικών, σωφρονιστικών και αστυνομικών διευθύνσεων της χώρας. Ανάλογα Γραφεία υπάρχουν στο Αζερμπαϊτζάν, στη Μολδαβία, στην Ουκρανία, στη Γεωργία, και στην Αρμενία.

Παρουσία του ΣτΕ μέσω Γραφείων Προγράμματος του ΣτΕ, όπου λαμβάνουν χώρα συγκεκριμένες δραστηριότητες υπάρχουν και στο Μαυροβούνιο, στο Κόσσοβο, στη Μόσχα, και στα Σκόπια.

γ. Σύνοδοι Κορυφής του ΣτΕ

Το ΣτΕ έθεσε νέους πολιτικούς στόχους με την ένταξη των χωρών του πρώην Σοβιετικού Μπλοκ, δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο την προσαρμοστικότητα του στις αλλαγές στην Ευρώπη, αλλά και την προνοητικότητα του στο να αντιμετωπίσει καταστάσεις.

Στα πρώτα 41 χρόνια της ιστορίας του, το ΣΤΕ δεν πραγματοποιούσε συνόδους κορυφής. Ο Φρανσουά Μιτεράν (Francois Mitterrand) το 1992 πρότεινε να συναθροίζονται οι αρχηγοί των κρατών κάθε δύο έτη, καθώς πίστευε ότι αυτές οι συναντήσεις θα βοηθούσαν πολύ στο να σταθεροποιηθεί η κατάσταση στην Ευρώπη μετά την πτώση του κομμουνισμού (Benoit-Rohmer and Klebes 33). Ως αποτέλεσμα, στη Βιέννη, τον Οκτώβριο του 1993, πραγματοποιήθηκε η πρώτη σύνοδος κορυφής του ΣΤΕ. Στη Σύνοδο της Βιέννης ορίστηκαν νέοι πολιτικοί στόχοι, θέτοντας το ΣΤΕ ως θεματοφύλακα της δημοκρατικής ασφάλειας στην Ευρώπη ² (Summits of Heads of State and Government of the Council of Europe). Στην «δήλωση της Βιέννης» τονίζεται η αντίληψη των Ευρωπαίων ηγετών του «τέλους της διαίρεσης της Ευρώπης ως ιστορική ευκαιρία για την εδραίωση της δημοκρατίας και της σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο» (Vienna Declaration 1). Η πρώτη αυτή Σύνοδος αποτελεί και την επίσημη επιβεβαίωση του ρόλου του ΣΤΕ στη δημιουργία μιας δημοκρατικής Ευρώπης.

Στη διάρκεια της Δεύτερης Συνόδου στο Στρασβούργο τον Οκτώβριο του 1997, οι ηγέτες των κρατών-μελών συμφώνησαν σε ένα σχέδιο δράσης που θα ενδυναμώσει το ΣΤΕ σε τέσσερις τομείς: δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα, κοινωνική συνοχή και ασφάλεια των πολιτών, δημοκρατικές αξίες, και στην πολιτιστική ποικιλομορφία. Ο Οργανισμός συνεχίζει να εξελίσσεται και να αναπτύσσεται ενώ ταυτόχρονα αυξάνει την επίβλεψη του ώστε να εξασφαλίσει ότι όλα τα μέλη σέβονται τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις τους προς το ΣΤΕ.

Η Τρίτη Σύνοδος έλαβε χώρα στη Βαρσοβία το Μάιο του 2005. Στη Σύνοδο έγινε αναφορά στην άνευ προηγουμένου πανευρωπαϊκή ενότητα που κατέστη εφικτή μέσα από το ΣΤΕ, και τα κράτη-μέλη δήλωσαν τη δέσμευσή τους στο να επιτευχθεί πρόοδος προς μια ενωμένη Ευρώπη χωρίς σύνορα, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Τονίστηκε ότι θα ενισχυθούν οι σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, και αυτών με τις γειτονικές περιοχές της Ευρώπης, αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Έγινε αναφορά στην ευρωπαϊκή ταυτότητα και ενότητα καθώς και στον διαπολιτιστικό και πολιτικό διάλογο. Επίσης έγινε αναφορά στην επιμονή του ΣΤΕ

---

² Σύμφωνα με τα πρακτικά της συνόδου, η δημοκρατική ασφάλεια-ένας ορισμός που δημιουργήθηκε στη σύνοδο-συμπληρώνει την στρατιωτική ασφάλεια, και αποτελεί προϋπόθεση για τη σταθερότητα και την ειρήνη στην ευρωπαϊκή ήπειρο

κατά των διακρίσεων, και κατά της χρήσης βίας εναντίον γυναικών και παιδιών. Τέλος έγινε μνεία για την ασφάλεια της Ευρώπης, και τη συνεργασία του ΣτΕ με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Warsaw Declaration).

Το 2017 η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, επικρότησε το ενδεχόμενο μιας ακόμη συνόδου για το ΣτΕ. Στην επίσημη δήλωσή της η Συνέλευση δήλωσε ότι σύμφωνα με αναφορές, έχουν πραγματοποιηθεί μεγάλα βήματα και πολλές βελτιώσεις από την Σύνοδο της Βαρσοβίας έως και το 2017. Όμως υπάρχουν ακόμη μεγάλα κενά μεταξύ των επιθυμιών των κρατών-μελών και του Οργανισμού και του τι πραγματικά συμβαίνει. Για παράδειγμα, ένα από τα θέματα που έχουν προτεραιότητα να συζητηθούν στην νέα σύνοδο είναι η καθυστέρηση στην επικύρωση των συμβάσεων, και η καθυστέρηση της εφαρμογής τους από τους νόμους σε εθνικό επίπεδο (Parliamentary Assembly par 1,3,4). Μέσα από τις Συνόδους Κορυφής επισημοποιήθηκε και η γραμμή που ακολουθεί έως και σήμερα το ΣτΕ για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Γ. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΕ

Με τη ραγδαία αύξηση των μελών του ΣτΕ, ο αντίκτυπος στην εσωτερική λειτουργία του Οργανισμού ήταν σημαντικός. Οι χώρες που εντάχθηκαν στο ΣτΕ έφεραν μια νέα πρόκληση για τη λειτουργία του, και τα προβλήματα που πηγάζουν από τη διεύρυνσή του ήταν αρκετά. Το ΣτΕ μετατράπηκε από ένα οργανισμό που αποτελείτο κυρίως από μέλη με κοινές καταβολές, αξίες και τρόπο λειτουργίας, σε έναν οργανισμό που περιλαμβάνει κράτη που παρουσιάζουν μεγάλη ανομοιογένεια. Η ενσωμάτωση των κρατών αυτών στο ΣτΕ, απαιτούσε ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών του Οργανισμού, όπως και μακροπρόθεσμη δέσμευσή από αυτά στους κοινούς στόχους του. Η διεύρυνση όμως σήμαινε και περισσότερα εθνικά συμφέροντα αντικρουόμενα μεταξύ τους (Breuer και Schmahl 15).

Οι μηχανισμοί και τα όργανα του Συμβουλίου έπρεπε να χρησιμοποιήσουν όλους τους πόρους τους για να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες και διαφορετικές απαιτήσεις των χωρών, από το στάδιο της αίτησης τους για ένταξη μέχρι την τελική ένταξή τους. Για το πρώτο στάδιο, υπήρξαν πολλές ανησυχίες ότι θα μειωθούν οι προδιαγραφές ένταξης στο ΣτΕ και θα διακυβευτεί η αξιοπιστία και η

νομιμότητα της ΕΣΔΑ (Greer 30). Σε δεύτερο χρόνο, έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και στην επιτήρηση που χρειαζόταν να λάβει χώρα, ώστε να είναι βέβαιο ότι τα νέα μέλη θα τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους προς τις βασικές αρχές που πρεσβεύει το ΣΤΕ.

Μέσα σε αυτές τις αλλαγές, υπήρξαν και οι κρίσεις του πολέμου στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, και αργότερα στο Κόσσοβο, καθώς και ο ανταγωνισμός του ΣΤΕ με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου σε αυτό το διάστημα ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Τέτοιες παραβιάσεις όμως δεν έλαβαν χώρα μόνο στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, αλλά και στη Δύση. Στη δεκαετία του 1990, για παράδειγμα, η προστασία των μειονοτήτων, αλλά και η αύξηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού αποτέλεσαν μείζονα προβλήματα για το ΣΤΕ, που εκτείνονταν σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο.

Σε αρκετούς τομείς υπήρξε επαρκής αντιμετώπιση ώστε να ανταπεξέλθει στις νέες συνθήκες που είχε το Συμβούλιο να αντιμετωπίσει. Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία του όμως, ήρθε να αντιμετωπίσει το Δικαστήριο του Στρασβούργου (ΕΔΔΑ), καθώς με την αύξηση των κρατών-μελών από 22 σε 47, ο πληθυσμός στον οποίο έχει το ΕΔΔΑ δικαιοδοσία έχει σχεδόν διπλασιαστεί, από 451 σε σχεδόν 800 εκατομμύρια Ευρωπαίους πολίτες. Το ΕΔΔΑ μέχρι και σήμερα αναπτύσσει ακόμη μεθόδους και εξελίσσεται, για να ανταπεξέλθει στο μεγάλο του έργο.

Δ. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Το ΣΤΕ δεν σταμάτησε ποτέ να έρχεται αντιμέτωπο με διάφορες προκλήσεις από τη δημιουργία του έως και σήμερα, καθώς η ιστορία της ευρωπαϊκής ηπείρου σημαδεύονταν πάντα από πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές, όπως και συγκρούσεις μεταξύ κρατών. Ο Ψυχρός πόλεμος και η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, είχαν αντίκτυπο σε ολόκληρη τη γεωγραφική περιοχή, αλλά και στην ισορροπία των δυνάμεων της ηπείρου. Ενώ ακολούθησε μια εποχή αισιοδοξίας και ελπίδας για την ένωση των Ευρωπαϊκών κρατών (τουλάχιστον από πλευράς κοινών δημοκρατικών και ανθρωπιστικών αξιών), οι πόλεμοι στα Βαλκάνια ξύπνησαν μνήμες θηριωδιών, ενώ πήραν νέα μορφή η διεθνική εγκληματικότητα

και οι απειλές κατά των εθνικών μειονοτήτων σε χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ. Αυτές τις προκλήσεις, ακολούθησαν επαναστάσεις στη Γεωργία το 2003 και στην Ουκρανία το 2004, αλλά και η μάχη εναντίον της τρομοκρατίας, που πήρε τεράστιες διαστάσεις μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα το Σεπτέμβριο του 2001.

Η αναμόρφωση και η βελτίωση του ΣτΕ ειδικά κατά τα έτη που ακολούθησαν το 1990 ήταν ουσιαστικές για τη συνέχεια του έργου του. Όμως οι προκλήσεις για το Συμβούλιο δεν έχουν πάψει να υφίστανται, καθώς σε πολλά κράτη-μέλη η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται σε κίνδυνο ακόμη και σήμερα. Συνθήκες και συμβάσεις του ΣτΕ πολλές φορές δεν τηρούνται πλήρως, ενώ το ΕΔΔΑ εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προκλήσεις στην εφαρμογή των αποφάσεών της από ορισμένα κράτη. Στο Δικαστήριο του Στρασβούργου έχει ασκηθεί κριτική ακόμη και από ιδρυτικά μέλη του ΣτΕ, όπως η Βρετανία, καθώς θεωρεί ότι δεν σέβεται την εθνική δικαιοδοσία και δεν μπορεί να ανταπεξέλθει του μεγάλου όγκου των προσφυγών σε αυτό (Breuer και Schmahl 16). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα και την μειωμένη εφαρμογή από πλευράς της των αποφάσεων του ΕΔΔΑ.

Ομοίως, η Ρωσία έχει αρνηθεί ευθέως να εφαρμόσει αποφάσεις του ΕΔΔΑ. Ενδεικτικά, το 2017 η Ρωσία αρνήθηκε να καταβάλει τα 1,9 δις Ευρώ που της επέβαλε το Δικαστήριο, στην καταδικαστική για αυτή απόφαση υπόθεση «Γιούκος κατά Ρωσίας» (Casier). Η διαφωνία της με το ΣτΕ όμως πηγάζει από παλαιότερα. Το 2014 συγκεκριμένα, η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, διακηρύχθηκε από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣτΕ ως αντίθετη με το καταστατικό του Συμβουλίου και συγκεκριμένα με το Άρθρο 3. Σύμφωνα με εισηγητές για την Κοινοβουλευτική Συνέλευση, τα προβλήματα που επιμένουν γύρω από την εφαρμογή των αποφάσεων του ΣτΕ από τη Ρωσία, επιδεικνύουν έλλειψη πολιτικής βούλησης τόσο για την εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΔΑ, όσο και για τις προτάσεις της Επιτροπής των Υπουργών.

Το ΣτΕ προχώρησε στο να επιβάλλει κυρώσεις κατά της Ρωσίας, στερώντας το δικαίωμα ψήφου της ρωσικής αντιπροσωπείας στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση από το 2014. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας, οι Ρώσοι βουλευτές αρνήθηκαν να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης. Το 2015, η Ρωσία τροποποίησε τη νομοθεσία της, δίνοντας τη

δυνατότητα στο Ρωσικό Συνταγματικό Δικαστήριο να μην αποδέχεται αποφάσεις του ΕΔΔΑ όταν έρχονται σε αντίθεση με το ρωσικό Σύνταγμα. Το καλοκαίρι του 2017, ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών ανακοίνωσε ότι η Ρωσία σταματά τη συνδρομή της στον προϋπολογισμό του ΣτΕ για το 2017, έως την αποκατάσταση της ρωσικής αντιπροσωπείας στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Το Σεπτέμβριο του 2018, η πρόεδρος του Συμβουλίου της Ρωσικής Ομοσπονδίας (Ανω Βουλή), δήλωσε ότι η Ρωσία εξετάζει σοβαρά το ενδεχόμενο να αποχωρήσει από το ΣτΕ (iefimerida.gr). Ερωτηθείς για το εάν υπάρχει περίπτωση να επιστρέψει η αντιπροσωπεία της Ρωσίας στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση μέχρι τον Ιανουάριο του 2019, ο Γενικός Γραμματέας του ΣτΕ απάντησε ότι είναι μάλλον απίθανο (Jagland 2018).

Το ενδεχόμενο της αποχώρησης της Ρωσίας από το ΣτΕ θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην προστασία των δικαιωμάτων των Ρώσων πολιτών, αλλά και στο πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Η Ρωσία αφενός θα απομονωθεί περισσότερο, αλλά και θα μειώσει τη δυνατότητα επιρροής της σε διάφορα θέματα που αφορούν στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Το κόστος όμως θα είναι μεγάλο και για το ΣτΕ. Ένας πανευρωπαϊκός οργανισμός του μεγέθους του ΣτΕ, θα πληγεί από την αποχώρηση ενός από τα μέλη του (ειδικά της εμβέλειας της Ρωσίας), και υπάρχει το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί προηγούμενο και να απειληθεί περαιτέρω το κύρος του οργανισμού.

Εξίσου σημαντική όμως είναι και η επίπτωση της ενδεχόμενης αποχώρησης της Ρωσίας στην οικονομική κατάσταση του ΣτΕ. Ήδη εξαιτίας της διαμάχης του με τη Ρωσία, το ΣτΕ βρίσκεται σε οικονομική ασφυξία, πέραν των προβλημάτων που αντιμετώπιζε ο οργανισμός εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Για το έτος 2018 η Μόσχα θα έπρεπε να καταβάλλει 33 εκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο ένα δέκατο περίπου του συνολικού προϋπολογισμού του οργανισμού (Κούν and Καλιριμτζής). Η Τουρκία επίσης μείωσε την οικονομική της συνδρομή στο ΣτΕ το Νοέμβριο του 2017³, καθώς παραιτήθηκε από το να είναι ένας από τους έξι μεγάλους χρηματοδότες του Συμβουλίου, επιβαρύνοντας περαιτέρω την οικονομική του δυσχέρεια. Αυτή η κίνηση της Τουρκίας πραγματοποιήθηκε

---

³ Η Τουρκία έγινε την 1^η Ιανουαρίου του 2016, μία εκ των μεγάλων χρηματοδοτών του ΣτΕ. Οι υπόλοιπες πέντε χώρες είναι και οι μεγαλύτερες χώρες-μέλη: η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ρωσία, και η Βρετανία, οι οποίες κάλυπταν εθελοντικά έως και το 2015 σχεδόν το 55% των εξόδων του ΣτΕ (Breuer και Schmahl 111).

κατόπιν της βράβευσης από το ΣΤΕ το 2017, με το βραβείο Βάτσλαβ Χάβελ για την εξαιρετική κοινωνική δράση για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του φυλακισμένου από το 2016 Τούρκου δικαστικού Μουράτ Αρσλάν. Ο Αρσλάν ήταν πρόεδρος της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων (YARSAV), η οποία ήταν επικριτική έναντι της τουρκικής κυβέρνησης, και θεωρείται από αυτή ότι συνδέεται με την απόπειρα πραξικοπήματος. Ως αποτέλεσμα, ο προϋπολογισμός του ΣΤΕ για το 2018-2019 υπέστη δρακόντεια μείωση, ενώ οι οικονομικές δυσκολίες εντάθηκαν και από την απόφαση της Επιτροπής Υπουργών να διατηρήσει πολιτική μηδενικής ονομαστικής αύξησης για τα εν λόγω έτη, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Παράλληλα με τις οικονομικές δυσκολίες, το όνομα του Συμβουλίου, και ειδικότερα ορισμένων μελών της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης έχει εμπλακεί σε σκάνδαλα. Τον Οκτώβριο του 2016, ο τότε πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης παραιτήθηκε, καθώς πολλά μέλη της ζήτησαν την αφαίρεσή του από τη θέση του προέδρου. Ο Ισπανός Πέντρο Αγκραμούντ (Pedro Agramunt), δέχτηκε αυστηρή κριτική όταν συνοδευόμενος από Ρώσους βουλευτές τον Μάρτιο του 2017, επισκέφτηκε τον πρόεδρο της Συρίας Ασάντ (Bashar al-Assad). Ακόμη και εάν η συνάντηση ήταν ιδιωτική, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση δήλωσε ότι δεν μπορεί το όνομά της να εμπλακεί με πρωτοβουλίες που μπορεί να θεωρηθούν ότι υποστηρίζουν το καθεστώς Ασάντ. Μεγαλύτερη αναστάτωση στο Στρασβούργο επίσης, προκάλεσαν οι ισχυρισμοί ότι μέλη της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΣΤΕ είχαν εμπλακεί σε σκάνδαλο διαφθοράς με το Αζερμπαϊτζάν, το οποίο θεωρήθηκε ότι χρημάτιζε Ευρωπαίους πολιτικούς για να αποκρύψουν σοβαρές ανθρωπιστικές παραβιάσεις. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση μετά από ανεξάρτητη έρευνα κατέληξε στην απόφαση να αποβάλλει 13 μέλη της για την αποδοχή δωροδοκιών από την κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν. Τα παραπάνω σκάνδαλα είχαν ως αποτέλεσμα να αμαυρωθεί η φήμη του ΣΤΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (ΕΣΔΑ) ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΣΤΑΣΒΟΥΡΓΟΥ (ΕΔΔΑ)

A. ΓΕΝΙΚΑ

α. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Η ΕΣΔΑ υιοθετήθηκε από τα κράτη-μέλη του ΣΤΕ στις 4 Νοεμβρίου του 1950, και θεωρείται «ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα για το Διεθνές Δίκαιο στον 20^ο αιώνα», καθώς αποτελεί ένα συνδυασμό μιας πλήρους καταγραφής ατομικών δικαιωμάτων μαζί με έναν αποτελεσματικό μηχανισμό επίβλεψης (στον οποίο συμπεριλαμβάνεται η δυνατότητα κατάθεσης ατομικών καταγγελιών) (Dorr 465).

Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1953, η Σύμβαση είχε επικυρωθεί από 10 κράτη-μέλη, οπότε και τέθηκε σε ισχύ. Η διαδικαστική όμως καινοτομία της Σύμβασης έγινε αποδέκτης επιφυλακτικότητας από τα περισσότερα κράτη, παρότι οι αξίες που πρέσβευε ήταν απολύτως αποδεκτές. Πιο συγκεκριμένα, το δικαίωμα ατομικής προσφυγής είχε γίνει αποδεκτό από τρία μόνο κράτη (Δανία, Ιρλανδία και Σουηδία), και η δικαιοδοσία ενός διεθνούς δικαστηρίου σε εθνικά θέματα μόνο από δύο (Δανία και Ιρλανδία). Χρειάστηκαν αρκετά χρόνια για να αποδεχτούν τα υπόλοιπα κράτη-μέλη τις δύο αυτές πτυχές της Σύμβασης. Ενδεικτικά, η Βρετανία τα αποδέχτηκε το 1966, η Ιταλία το 1973, και η Ελβετία το 1974. Η Ελλάδα αποδέχτηκε την ατομική προσφυγή το 1985 και τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου το 1979 (Dorr 468, 469). Με την πάροδο του χρόνου, η αποδοχή της ΕΣΔΑ από τα κράτη-μέλη διευρύνθηκε, και μετά το 1989, η αποδοχή της ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει ένα κράτος μέλος του ΣΤΕ. Παρότι αυτό δεν εμφανίζεται ρητά στο καταστατικό του ΣΤΕ, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση επέμενε να γίνει αποδεκτή από τις υποψήφιες χώρες (Benoit-Rohmer και Klebes 32). Η αποδοχή της Σύμβασης πλέον αποτελεί βασικό κανόνα του Συμβουλίου που δεσμεύει όλα τα μέλη του, και η ίδια έχει αποκτήσει θεσμικό χαρακτήρα.

β. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)

Το ΕΔΔΑ, θεωρείται το «πιο προηγμένο και αποτελεσματικό» διεθνές σύστημα για την επίσημη επιβολή των δικαιωμάτων του ανθρώπου παγκοσμίως

(Moravcsik 218). Παρόλη την κριτική που έχει υποστεί τα τελευταία χρόνια, το ΕΔΔΑ αποτελεί ένα σημαντικό ευρωπαϊκό παράγοντα στο θέμα της προστασίας των δικαιωμάτων των Ευρωπαίων πολιτών. Το ΕΔΔΑ ή και «Δικαστήριο του Στρασβούργου» ιδρύθηκε το 1959, με κύριο σκοπό την επίβλεψη της εφαρμογής της ΕΣΔΑ, και αποτελεί τον πρώτο διεθνώς δικαστικό μηχανισμό για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Παρέχει τη δυνατότητα κρατικής αλλά και ατομικής προσφυγής κατά κράτους. Οι διακρατικές προσφυγές εισάγονται από κράτος-μέλος κατά άλλου κράτους-μέλους. Οι ατομικές προσφυγές εισάγονται από έναν ή περισσότερους ιδιώτες ή μη κυβερνητικό οργανισμό, οι οποίοι θεωρούν ότι τα δικαιώματά τους παραβιάσθηκαν από κράτος ή κράτη-μέλη του ΣΤΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης, προβλέπεται η άσκηση ατομικής προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ, μετά την εξάντληση όλων των ένδικων μέσων που προβλέπονται στο εσωτερικό δίκαιο του κράτους-μέλους (Jurisconsult 9).

Το ΕΔΔΑ αποτελείται από 47 δικαστές που εκλέγονται από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση, βάσει λίστας τριών υποψηφίων που υποβάλλει κάθε κράτος για θητεία εννέα ετών (οι δικαστές δεν είναι επανεκλέξιμοι). Οι δικαστές δεν εκπροσωπούν το κράτος στο οποίο ανήκουν, μετέχουν στο Δικαστήριο υπό την ατομική τους ιδιότητα, και εκδικάζουν αποφάσεις ανεξάρτητα και αμερόληπτα. Η σύνθεση του Δικαστηρίου μπορεί να συνέρχεται σε τέσσερις συνθέσεις, σε μονομελή δικαστικό σχηματισμό, σε τριμελή επιτροπή, σε επταμελές Τμήμα, ή σε Τμήμα Ευρείας Σύθεσης (17 δικαστές). Ο εθνικός δικαστής δεν μπορεί να εξετάσει υπόθεση που αφορά τη χώρα του σε μονομελή δικαστικό σχηματισμό. Μπορεί κατ' εξαίρεση να μετάρχει σε τριμελή σύνθεση και μετέχει πάντοτε σε επταμελή σύνθεση ή στο Τμήμα Ευρείας Σύθεσης. Υπεύθυνη για την επίβλεψη της εφαρμογής των αποφάσεων του ΕΔΔΑ είναι η Επιτροπή Υπουργών.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου από την ίδρυσή του έως και τα μισά της δεκαετίας του 1980, βρισκόταν σε μία κατάσταση σχετικής αδράνειας. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως και τα τέλη του 1990 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στις προσφυγές. Αυτό δικαιολογείται καθώς μέχρι και τη δεκαετία του 1980, τα περισσότερα κράτη-μέλη δεν είχαν αποδεχτεί τη δυνατότητα της ατομικής προσφυγής. Μόλις το 1998, το Πρωτόκολλο 11 την έκρινε υποχρεωτική. Ομοίως, σε αντίθεση με τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης του Δικαστηρίου, τα διάφορα μέσα

ξεκίνησαν να προβάλλουν περισσότερο τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις δεκαετίες του 1980 και του 1990, αυξάνοντας τη σημασία του στη δημόσια συνείδηση. Η πολύ μεγάλη όμως αύξηση στις προσφυγές (που προκάλεσε συμφόρηση στο σύστημα του ΕΔΔΑ) παρατηρείται με τη διεύρυνση του ΣτΕ μετά το 1990.

B. ΤΟ ΕΔΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟ 1990

α. Η Κρίση στο ΕΔΔΑ

Το ΕΔΔΑ, όπως πολλοί ισχυρίζονται, έπεσε θύμα της ίδιας της επιτυχίας του. Η δυνατότητα της ατομικής προσφυγής ήταν και παραμένει το χαρακτηριστικό γνώρισμα αλλά και μεγαλύτερο επίτευγμα της ΕΣΔΑ. Από το 1990 και μετά, σημειώθηκε μια αξιοσημείωτη και συνεχιζόμενη αύξηση στον αριθμό των ατομικών προσφυγών ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, της διεύρυνσης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα στατιστικά δείχνουν την κλιμάκωση του όγκου των υποθέσεων του Δικαστηρίου. Ο αριθμός των καταγεγραμμένων αιτήσεων αυξήθηκε από 404 το 1981 σε 2.037 το 1993 και 4.750 το 1997 (Keller, Fischer and Kuhne par 5). Το 2004 ήταν πλέον 44.100 (Breuer και Schmahl 229). Η δικαιοδοσία του ΕΔΔΑ επεκτεινόταν σε 18 κράτη το 1990, σε 36 κράτη το 1997, και σε 47 κράτη μέχρι το 2007. Εξαιτίας της υπερφόρτωσης του Δικαστηρίου, τέθηκαν σε κίνδυνο η αποτελεσματικότητα του συστήματος του ΕΔΔΑ, και ως επακόλουθο, το κύρος του Δικαστηρίου. Αυτό αποτελεί και τη μεγαλύτερη κρίση στην ιστορία του Δικαστηρίου, αφού η άνευ προηγουμένου πληθώρα αιτήσεων το εμποδίζει από το να εκπληρώσει τον αρχικό του σκοπό· την νομική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η πρόκληση για το ΕΔΔΑ ήταν-και παραμένει- πολύπλευρη. Αρχικά, ο όγκος υποθέσεων οδήγησε σε πολύ μεγάλη διάρκεια εκδίκασης τους. Όμως μεγάλος προβληματισμός υπάρχει και γύρω από τον τεράστιο αριθμό των υποθέσεων που δεν πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια παραδεκτού (απόφαση απαράδεκτη). Αυτές ονομάζονται απαράδεκτες προσφυγές, και αποτελούν τον κύριο όγκο των υποθέσεων του ΕΔΔΑ. Από τα στατιστικά από το 1998 έως το 2008, φαίνεται ότι αυτές οι προσφυγές αποτελούν το 90 με 95% όλων των εξεταζομένων υποθέσεων. Για το 2004, για παράδειγμα, 20.350 αιτήσεις κηρύχθηκαν απαράδεκτες, ενώ μόλις 830 ήταν αποδεκτές. Εξίσου μεγάλο

προβληματισμό δημιουργούν και οι λεγόμενες επαναλαμβανόμενες υποθέσεις. Αυτές εγείρουν ζήτημα για το οποίο το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί σε αρκετές υποθέσεις. Πολλές από αυτές δε θα είχαν φτάσει στο ΕΔΔΑ αν οι αποφάσεις του από προηγούμενες προσφυγές είχαν εκτελεστεί σωστά από το κράτος-μέλος που αφορούν.

Ωσαύτως, παρότι στη διάρκεια των ετών το Δικαστήριο έχει καταφέρει να αυξήσει την ικανότητα του να επεξεργάζεται υποθέσεις με διάφορες μεθόδους, δυσκολεύεται να χειριστεί τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό των υποθέσεων που καταφτάνουν σε αυτό. Ως αποτέλεσμα, ο μεγάλος όγκος υποθέσεων σε εκκρεμότητα παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Για παράδειγμα, το 1998 υπήρχαν 6.500 αιτήσεις σε εκκρεμότητα, οι οποίες το 2011 ξεπερνούσαν τις 160.000. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι το 60% αυτών των υποθέσεων προέρχεται από πέντε κράτη-μέλη. Τη Ρωσία, την Τουρκία, την Ουκρανία, τη Ρουμανία, και την Ιταλία (Keller, Fischer και Kuhne 1029). Αυτή η δυσανάλογη προέλευση προσφυγών από αυτά τα κράτη αποτελεί άλλο ένα πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει το ΕΔΔΑ.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι παράλληλα με τη διεύρυνση του ΣΤΕ το 1990, υπήρξαν αλλαγές στο φόρτο του ΕΔΔΑ με την αποδοχή της Τουρκίας της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Ως επακόλουθο, μία πληθώρα προσφυγών για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου εναντίον της Τουρκίας κατέκλυσαν το ΕΔΔΑ (Cali 244). Εν συνεχεία, σχεδόν κάθε κρίση στα κράτη της Ευρώπης μέχρι και σήμερα, οδηγεί σε συρροή αιτήσεων στο ΕΔΔΑ. Το 2016, τουλάχιστον 3.000 αιτήσεις αφορούσαν στην προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, και η Ουκρανία είχε καταθέσει τουλάχιστον τρεις διακρατικές προσφυγές εναντίον της Ρωσίας (Glas par 1). Η απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία επίσης το 2016, έφερε στο ΕΔΔΑ έναν πολύ μεγάλο αριθμό αιτήσεων που συνεισέφεραν στη μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των προσφυγών προς αυτό για μια πενταετία (Boffey par 2).

Τέλος, μία ακόμη μεγάλη πρόκληση για το ΕΔΔΑ αποτελεί η συμμόρφωση των κρατών στις αποφάσεις του, καθώς παρατηρείται αύξηση στον αριθμό εκείνων που αγνοούν ευθέως ή υποστηρίζουν ότι δεν είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν όλες τις αποφάσεις του (Cali 241).

β. Πρωτόκολλα για την Αντιμετώπιση των Προκλήσεων του ΕΔΔΑ

Το ΣΤΕ ξεκίνησε εκτεταμένες διαβουλεύσεις και αξιολογήσεις πιθανών ενεργειών και σεναρίων αντιμετώπισης της κρίσης, για να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του ΕΔΔΑ. Πολλές προτάσεις μεταρρύθμισης σχεδιασμένες για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ΕΔΔΑ διατυπώθηκαν για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του Δικαστηρίου. Η πρώτη μεγάλη μεταρρύθμιση έλαβε χώρα το 1998 με το 11^ο πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ (που είχε υπογραφεί από το 1994), το οποίο προχώρησε σε θεμελιώδεις αλλαγές στην δομή του ΕΔΔΑ. Πιο συγκεκριμένα, το 11^ο πρωτόκολλο αφορά στην αναδόμηση του συστήματος ελέγχου όπως αυτό προτείνεται από την ΕΣΔΑ με τη δημιουργία ενός μόνο μόνιμου Δικαστηρίου. Δυστυχώς όμως δεν υπήρξε η αναμενόμενη βελτίωση στα προβλήματα και ο όγκος των υποθέσεων συνέχισε να αυξάνει δραματικά. Το 1999 υπήρχαν 8.400 αιτήσεις και το 2005 έφτασαν τις 35.402-διπλάσια αύξηση από αυτή μεταξύ του 1955 και του 1990. Ακολούθως το 2008, οι αιτήσεις έφτασαν τις 49.850 (Keller, Fischer and Kuhne). Βεβαίως παράλληλα, αυξήθηκαν και οι εκδικάσεις του ΕΔΔΑ. Όμως φάνηκε νωρίς ότι χρειαζόταν επιπρόσθετη μεταρρύθμιση.

Στη Σύνοδο των Υπουργών το 2000 στη Ρώμη, συζητήθηκε η αναγκαιότητα για αυτή την μεταρρύθμιση και τελικά μετά από έρευνα και αξιολογήσεις από ειδικά σώματα εντεταλμένα από την Επιτροπή των Υπουργών, δημιουργήθηκε το Πρωτόκολλο 14. Αυτό απέβλεπε στην αύξηση της αποτελεσματικότητας του Δικαστηρίου, μειώνοντας το χρόνο που αφιερώνει στις απαράδεκτες και τις επαναλαμβανόμενες προσφυγές. Επιπλέον εισήγαγε ένα νέο κριτήριο παραδεκτού, σύμφωνα με το οποίο προσφυγές όπου ο προσφεύγων δεν έχει υποστεί σημαντική βλάβη κηρύσσονται απαράδεκτες.

Η Ρωσία όμως καθυστέρησε να επικυρώσει το συγκεκριμένο πρωτόκολλο, καθυστερώντας την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών μέχρι και το 2010 όταν και τέθηκε σε ισχύ. Στο ενδιάμεσο διάστημα, το ΣΤΕ αναζήτησε μεταβατικές λύσεις ώστε να μπορέσει να επιταχύνει τις διαδικασίες του. Αυτές πολλές φορές ήρθαν στην επιφάνεια μέσα από τις Συνόδους ή Συνδιασκέψεις, που πραγματοποιήθηκαν με στόχο τις μεταρρυθμίσεις στη λειτουργία του ΕΔΔΑ.

Τέλος, το πρωτόκολλο 15 της ΕΣΔΑ που υιοθετήθηκε το 2013, προβαίνει και αυτό σε διάφορες τροποποιήσεις που διευκολύνουν την αποτελεσματικότητα του Δικαστηρίου, όπως τη μείωση από έξι σε τέσσερις μήνες της προσφυγής στο ΕΔΔΑ μετά την τελική εθνική απόφαση. Επίσης το 2013, υπεγράφη το Πρωτόκολλο 16-προαιρετικό πρωτόκολλο-που δίνει τη δυνατότητα στα εθνικά δικαστήρια να ζητούν γνωμοδοτήσεις από το ΕΔΔΑ σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που περιλαμβάνει η ΕΣΔΑ ή τα Πρωτόκολλα αυτής, στο πλαίσιο υπόθεσης που εκκρεμεί ενώπιον τους.

γ. Συνδιασκέψεις για τη Μεταρρύθμιση του ΕΔΔΑ

Εκτός από τα πρωτόκολλα της ΕΣΔΑ, το ΣτΕ έχει πραγματοποιήσει διάφορες Συνδιασκέψεις Υψηλού Επιπέδου με σκοπό την περαιτέρω αναμόρφωση της λειτουργίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου. Η πρώτη Συνδιάσκεψη έλαβε χώρα στο Ιντερλάκεν της Ελβετίας το 2010. Στην Διακήρυξη του Ιντερλάκεν και στο αντίστοιχο Σχέδιο Δράσης «οικοδομήθηκε ένας δρόμος για το μέλλον, για την εξέλιξη του ΕΔΔΑ ... αφού έθεσε πολιτικούς στόχους, μακροπρόθεσμους στόχους (σε βάθος δεκαετίας) και βραχυπρόθεσμους στόχους ... οι οποίοι είναι απαραίτητοι αλλά και εφικτοί» (Costa) Το «εντατικό» πρόγραμμα της μεταρρύθμισης που ξεκίνησε στο Ιντερλάκεν, εδραιώθηκε και εξελίχθηκε στις επόμενες συνδιασκέψεις και στο Σχέδιο Επανεξέτασης της Κίνησης του Ιντερλάκεν (Follow-up Plan and Interlaken Process).

Η δεύτερη Συνδιάσκεψη Υψηλού Επιπέδου έλαβε χώρα στη Σμύρνη, υπό την τουρκική προεδρία της Επιτροπής των Υπουργών το 2011. Ακολούθως, τον επόμενο χρόνο, πραγματοποιήθηκε η Συνδιάσκεψη του Μπράιτον όπου δηλώνεται στην Διακήρυξη της ότι «αντιμετωπίζει τα άμεσα ζητήματα που απασχολούν το Δικαστήριο, και δεν παρουσιάζει ένα όραμα για το μέλλον του συστήματος» (Brighton Declaration 8).

Η επόμενη Συνδιάσκεψη πραγματοποιήθηκε στο Όσλο το 2014, όπου συμμετείχαν δικαστές, ερευνητές, κυβερνητικοί εμπειρογνώμονες, και συζητήθηκε το μακροπρόθεσμο μέλλον του ΕΔΔΑ. Οι Βρυξέλλες φιλοξένησαν το 2015 την Συνδιάσκεψη Υψηλού Επιπέδου με γενικό τίτλο: «Η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η κοινή μας ευθύνη».

Η τελευταία Συνδιάσκεψη για την μεταρρύθμιση του ΕΔΔΑ έλαβε χώρα στην Κοπεγχάγη το 2018. Οι Συνδιασκέψεις που ξεκίνησαν το 2010 και συνεχίστηκαν αδιάκοπα μέχρι και σήμερα διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο για την μελλοντική κατεύθυνση του συστήματος της ΕΣΔΑ ώστε να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά του. Η διαδικασία μεταρρύθμισης έχει στεφθεί με επιτυχία σε αρκετούς τομείς έως τώρα, παρόλαυτα το Δικαστήριο αντιμετωπίζει ακόμη προκλήσεις. Σε όλες τις Συνδιασκέψεις, τα κράτη-μέλη συνυπογράφουν τη δέσμευσή τους ότι θα εξακολουθήσουν να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του συστήματος, και θα λαμβάνουν όσα μέτρα κριθούν απαραίτητα για την ορθή λειτουργία του. Αυτό συμπεριλαμβάνει και την απαραίτητη χρηματοδότηση από τα κράτη-μέλη. Ειδικά στη Συνδιάσκεψη της Κοπεγχάγης, συμφωνήθηκε ότι πριν παρέλθει το 2018, η Επιτροπή των Υπουργών του ΣτΕ θα αποφασίζει εάν τα μέτρα που έχουν ληφθεί έως τώρα για την μεταρρύθμιση του ΕΔΔΑ είναι επαρκή, και εάν χρειάζεται να ληφθούν νέα δραστικότερα μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού των οργάνων της ΕΣΔΑ (Copenhagen Declaration 1).

δ. Εφαρμογή των Αποφάσεων του ΕΔΔΑ από τα Κράτη-Μέλη

Η συνολική προσφορά του ΣτΕ στην ομαλή εξέλιξη των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ σε μοντέρνες δημοκρατίες είναι αδιαμφισβήτητα σημαντική και έχει αναγνωριστεί διεθνώς. Στην περίπτωση που δε θα υπήρχε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο δρόμος τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO θα ήταν πολύ δυσκολότερος και πιθανόν και αδύνατος (Harremoes). Παρόλαυτα, υπάρχουν εκείνοι που αμφισβητούν το αν πραγματικά οι χώρες αυτές εφαρμόζουν την ΕΣΔΑ. Προστατεύουν τελικά τα ανθρώπινα δικαιώματα ή αντιθέτως τα αφήφουν προκειμένου να προστατέψουν τα εθνικά τους συμφέροντα; (Jordan 663,664). Ένα από τα παραδείγματα που υποστηρίζουν αυτόν τον ισχυρισμό είναι η άρνηση ορισμένων κρατών-μελών να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ.

Το καθήκον των κρατών-μελών του ΣτΕ να εφαρμόζουν τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, προκύπτει από το Άρθρο 46 της ΕΣΔΑ, όπου επισημαίνεται ότι τα παραπάνω είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν την τελική απόφαση του ΕΔΔΑ σε όλες τις υποθέσεις που τις αφορούν. Η εφαρμογή των αποφάσεων αποτελεί μέριμνα της Επιτροπής των Υπουργών. Αυτή η υποχρέωση των κρατών-μελών να

εφαρμόζουν τις αποφάσεις, όπως και η υποχρέωσή τους να σέβονται τα δικαιώματα του ανθρώπου-σύμφωνα με το Άρθρο 1 της ΕΣΔΑ και το Άρθρο 13 της ίδιας σύμβασης για το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, αποτελούν μερικές από τις βασικές παροχές του συστήματος της Σύμβασης. Η ταχεία εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΔΑ από τα κράτη-μέλη εξασφαλίζει όχι μόνο την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην επικράτειά τους, αλλά και την αποτελεσματικότητα του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που έχει θεσπιστεί από το ΣΤΕ.

Με τα διάφορα πρωτόκολλα και τις μεταρρυθμίσεις, έχουν πραγματοποιηθεί με την πάροδο του χρόνου θετικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Με την Κίνηση του Ιντερλάκεν (Interlaken Process) να συνεχίζεται, τα αποτελέσματα είναι αρκετά θετικά. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην Ετήσια αναφορά του 2017 της Επιτροπής Υπουργών. Υπήρχαν συνολικά στο τέλος του 2017, 7.584 υποθέσεις σε εκκρεμότητα συγκριτικά με τις 11.000 αντίστοιχες προ τριετίας. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί το 2017, στην ελάττωση των υποθέσεων σε εκκρεμότητα, αλλά και στις υποθέσεις που έχουν κλείσει (από 2.066 στον αριθμό ρεκόρ 3.691), οφείλεται κατά ένα μεγάλο βαθμό στη στρατηγική διαλόγου με τις εθνικές αρχές (Giakoumopoulos 14).

Παρά ταύτα, σημαντικά προβλήματα συνεχίζουν να υπάρχουν στο θέμα της εφαρμογής των αποφάσεων του ΕΔΔΑ. Ορισμένα από αυτά αφορούν στην υπερβολική διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών, στη μη εφαρμογή των τελικών εθνικών δικαστικών αποφάσεων, στις ανελλιπείς αποζημιώσεις ή στην έλλειψη αποκατάστασης των διάφορων παραβιάσεων (Reforming the ECHR 396).

Κατ' επέκταση, τα περίπλοκα εθνικά δικαστικά συστήματα, δημιουργούν δυσκολίες στην αναγνώριση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απαιτούνται για τη αποτροπή του μεγάλου όγκου των επαναλαμβανόμενων υποθέσεων. Ειδικά η καθυστέρηση της εφαρμογής αποφάσεων του ΕΔΔΑ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε διαφωνίες σε εθνικό επίπεδο μεταξύ θεσμών και πολιτικών κομμάτων, αναφορικά με το είδος των μεταρρυθμίσεων αλλά και της διαδικασίας που θα πρέπει να ακολουθηθεί. Οι πολιτικές διαμάχες και η έλλειψη πολιτικής βούλησης σε επίπεδο κυβερνητικό ή και βουλευτικό δεν συνεισφέρει στη λύση του προβλήματος (Giakoumopoulos 13).

Αρκετές φορές, εμφανίζονται δυσκολίες με την ερμηνεία των αποφάσεων του ΕΔΔΑ, αλλά παρατηρείται και μια υποβόσκουσα κοινωνική προκατάληψη (για παράδειγμα σχετικά με τους Ρομά ή άλλες μειονοτικές ομάδες) (Glas 47). Δυσκολίες απαντώνται και με τα θέματα προϋπολογισμού του κάθε κράτους. Αυτή είναι κυρίως και η περίπτωση της Ελλάδος η οποία συνήθως «δεν αρνείται την εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΔΑ, καθυστερεί όμως να τις εκτελέσει, για λόγους, συχνά, οικονομικούς. Πολλές, άλλωστε, από τις παραβιάσεις της ΕΣΔΑ οφείλονται σε οικονομικές δυσχέρειες (π.χ. μη καταβολή αποζημίωσης για δέσμευση ιδιοκτησιών, κακή κατάσταση διαβίωσης στις φυλακές λόγω ελλείψεως χρημάτων για την ανέγερση νέων φυλακών κλπ.)» (Σταυρόπουλος εν. 2, παρ. 1).

Τέλος, πρόκληση αποτελεί και η άρνηση κρατών-μελών να προσαρμοστούν σε ατομικά μέτρα, που αφορούν στον προσφεύγων, κυρίως για αποζημιώσεις κτλ. (εν αντιθέσει με τα γενικά μέτρα που πολλές φορές περιλαμβάνουν αλλαγές σε νομοθεσίες, κανονισμούς και στη δικαστική πρακτική). Πολλές φορές, η άρνηση αυτή κρύβει ουσιαστικότερες διαφωνίες με τις απαιτήσεις της εφαρμογής μιας απόφασης ή με τις ίδιες τις αποφάσεις του Δικαστηρίου (Giakoumopoulos 13).

Σύμφωνα με την Κοινοβουλευτική Συνέλευση (Αναφορά 2017, Απόφαση 2178), οι χώρες με το υψηλότερο ποσοστό μη εφαρμοσμένων αποφάσεων του ΕΔΔΑ είναι η Ιταλία, η Ρωσία, η Τουρκία, η Ουκρανία, η Ρουμανία, η Ουγγαρία, η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Μολδαβία και η Πολωνία. Στην ίδια απόφαση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, αναφέρεται ότι έχει παρατηρηθεί ότι «σε ορισμένα κράτη-μέλη, η εκτέλεση των αποφάσεων του Δικαστηρίου εμπλέκεται σε δριμύ πολιτικό διάλογο, καθώς συγκεκριμένοι πολιτικοί ηγέτες προσπαθούν να οδηγήσουν το ΕΔΔΑ να χάσει την αξιοπιστία του και να υπονομεύσουν το κύρος και την εξουσία του» (Resolution 2178 (2017) par 7).

Καθώς το ΕΔΔΑ –ειδικά μετά τη νομοθέτηση του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής- αποτελεί ένα όργανο που ελέγχει νομοθέτες και δικαστήρια, δεν έχει κερδίσει τη «συμπάθεια πολλών αρμοδίων στα εθνικά κράτη, καθώς το έργο τους θα υποβάλλετο σε πρόσθετη κρίση και έλεγχο πλέον» (Τζίφρας 2000). Αυτό ισχύει και για την πολιτική που ακολουθούν τα κράτη-μέλη σε ζητήματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθώς μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΣΤΕ ελέγχονται από τα υπόλοιπα μέλη. Επιπρόσθετα, θεωρείται από ορισμένους ότι το

Δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη το ευρύτερο εθνικό πλαίσιο σε αρκετές περιπτώσεις και υπερβαίνει τα όρια, ενώ υπάρχει και η άποψη που πρεσβεύει ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι εθνικά στην εφαρμογή τους και έτσι επιμένουν ότι τα μέτρα για τα ανθρωπίνια δικαιώματα πρέπει να εμπίπτουν στην κυριαρχία των εθνικών αρχών (Lord Hoffmann). Η κριτική που έχει ασκηθεί στο Δικαστήριο δεν προέρχεται μόνο από κυβερνήσεις, αλλά επεκτείνεται σε εθνικά δικαστήρια, ακαδημαϊκούς, κοινωνικές οργανώσεις και μέσα ενημέρωσης.

Από την πλευρά του το ΣΤΕ τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζει μια πιο δυναμική στάση απέναντι στη μη εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΔΑ. Η Επιτροπή των Υπουργών για παράδειγμα, επιβάλλει διάφορα μέτρα για τη συμμόρφωσή τους. Το παράδειγμα της Ρωσίας είναι αξιόλογο αναφοράς. Η Ρωσία αρνήθηκε να υλοποιήσει και να συμμορφωθεί με μια σειρά αποφάσεων του ΕΔΔΑ, συμπεριλαμβανομένων και αρκετών που σχετίζονται με την προσάρτηση της Κριμαίας, που αφορούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Glas). Από τότε, το ΕΔΔΑ έχει εκδώσει καταδικαστικές αποφάσεις εναντίον της Ρωσίας αναφορικά με «ευαίσθητα πολιτικά θέματα» που έχουν τύχει μεγάλης αποδοκμασίας στη χώρα. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει πλέον δισταγμός για την εκτέλεση των αποφάσεων του ΕΔΔΑ από τη Ρωσία (Mäger 15,16). Το ΣΤΕ (μετά από συνεχείς προσπάθειες διαβουλεύσεων με τη χώρα) προχώρησε τελικά στο να επιβάλει κυρώσεις κατά της Ρωσίας, στερώντας το δικαίωμα ψήφου της ρωσικής αντιπροσωπείας στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση από το 2014.

Γ. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΣΔΑ

Η ΕΣΔΑ συνεχώς βελτιώνεται και εξελίσσεται. Το κείμενό της σε βάθος χρόνου, έχει εμπλουτιστεί (μέσα από τα διάφορα Πρωτόκολλα) και έχει υποστεί επεξεργασία, ενώ παράλληλα έχει ερμηνευτεί από το ΕΔΔΑ «με ένα δυναμικό τρόπο, θεωρώντας την ένα ζωντανό εργαλείο στα χέρια του δικαστή» (Ροζάκης 1833). Αυτό καθιστά την ΕΣΔΑ, ένα σύγχρονο κείμενο που βελτιώνεται συνεχώς. Στην ευκαιρία για αυτή την εξέλιξη έχουν συνδράμει και οι προκλήσεις που συνάντησε το ΣΤΕ μετά τη διεύρυνσή του- ειδικά ο μεγάλος όγκος των προσφυγών, αφού έδωσε τη δυνατότητα για μεγαλύτερη ανάλυση και εμβάθυνση του κειμένου της ΕΣΔΑ αλλά και τη βελτίωση των μηχανισμών προστασίας της Σύμβασης.

Η θέση που έχει κατακτήσει η Σύμβαση στην παγκόσμια αρένα της προάσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί. Επιβεβαίωση για τη σπουδαιότητα της αποτελεί ο μεγάλος αριθμός προσφυγών, που αποτελεί «ψήφο εμπιστοσύνης» των Ευρωπαίων πολιτών προς το ΣτΕ. Παράλληλα, αποτελεί και την τελευταία ελπίδα για τους πολίτες που πιστεύουν ότι τα κράτη έχουν καταπατήσει τις ελευθερίες και τα δικαιώματά τους ή έχουν πέσει θύματα αυθαιρεσιών. Σαφώς οι ιδρυτές της Σύμβασης είχαν ως σκοπό την ανατροπή απολυταρχικών καθεστώτων και γενοκτονίας όταν τη δημιούργησαν, ενώ τώρα μπορεί να καλείται να αντιμετωπίσει πολύ συνηθισμένες, ίσως όχι τόσο σημαντικές, καταστάσεις. Και αυτό δεν είναι περίεργο, καθώς η ΕΣΔΑ εξελίχθηκε ώστε να προσφέρει προστασία σε δύο επίπεδα: «...πρώτον κατά της κακόβουλης κατάχρησης της κυβερνητικής εξουσίας, και δεύτερον κατά των –καλή την προαίρεση- περιορισμών της ελευθερίας, κάτι το οποίο ωστόσο υπερβαίνει το τι «είναι απαραίτητο σε μια δημοκρατική κοινωνία» (κατά την ορολογία των Άρθρων 8 και 11 της ΕΣΔΑ)» (Greer 40).

Καθώς οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη, έχουν οδηγήσει πολλές φορές τις κυβερνήσεις σε τροποποιήσεις της νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής τους. Ενδεικτικά, αποφάσεις του ΕΔΔΑ όπως η απόφαση Φίλης στις 27 Αυγούστου 1991, ή η απόφαση Καμπάνης στις 13 Ιουλίου 1995 οδήγησαν την Ελλάδα να συμμορφωθεί με αυτές, πραγματοποιώντας νομοθετικές ή κανονιστικές ρυθμίσεις. Για την Ελλάδα, υπάρχει ο ισχυρισμός ότι η συμβολή του δικαστηρίου ήταν τέτοια, ώστε μέσα από τη νομολογία του πέτυχε να αλλάξει καθοριστικά τη νομική αντίληψη σε θέματα σχετικά με τις ελευθερίες και τα δικαιώματα του ανθρώπου (Τζίφρας 2001).

Η σημασία της ΕΣΔΑ διαφαίνεται επίσης στο ότι έχει οδηγήσει ακόμη και σε τροποποίηση συνταγματικών διατάξεων. Για παράδειγμα, η επίδραση της απόφασης Procola κατά Λουξεμβούργου στις 28 Σεπτεμβρίου του 1995, οδήγησε σε συνταγματική μεταρρύθμιση η οποία άλλαξε τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας του εν λόγω κράτους (Σταυρόπουλος εν. 1, παρ. 6). Στην περίπτωση της Ιταλίας, ο σχηματισμός του Άρθρου 6 της ΕΣΔΑ αποτελεί και την κύρια πηγή έμπνευσης για μια μεγάλη συνταγματική μεταρρύθμιση (μέσω του ν.2/1999), η οποία άλλαξε το Άρθρο 111 του ιταλικού Συντάγματος (Mengozi 84). Επιπροσθέτως, κανένα άλλο δικαστήριο εκτός του ΕΔΔΑ -διεθνές ή περιφερειακό-

δεν έχει μεγαλύτερο αριθμό παραπομπών και αναφορών από άλλα δικαστήρια (εθνικά, περιφερειακά ή διεθνή) (Χειρδάρης παρ 2).

Παρότι ο μεγάλος αριθμός προσφυγών στο ΕΔΔΑ αποτελεί δείγμα της εμπιστοσύνης των απλών Ευρωπαίων πολιτών στο σύστημα της ΕΣΔΑ, είναι επίσης ένδειξη ότι πολλοί από αυτούς πιστεύουν ότι τα δικαιώματά τους δεν εξασφαλίζονται. Ενώ υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής στο ΕΔΔΑ, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να βελτιωθούν οι μηχανισμοί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε εθνικό επίπεδο. Το σύστημα της ΕΣΔΑ δεν μπορεί να αντικαταστήσει τα εγχώρια συστήματα προστασίας δικαιωμάτων. Αντιθέτως, μπορεί να λειτουργήσει επικουρικά –όπως κάνει ήδη μέχρι σήμερα- ώστε κάθε κράτος-μέλος να βελτιωθεί σε αυτόν τον τομέα. Άλλωστε, όπως αναφέρει και η Tulkens⁴ «... οι δικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μία υπόσχεση για μελλοντική αλλαγή, το εναρκτήριο σημείο μιας διαδικασίας που θα παρέχει τη δυνατότητα τα δικαιώματα και οι ελευθερίες να εφαρμόζονται πραγματικά» (Lambert Adbelgawad 5).

---

⁴ Πρώην αντιπρόεδρος του ΕΔΔΑ, Βελγίδα Francoise Tulkens

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

A. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

α. Εξέλιξη του Έργου του ΣτΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Το ΣτΕ δεν έμεινε στάσιμο μετά τις ραγδαίες αλλαγές που έλαβαν χώρα στη γηραιά ήπειρο μετά το 1990. Ακόμη και αν έχει αμφισβητηθεί από πολλούς το έργο του οργανισμού μετά τη διεύρυνσή του, είναι εμφανές ότι συνέχισε, και συνεχίζει, να μεταβάλλεται και να προοδεύει ανάλογα με τις πολιτικοκοινωνικές εξελίξεις.

Μία ένδειξη της εξελικτικής πορείας του ΣτΕ, αποτελεί η δημιουργία της θέσης του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, από την Επιτροπή των Υπουργών. Η ίδρυση αυτού του ανεξάρτητου θεσμού επιβεβαιώνει την επιμονή των κρατών μελών του ΣτΕ για συνεχή πρόοδο του Οργανισμού, ώστε αυτό να ανταπεξέρχεται των περιστάσεων και να αντιμετωπίζει τις συνεχείς αλλαγές και προκλήσεις που έρχονται συνεχώς στην επιφάνεια, εξαιτίας –μεταξύ άλλων- της δυναμικής μεταξύ τόσο διαφορετικών χωρών που αποτελούν το ΣτΕ. Πιο συγκεκριμένα, η διεύρυνση του ίδιου του Συμβουλίου αποκάλυψε μια πληθώρα παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε κράτη μέλη του (πολλές φορές πρωτόγνωρες για τα πρώτα δυτικά μέλη του Οργανισμού). Το ΣτΕ όμως έπρεπε να παραμείνει πιστό στις αξίες που έθεσαν οι ιδρυτές του, μέσα στις οποίες καταλαμβάνει προέχουσα θέση η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως φαίνεται ξεκάθαρα και από το καταστατικό του Οργανισμού, αλλά και την απορρέουσα από αυτό ΕΣΔΑ. Ως αποτέλεσμα, δημιουργήθηκε ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, θεσμός ο οποίος θα ασχολείται και θα εποπτεύει αποκλειστικά θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων αυτών σε όλα τα κράτη-μέλη. Με αυτή την κίνηση, έχει παγιωθεί πλέον ως ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του ΣτΕ, η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

β. Ίδρυση του Θεσμού

Τον Ιανουάριο του 1996, η Φινλανδία πρότεινε στο ΣτΕ τη δημιουργία μιας θέσης Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ο τότε πρόεδρος της Φινλανδίας -βραβευμένος με το Νόμπελ ειρήνης το 2008- Μάρτι Αχτισάαρι (Martti Ahtisaari)

πρότεινε τη δημιουργία του θεσμού, σκεπτόμενος ότι θα ενισχύσει το έργο του ΕΔΔΑ και θα βοηθήσει τις ατομικές αιτήσεις και προσφυγές να φτάσουν στο Δικαστήριο, μέσα από τη συνεχή ενημέρωση των Ευρωπαίων πολιτών για τη δυνατότητα αυτή. Αρχικά προτάθηκε ο θεσμός να ενημερώνει, να συμβουλεύει τους πολίτες, αλλά και να αντιμετωπίζει ατομικές τους καταγγελίες. Η αποδοχή όμως των ατομικών καταγγελιών, μετά από αρκετές συζητήσεις και διαβουλεύσεις απορρίφθηκε ως αδύνατη από τη θέση του Επιτρόπου, καθώς λόγω του υπερβολικού όγκου των υποθέσεων θα κατέληγε να είναι μια επιλεκτική διαδικασία που δε θα υπηρετούσε ουσιαστικά το σκοπό για τον οποίο θα είχε ιδρυθεί. Μετά από αρκετές προτάσεις από άλλες χώρες μέλη του ΣΤΕ (σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η Γερμανία), επισημάνθηκε η ανάγκη της ίδρυσης ενός μη-δικαστικού οργάνου που θα αναλάμβανε ξεχωριστό αλλά και συμπληρωματικό ρόλο στο έργο του ΕΔΔΑ και των άλλων οργάνων του ΣΤΕ αποκλειστικά για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στη δεύτερη Σύνοδο στο Στρασβούργο στις 10 και 11 Οκτωβρίου του 1997, όπου 40 αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συναντήθηκαν, η πρόταση αυτή χαιρέτηθηκε από όλους τους παρόντες αρχηγούς κρατών, και τελικά ψηφίστηκε η δημιουργία της θέσης. Στη σύνοδο τονίστηκε ότι παρ' όλα τα επιτεύγματα του ΣΤΕ προς τον κοινό στόχο μιας ενωμένης Ευρώπης μέσα από δημοκρατικούς θεσμούς και σεβασμό στα δικαιώματα του ανθρώπου, οι προκλήσεις ήταν ακόμη μεγάλες. Όπως ανέφερε η τότε πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης Λένυ Φίσερ (Leni Fisher), «...δυστυχώς οι αρχές του Οργανισμού μας δεν είναι σεβαστές από όλους. Υπάρχουν ακόμη συνεχείς παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε κράτη-μέλη, ακόμη και βασανισμοί και εκτελέσεις. Η διάκριση των εξουσιών παραβιάζεται ακόμη, ο τύπος φιμώνεται, οι μειονότητες καταπιέζονται, η θρησκευτική ελευθερία περιφρονείται, και πολιτικές αντιπολιτεύσεις δέχονται αντιδημοκρατικές επιθέσεις. Δεν μπορούμε να «κρύψουμε κάτω από το χαλί» τέτοια γεγονότα». (Strasbourg Summit 1997 6).

Αφού τονίστηκε η ανάγκη να αντιμετωπιστούν τέτοια φαινόμενα καταπίεσης και παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όλοι οι εκπρόσωποι των κρατών μελών συμφώνησαν ότι θα πρέπει να επεκταθούν τα δικαιώματα σε νέα πεδία, προστατεύοντας όλες τις ομάδες στην κοινωνία, κυρίως τις ευπαθείς και ευαίσθητες. Έγινε μνεία για τις μειονότητες μέσα σε κάθε κράτος, όπως και για τα

κύματα μεταναστών, και επισημάνθηκε ο ρόλος του ΣΤΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και για την υπεράσπιση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε ότι οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μειονοτήτων υποθάλλπουν πικρία, αστάθεια, ακόμη και βίαιες αντιδράσεις σε μια κοινωνία. Ο ρόλος του νέου θεσμού του Επιτρόπου εμφανίστηκε σαν μία αναγκαιότητα, και όπως διατύπωσε στη διάρκεια της συνόδου και ο ίδιος ο Φιλανδός Μάρτι Αχτισάαρι «...όλοι μοιραζόμαστε την άποψη ότι το ΕΔΔΑ διαδραματίζει κεντρικό ρόλο για την ανάπτυξη και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η διεύρυνση του ΣΤΕ δημιούργησε νέα δεδομένα που απαιτούν νέες λύσεις. Αυτό είχα υπόψη όταν πρότεινα τη δημιουργία του θεσμού του Επιτρόπου...Τώρα έχω πια πειστεί ότι έφτασε η ώρα το ΕΔΔΑ και τα άλλα όργανα του ΣΤΕ να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πολιτών για τα δικαιώματά τους, και να δοθεί στο σύστημα προστασίας αυτών των δικαιωμάτων μεγαλύτερη αξιοπιστία και ένα ανθρώπινο πρόσωπο» (Strasbourg Summit 1997 98).

Για τα επόμενα δύο χρόνια η Επιτροπή των Υπουργών, και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση με τη συνδρομή του ΕΔΔΑ ανέλαβαν τις προετοιμασίες για τη δημιουργία του θεσμού.

Στις 7 Μαΐου του 1999 στη Βουδαπέστη (κάτω από την Ουγγρική προεδρία του Οργανισμού), στη διάρκεια των εορτασμών για τα 50 χρόνια από την ίδρυση του ΣΤΕ, η Επιτροπή των Υπουργών λαμβάνοντας υπόψη ότι «η 50^η επέτειος του ΣΤΕ σηματοδοτεί και την ανάγκη της ενίσχυσης του έργου του από τη δημιουργία του» (Resolution (99) 50 of the Committee of Ministers of the CoE par 3), θέσπισε τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, με τα εξής χαρακτηριστικά:

-Ο Επίτροπος θα αποτελεί ένα μη δικαστικό θεσμό ο οποίος θα σέβεται το έργο αλλά και θα αναλάβει διαφορετικές λειτουργίες από τα υπόλοιπα σώματα του ΣΤΕ.

-Δε θα αναλαμβάνει ατομικές αιτήσεις, και θα αποτελεί έναν ανεξάρτητο θεσμό που θα λειτουργεί αυτόνομα και αμερόληπτα.

γ. Τι Περιλαμβάνει ο Θεσμός

Στο ψήφισμα 50 (99) της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφέρεται ότι ο Επίτροπος θα:

-προωθεί την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα του ανθρώπου στα κράτη-μέλη, και θα συνδράμει στην αποτελεσματική προστασία τους σε αυτά.

-συμβουλεύει και θα ενημερώνει για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σε συνεργασία με εθνικούς θεσμούς ή μεσολαβητές για αυτά.

-αναγνωρίζει πιθανά κενά σε νομοθεσίες και πρακτικές των κρατών-μελών του ΣΤΕ αναφορικά με τη συμμόρφωσή τους σχετικά με θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά είναι ενσωματωμένα στα όργανα του ΣΤΕ. Θα ενισχύει το έργο του ΣΤΕ για την συμμόρφωση των κρατών-μελών σε αυτά τα θέματα.

-απευθύνει εκθέσεις προς την Επιτροπή των Υπουργών και την Κοινοβουλευτική Συνέλευση ετησίως, αλλά και για συγκεκριμένα θέματα, είτε μετά από αίτημα των συγκεκριμένων οργάνων, ή κατόπιν της κρίσης του Επιτρόπου. Επίσης θα λαμβάνει υπόψη τις θέσεις των ανωτέρω οργάνων για τις δραστηριότητες και τη λειτουργία του θεσμού του Επιτρόπου.

-συνεργάζεται με άλλους διεθνείς ανάλογους θεσμούς.

-έχει τη δυνατότητα να επικοινωνεί απευθείας με τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών του Συμβουλίου, και θα λαμβάνει κάθε υποστήριξη από αυτά στο έργο του.

-μπορεί να εκδίδει αλλά και να δημοσιεύει προτάσεις, απόψεις και εκθέσεις.

-εκλέγεται από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση, μετά από την υποβολή υποψηφιοτήτων από τα κράτη-μέλη.

Ο υποψήφιος Επίτροπος θα πρέπει να είναι μια επιφανής προσωπικότητα, με υψηλή ηθική υπόσταση, να είναι ειδήμων στον κλάδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αναγνωρισμένη την προσήλωσή του στις αρχές που πρεσβεύει

το ΣΤΕ. Η θητεία του θα διαρκεί έξι έτη χωρίς δυνατότητα ανανέωσης. Το Γραφείο του Επιτρόπου θα συστεγάζεται με εκείνο του Γενικού Γραμματέα του ΣΤΕ.

Με την πάροδο του χρόνου, οι αρμοδιότητες του Επιτρόπου επεκτάθηκαν, με πιο σημαντική από αυτές την υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου 14 της ΕΣΔΑ στις 13 05 2004. Στο Άρθρο 13 του Πρωτοκόλλου 14, αναφέρεται ότι «μία νέα παράγραφος προστίθεται στο τέλος του άρθρου 36 της Σύμβασης (για την Παρέμβαση Τρίτου), η οποία έχει ως εξής: παράγραφος 3. Σε κάθε υπόθεση ενώπιον Τμήματος ή του Τμήματος Ευρείας Συνθέσεως, ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορεί να υποβάλλει παρατηρήσεις και να λάβει μέρος στις ακροαματικές διαδικασίες» (14ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ Άρθρο 13). Πλέον ο Επίτροπος μπορεί να παρέμβει σε ακροαματικές διαδικασίες του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, παίρνοντας θέση για θέματα που αφορούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

δ. Οι Επίτροποι έως Σήμερα

Οι Επίτροποι που έχουν εκλεγεί έως τώρα είναι τέσσερις. Από το 1999 έως το 2006, Επίτροπος ήταν ο Ισπανός καθηγητής και δικηγόρος Αλβάρο Γκιλ Ρόμπλες (Alvaro Gil-Robles), ο οποίος μορφοποίησε το προφίλ και το ρόλο του θεσμού, χτίζοντας την αξιοπιστία του, που διατηρείται έως και σήμερα. Από το 2006 έως το 2012, τη θέση του Επιτρόπου κατείχε ο Σουηδός Τόμας Χάμαρμπεργκ (Thomas Hammarberg) που έχει διατελέσει γενικός γραμματέας της Διεθνούς Αμνηστίας, και έχει καταλάβει διάφορες υψηλές θέσεις σε ανθρωπιστικούς οργανισμούς. Στη διάρκεια της θητείας του εξελίχθηκε το σύστημα επίσκεψης του Επιτρόπου, όπως και ο διάλογος με τις εθνικές αρχές. Το 2012 εξελέγη Επίτροπος ο Λετονός Νιλς Μουίζνιεκς (Nils Muiznieks), πρώην υπουργός της Λετονίας, με υψηλές θέσεις σε οργανισμούς σχετικούς με τα ανθρώπινα δικαιώματα στο βιογραφικό του. Εδραίωσε το έργο του Επιτρόπου, και την ενημέρωση του κοινού γύρω από αυτό, επισκεπτόμενος όλα τα κράτη-μέλη του ΣΤΕ, εκδίδοντας πληθώρα αναφορών, εργασιών και άρθρων.

Η πρώτη γυναίκα Επίτροπος εξελέγη τον Ιανουάριο του 2018 από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση (στην εκλογική διαδικασία, δεν έλαβε μέρος η Ρωσία, λόγω της απουσίας της εκπροσώπησής της στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση

εκείνο το διάστημα). Η Ντούνια Μιγιάτοβιτς (Dunja Mijatovic), με εθνικότητα της Βοσνίας Ερζεγοβίνης έχει εργαστεί στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου εδώ και δύο δεκαετίες, έχει αναλάβει θέσεις σε διάφορους οργανισμούς της χώρας της και διεθνώς (έχει εργαστεί ξανά με το ΣΤΕ μεταξύ 2005 και 2007, ως πρόεδρος της Ομάδας Εμπειρογνομώνων για την Ελευθερία της Έκφρασης και Πληροφόρησης σε Καιρούς Κρίσης του Συμβουλίου). Έχει βραβευτεί πολλές φορές για το συνολικό της έργο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την ελευθερία της έκφρασης.

Το γραφείο του Επιτρόπου απασχολεί 30 υπαλλήλους διαφόρων ειδικοτήτων. Ο προϋπολογισμός για τον Επίτροπο προέρχεται από τον γενικό προϋπολογισμό του Στε, ενώ αρκετές φορές ενισχύεται από άλλες δωρεές. Για παράδειγμα, το 2016, η κυβέρνηση της Ιρλανδίας πρόσφερε για τη λειτουργία του θεσμού του Επιτρόπου περί τις 20.000 Ευρώ (Muiznieks, Annual Activity Report 2016 81).

B. ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ

Ο Επίτροπος συνεργάζεται με μια πλειάδα διεθνών και εθνικών οργανισμών, αλλά και μηχανισμών παρατήρησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διατηρεί στενή συνεργασία και επικοινωνία με τα Ηνωμένα Έθνη και τα συναφή Γραφεία του Οργανισμού, την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τον ΟΑΣΕ (Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη). Επίσης διατηρεί επαφές και διάλογο με κορυφαίες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, πανεπιστήμια, και ομάδες ανταλλαγής απόψεων και προβληματισμού (think-tanks). Το έργο του Επιτρόπου είναι πολλαπλό. Αφενός προάγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και αφετέρου επιτηρεί την εφαρμογή και ελέγχει την παραβίαση των ίδιων δικαιωμάτων. Ο ρόλος του δεν περιορίζεται στο να επιβλέπει τις συνθήκες που επικρατούν γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά επίσης εντοπίζει προβλήματα στη νομοθεσία και στις διοικητικές πρακτικές. Κατόπιν, προτείνει αλλαγές και κάνει συστάσεις για τη λύση τέτοιων προβλημάτων.

Οι βασικές δραστηριότητες του θεσμού του Επιτρόπου αφορούν κυρίως σε τρεις τομείς:

-Επισκέψεις στα κράτη-μέλη και διάλογος με τις εθνικές αρχές και την κοινωνία των πολιτών

Ο Επίτροπος επισκέπτεται όλα τα κράτη-μέλη για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της κατάστασης στην εκάστοτε χώρα σχετικά με θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στη διάρκεια των επισκέψεων, πραγματοποιούνται συναντήσεις με κυβερνητικά, κοινοβουλευτικά, δικαστικά στελέχη, καθώς και με εθνικούς μηχανισμούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επισκέπτεται φυλακές, κρατητήρια, άσυλα, σχολεία, ορφανοτροφεία, και ανάλογους χώρους που κατοικούνται από ευαίσθητες ομάδες. Στον απόηχο της επίσκεψης, ο Επίτροπος μπορεί να απευθύνει στην κυβέρνηση ή σε άλλες αρχές της εκάστοτε χώρας, αλλά και να δημοσιοποιήσει, μια αναφορά ή επιστολή όπου μπορεί να περιλαμβάνονται αξιολογήσεις αλλά και προτάσεις για την υπέρβαση ανεπάρκειας σε ζητήματα που αφορούν στα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ως παράδειγμα, σε επίσκεψη της στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 2018, η Επίτροπος συναντήθηκε –μεταξύ άλλων- με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Προκόπη Παυλόπουλο, με τον υπουργό Δικαιοσύνης Σταύρο Κοντονή, και με τον Συνήγορο του Πολίτη Ανδρέα Ποττάκη. Επισκέφτηκε τους χώρους φιλοξενίας και του κέντρου υποδοχής στη Μόρια της Λέσβου συνοδευόμενη από τον Υφυπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής Γιάννη Μπαλάφα, ενώ πραγματοποίησε επίσκεψη και στους χώρους του Μητροπολιτικού Κοινωνικού Ιατρείου Ελληνικού (ΜΚΙΕ). Συζήτησε θέματα που αφορούν παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, το μεταναστευτικό, όπως και θέματα για την υγεία, την ελευθερία της έκφρασης, κ.α. Η επίσκεψη στη χώρα ακολουθήθηκε από επίσημη ενημέρωση για τα θέματα που πρέπει να βρουν άμεση απόκριση από τις αρχές αλλά και την ευρωπαϊκή κοινότητα του ΣτΕ. Ειδικά για το θέμα του μεταναστευτικού η Επίτροπος τόνισε ότι παρότι μειώθηκε σημαντικά ο αριθμός των μεταναστών που καταφτάνουν στη χώρα τα τελευταία δύο χρόνια, ο τρέχων αριθμός παραμένει ιδιαίτερα υψηλός για να μπορέσει η Ελλάδα να τον διαχειριστεί επιτυχώς. Αυτόν τον αριθμό όμως, όπως αναφέρει η Επίτροπος, δεν είναι δύσκολο να τον διαχειριστεί η Ευρώπη στο σύνολό της. «Είναι πλέον ώρα να αναλάβουν όλα τα κράτη-μέλη του ΣτΕ την υποχρέωση τους για συλλογική αντιμετώπιση στο πνεύμα των θεμελιωδών αρχών του ΣτΕ» (Mijatovic). Η δήλωσή της αυτή αντικατοπτρίζει τις θέσεις των δημοτικών αρχών της Μυτιλήνης που της μετέφεραν ακριβώς αυτό τους το αίτημα, ώστε το

νησί να αποφορτιστεί από το τεράστιο βάρος που επωμίζεται τα τελευταία χρόνια, και κατ' επέκταση η Ελλάδα. Στη διάρκεια του έτους αναμένεται και η επίσημη αναφορά της Επιτρόπου για την επίσκεψη στην Ελλάδα.

-Έκδοση αναφορών γύρω από διάφορα θέματα και συμβουλευτική πάνω στην συστηματική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Ο Επίτροπος διεξάγει έρευνες πάνω σε συγκεκριμένες θεματικές, και εκδίδει αναφορές, θεματικά έγγραφα και απόψεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται προτάσεις, συμβουλευτική και πληροφόρηση που αφορούν στην πρόληψη των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά του Επιτρόπου το 2017 για την ελευθερία της έκφρασης στην Τουρκία. Ο Επίτροπος είχε ολοκληρώσει την επίσκεψη στη χώρα τον Απρίλιο του 2016, και ακολούθως- μετά την απόπειρα πραξικοπήματος τον Ιούλιο- επανέλαβε την επίσκεψή του τον ερχόμενο Σεπτέμβριο. Στην αναφορά για τη χώρα, γίνεται μεταξύ άλλων, εκτενής ανάλυση των παραβιάσεων εναντίον δημοσιογράφων και μέσων, που έλαβαν χώρα στην Τουρκία και ειδικά μέσα στο κλίμα που επικρατούσε μετά την απόπειρα πραξικοπήματος. Στο ίδιο έντυπο καταδικάζεται η τακτική αυτή, και προβάλλεται η ανάγκη για άμεση αντιμετώπιση των παραβιάσεων, ενώ ακολουθεί μια σειρά προτάσεων προς τη χώρα ώστε να συμβαδίζει με τις απαιτήσεις της ΕΣΔΑ που έχει προσυπογράψει. (Muiznieks, Memorandum on freedom of expression and media freedom in Turkey). Τα στοιχεία από την επίσκεψη του στην Τουρκία, με τη μορφή παρατηρήσεων κατατέθηκαν στο ΕΔΔΑ σε σχέση με μία ομάδα 34 υποθέσεων σχετικών με γεγονότα που έλαβαν χώρα από τον Αύγουστο του 2015, στο πλαίσιο αντιτρομοκρατικών επιχειρήσεων και απαγόρευσης κυκλοφορίας στη Νοτιοανατολική Τουρκία. Αργότερα, κατέθεσε στο ΕΔΔΑ τις γραπτές παρατηρήσεις του σε σχέση με 10 αιτήσεις που αφορούσαν στην ελευθερία της έκφρασης και στο δικαίωμα στην ελευθερία δημοσιογράφων στην Τουρκία για το ίδιο διάστημα (Muiznieks, Annual Activity Report 2017 40).

-Δραστηριότητες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τα θέματα των δικαιωμάτων

Πραγματοποιούνται και οργανώνονται σεμινάρια και εκδηλώσεις από τον Επίτροπο μέσω των οποίων προωθούνται θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Επίτροπος επίσης διεξάγει μόνιμο διάλογο με κυβερνήσεις, κοινωνικές οργανώσεις και εκπαιδευτικά ιδρύματα για την αδιάλειπτη ενημέρωση γύρω από παρόμοια θέματα. Επίσης διατηρεί επαφές με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, για τρέχοντα και σημαντικά θέματα.

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί η χρήση των μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης από το θεσμό του Επιτρόπου. Χαρακτηριστικά, το 2016 εμφάνισε πρώτη φορά τόσο υψηλό ποσοστό προβολής στα μέσα, καθόσον το γραφείο του Επιτρόπου αριθμούσε πάνω από 800 δημοσιεύσεις σε 52 χώρες. Αυτές συμπεριλαμβάνουν σχεδόν 90 συνεντεύξεις από τον Επίτροπο, κυρίως σχετικά με πέντε θέματα: τη μετανάστευση, τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις στην Πολωνία, την κατάσταση στην Ουκρανία, τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία και την αντι-τρομοκρατική δραστηριότητα. Στη διάρκεια του 2017, οι δημοσιεύσεις αυξήθηκαν σε πάνω από 1.000, και τα ζητήματα που κυριάρχησαν σε αυτές ήταν το μεταναστευτικό, η ελευθερία της έκφρασης, η ελευθερία του συνέρχεσθαι και τα δικαιώματα των γυναικών. Μεγάλη αύξηση εμφανίζει και η παρουσία του θεσμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media), που πλέον αξιοποιούνται στο μέγιστο από το γραφείο του Επιτρόπου.

Η διοργάνωση σεμιναρίων και άλλων εκδηλώσεων επίσης συνεισφέρει στην ενημέρωση για τα δικαιώματα του ανθρώπου, και στην προσπάθεια για την προστασία τους. Ενδεικτικά, κατά τη θητεία του Αλβάρο Γκιλ Ρόμπλες, διοργανώθηκε το Σεπτέμβριο του 2004 στο Γκρόζνι της Τσετσενίας, διάσκεψη για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Ο Επίτροπος κάλεσε σε διάλογο όσους απορρίπτουν τον ένοπλο αγώνα, φιλοδοξώντας να ανοίξει έτσι ο δρόμος για τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών (Ναυτεμπορική). Επίσης, διοργάνωσε διάφορα σεμινάρια με θρησκευτικούς ηγέτες και διανοούμενους στην Ευρώπη. Ένα από αυτά πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο του 2006 στο Καζάν της Ρωσικής Δημοκρατίας του Ταταρσταν, όπου έλαβε χώρα σημαντικός διάλογος μέσα σε ένα κλίμα αμοιβαίου σεβασμού (Hammarberg 313).

Γ. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α. Αξιοπιστία του Θεσμού του Επιτρόπου

Μέσω του θεσμού του Επιτρόπου, ζητήματα για τα δικαιώματα του ανθρώπου και από τα 47 κράτη-μέλη του ΣτΕ έχουν βρει ένα μόνιμο βήμα για να προβάλλονται. Θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων σε όλες τις χώρες της Ευρώπης έρχονται στο φως της δημοσιότητας, από έναν θεσμό που είναι αναγνωρισμένος διεθνώς αλλά και σε εθνικό επίπεδο για την αμεροληψία του. Οι δημοσιεύσεις, οι αναφορές και οι απόψεις του Επιτρόπου αναπαράγονται από τα ΜΜΕ όλων των κρατών-μελών του ΣτΕ, καθώς αποτελούν μια αξιόπιστη και έγκυρη πηγή πληροφοριών για θέματα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου, τις παραβιάσεις τους και τις συστάσεις για την υπεράσπισή τους. Επίσης, με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης τα τελευταία χρόνια, μεγαλύτερος αριθμός πολιτών έχει άμεση πρόσβαση στα σχόλια του Επιτρόπου για θέματα της επικαιρότητας.

Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι ανεξάρτητοι οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα απευθύνονται στον Επίτροπο για να ληφθούν υπόψη οι συστάσεις τους για διάφορα θέματα. Ενδεικτικά, ο οργανισμός Human Rights Watch (HRW)⁵ έχει στείλει επιστολές στον Επίτροπο για να συμπεριλάβει στις αναφορές του για τις χώρες-μέλη του ΣτΕ, παραβιάσεις που εντόπισε. Για παράδειγμα, το 2008 το HRW απηύθυνε επιστολή προς τον Επίτροπο ειδοποιώντας τον για παραβιάσεις δικαιωμάτων και παράνομη κράτηση κατοίκων της Τσετσενίας (Hrw.org). Σε άλλη περίπτωση, το 2014, 13 οργανισμοί -μεταξύ των οποίων η Διεθνής Αμνηστία, η Rights International Spain και άλλες- έστειλαν κοινή επιστολή προς τον Επίτροπο παροτρύνοντάς τον να χρησιμοποιήσει την εξουσία του ώστε να πραγματοποιήσει επείγοντως έκκληση στην Ισπανική κυβέρνηση να αποσύρει τις προτεινόμενες αλλαγές στην μεταναστευτική νομοθεσία της Ισπανίας, η οποία θα παραβίαζε διεθνείς νόμους για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Hrw.org, Joint Letter on Spain to the Commissioner for Human Rights

---

⁵ Παγκοσμίως γνωστή Μη Κυβερνητική Οργάνωση που έχει ιδρυθεί το 1978 με έδρα τη Νέα Υόρκη, και ασχολείται με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

of the Council of Europe). Αυτά είναι μερικά μόνο παραδείγματα του παγκόσμιου κύρους που απολαμβάνει ο θεσμός του Επιτρόπου.

β. Θεματολογία

Το έργο του Επιτρόπου είναι βαρυσήμαντο και καλύπτει ένα ολόενα και μεγαλύτερο φάσμα δικαιωμάτων. Παρακολουθεί στενά την επικαιρότητα, τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, και σε κάθε κρίση που παρουσιάζεται μέσα σε ένα κράτος ή μεταξύ γείτονων χωρών, δηλώνει αισθητά την παρουσία του. Ο κάθε διατελέσας Επίτροπος, σύμφωνα με την εμπειρία του και τον κλάδο στον οποίο έχει ειδικευτεί, έχει παρουσιάσει τη δική του συνεισφορά και έχει επεκτείνει και ενισχύσει το έργο των προκατόχων του. Συνεπώς, ο πρώτος Επίτροπος Αλβάρο Γκιλ-Ρόμπλες, είχε εμπλακεί ενεργά στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μετά την δεύτερη διαμάχη στην Τσετσενία, είχε προάγει τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης, αλλά και τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Επίσης είχε υποστηρίξει εθνικές, μη κυβερνητικές αλλά και άλλες οργανώσεις με δράση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο επόμενος Επίτροπος, Τόμας Χάμαρμπεργκ, διακρίθηκε για το ανθρωπιστικό του έργο μετά τη διαμάχη στη Γεωργία το 2008, την προάσπιση των δικαιωμάτων των Ρομά και των μεταναστών, και την ενημέρωση για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ. Ο Νιλς Μουίζνιεκς διεξήγαγε σημαντικό έργο στην Ουκρανία και στην Τουρκία στη διάρκεια της θητείας του, καθώς και στον τομέα της μετανάστευσης, της αντιπρομοκρατίας, όπως και στα δικαιώματα της γυναίκας. Περαιτέρω, προήγαγε με συνέπεια την προστασία των Ρομά, των ΛΟΑΤ, των παιδιών, των ανθρώπων με αναπηρίες, αλλά και παρήγαγε έργο για την ελευθερία της έκφρασης. Στη διάρκεια της θητείας του εξελίχθηκε και η παρουσία του Επιτρόπου στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης.

Συνολικά όμως, όλοι οι Επίτροποι έχουν ασχοληθεί με θέματα που συμβαδίζουν με την επικαιρότητα και τις αλλαγές στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Είτε πρόκειται για θέματα που προκύπτουν από οικονομικές ή πολιτικές κρίσεις, ο Επίτροπος σπεύδει στο κέντρο των γεγονότων χρησιμοποιώντας την εξουσία και το κύρος που διατηρεί, προσεγγίζοντας πολιτικούς, κοινούς ανθρώπους, προασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεσμούς που σχετίζονται με την προάσπιση ή την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με σκοπό να

ενισχύσει το έργο των πρώτων ή να ασκήσει επιρροή για να κινηθούν προς την σωστή κατεύθυνση οι τελευταίοι.

Τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη, υπάρχουν επαναλαμβανόμενα μοτίβα στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαίως έχουν ασχοληθεί με αυτά επανειλημμένα οι Επίτροποι. Ορισμένα από αυτά είναι: οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα δικαιώματα του ανθρώπου, η μεταναστευτική κρίση, η ελευθερία της έκφρασης και η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας ως απειλή για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα δικαιώματα των παιδιών και των γυναικών, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η ξеноφοβία, ο ρατσισμός και η αστυνομική βία.

γ. Επίδραση του Θεσμού του Επιτρόπου στα Κράτη-Μέλη

Η επιρροή των αξιολογήσεων, παρεμβάσεων και λοιπών δραστηριοτήτων του Επιτρόπου εκτείνεται από τους απλούς πολίτες έως τις υψηλότερες θέσεις των κυβερνητικών στελεχών. Από τη μια πλευρά, διατηρεί την κοινή γνώμη ενήμερη και σε εγρήγορση, καθώς απευθύνεται σε όλους τους πολίτες των χωρών που ανήκουν στο ΣτΕ, αλλά και διεθνώς, φέρνοντας στη δημοσιότητα με διάφορα μέσα, ζητήματα που αφορούν στα δικαιώματα του ανθρώπου σε όλη την επικράτεια του ΣτΕ. Αυτά έχουν γίνει αποδεκτά και έχουν αποκτήσει ιδιαίτερα μεγάλη βαρύτητα σε κοινωνικές ομάδες, μέσα ενημέρωσης και απλούς πολίτες. Η μεγάλη απήχηση που έχουν, είναι τέτοια που δεν επιτρέπει στις κυβερνήσεις και στους κυβερνώντες να τα αγνοήσουν.

Από την άλλη πλευρά, ο θεσμός του Επιτρόπου απευθύνεται στις κυβερνήσεις και ηγεσίες των κρατών, πολύ συχνά εμπλέκοντας τα υψηλότερα πολιτικά επίπεδα των κρατών-μελών, και αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο για την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των ηγετών. Ειδικά μέσα από τις εξατομικευμένες αξιολογήσεις των κρατών που επισκέπτεται, δεν αρκείται στην άσκηση κριτικής, αλλά προσφέρει προτάσεις και λύσεις σε προβλήματα και ανεπάρκειες που εντόπισε, αξιοποιώντας την εξειδίκευση του Επιτρόπου αλλά και την υποστήριξη του ίδιου του ΣτΕ.

Οι προκλήσεις όμως που έχει να αντιμετωπίσει ο θεσμός του Επιτρόπου, εστιάζονται συνήθως στη συμμόρφωση των διαφόρων κρατών-μελών με τις

αρνητικές αξιολογήσεις του. Αυτό αποτελεί το λεγόμενο «κενό» στην εφαρμογή (implementation gap). Όπως αναφέρει και ο πρώην Επίτροπος Τόμας Χάμαρμπεργκ, τα πρότυπα που έχουν συμφωνηθεί πανευρωπαϊκά για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, διέπουν πολλές φορές ακόμη και την εθνική νομοθεσία, όμως δεν επιβάλλονται με συνέπεια. Πέραν των περιπτώσεων που η συμμόρφωση με τις διάφορες μεταρρυθμίσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα προσκόπεται από πολέμους, φυσικές καταστροφές, πολιτική διαταραχή, οικονομική κρίση, υπάρχουν και οι περιπτώσεις που το πρόβλημα είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης (Hammarberg 10). Η ευθύνη των πολιτικών διαγράφεται ως ιδιαίτερα σημαντική σχεδόν σε όλες τις εκθέσεις ή απόψεις που έχουν συγγράψει οι Επίτροποι.

Πολλές φορές, εξαιτίας της μεγάλης απήχησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην κοινή γνώμη, χρησιμοποιούνται αντιλήψεις και όροι τους, για πολιτικούς σκοπούς, αφού έχει πρώτα διαστρεβλωθεί η ίδια η έννοια τους. Ορισμένες κυβερνήσεις, σκεπάζουν ή υποτιμούν τις δικές τους ανεπάρκειες στον τομέα αυτό, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιούν τα ανθρώπινα δικαιώματα ως μέσο προπαγάνδας εναντίον άλλων κρατών. Επιπρόσθετα, πολιτικοί αλλά και ορισμένα μέσα ενημέρωσης αντιδρούν έντονα σε τέτοιες ανεπάρκειες και ελλείψεις σε αυτόν τον τομέα, που αποκαλύπτονται για τις χώρες τους μέσα από μηχανισμούς ελέγχου τήρησης των δικαιωμάτων, όπως αυτόν του Επιτρόπου. Τέτοια παραδείγματα, αποτελούν οι περιπτώσεις της Τουρκίας (κυρίως για τα διάστημα μετά την απόπειρα πραξικοπήματος), της Ρωσίας (κυρίως μετά το θέμα της Κριμαίας), και του Αζερμπαϊτζάν. Πολλές φορές «...η εθνική υπερηφάνεια ποδοπατά τη δεκτικότητα που θα πρέπει να υφίσταται ώστε να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που θα επιφέρουν βελτίωση...Υπάρχει ανάγκη να αντιμετωπιστεί η υποκρισία και να ληφθούν υπόψη πλέον σοβαρά τα ανθρώπινα δικαιώματα» (Hammarberg 10). Η κριτική για θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου, θα πρέπει να απαντάται με εποικοδομητικό τρόπο, και από συνειδητές προσπάθειες από την πλευρά των κρατών. Άλλωστε, με την εισαγωγή της στο ΣτΕ, κάθε χώρα συμφωνεί στην επιήρηση της κατάστασης των δικαιωμάτων αυτών στην επικράτειά της, από τις υπόλοιπες χώρες μέλη του ΣτΕ, όπως και στην συμμόρφωσή της με τις υποδείξεις και τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, αλλά και των οργάνων και θεσμών του Συμβουλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Ή ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΤΙΜΩΡΙΑΣ (CPT)

A. ΙΔΡΥΣΗ

α. Δημιουργία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας

Από το 1981, παράλληλα με τις κινήσεις για τη δημιουργία της Διεθνούς Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣΤΕ, λαμβάνοντας υπόψη αιτήσεις σχετικές με το θέμα, που κατατέθηκαν σε αυτή, ανέθεσε στην Επιτροπή Νομικών Θεμάτων να τις μελετήσει. Η αναφορά που συντάχθηκε από την Επιτροπή Νομικών Θεμάτων, περιείχε ένα προσχέδιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, η οποία διαμορφώθηκε περαιτέρω από τη Διεθνή Επιτροπή Νομικών και από την Ελβετική Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων.

Το 1983, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υιοθέτησε την Πρόταση 971 (1983), για την προστασία των κρατουμένων, και ακολούθως συνέστησε στην Επιτροπή των Υπουργών να θεσπιστεί μία σύμβαση για την προστασία των κρατουμένων. Η Επιτροπή των Υπουργών ανέθεσε σε δύο επιτροπές να λάβουν υπόψη την πρόταση της Συνέλευσης και να καταθέσουν ένα προσχέδιο προς αξιολόγηση. Οι επιτροπές έκαναν συσκέψεις με το ΕΔΔΑ, ακροάσεις με οργανισμούς όπως ο Ερυθρός Σταυρός, με άλλους φορείς και με ειδικούς στον ψυχιατρικό τομέα. Το τελικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (στο εξής Σύμβαση), ήταν ανοιχτό προς υπογραφή από τα κράτη-μέλη στις 26 Νοεμβρίου του 1987. Το 1989, η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ, και έχει πλέον επικυρωθεί από όλα τα κράτη-μέλη του ΣΤΕ. Την 1^η Μαρτίου 2002, η Σύμβαση τροποποιήθηκε με δύο πρωτόκολλα. Το Πρωτόκολλο 1 δίνει τη δυνατότητα στην Επιτροπή των Υπουργών να προσκαλέσει κράτη που δεν είναι μέλη του ΣΤΕ να προσχωρήσουν στη Σύμβαση. Το Πρωτόκολλο 2, αφορά σε τροποποιήσεις τεχνικής φύσης. Πιο

συγκεκριμένα, προβλέπει τα μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης (εκτενής αναφορά θα γίνει στην επόμενη υποενότητα) να χωρίζονται σε δύο ομάδες για την εκλογή τους. Ο στόχος ήταν τουλάχιστον τα μισά μέλη της εν λόγω Επιτροπής να ανανεώνονται κάθε διετία. Το Πρωτόκολλο 2 επίσης δίνει τη δυνατότητα στα μέλη της Επιτροπής να επανεκλέγονται δύο φορές (αντί για μία φορά, όπως ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή).

β. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας

Σύμφωνα με το Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, «ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχείριση απάνθρωπη ή εξευτελιστική». Επάνω σε αυτό ακριβώς το άρθρο οικοδομήθηκε και η Σύμβαση. Παρότι ο μηχανισμός της ΕΣΔΑ είχε ήδη φέρει αποτελέσματα στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ακόμη και σε εκείνους που στερούνται της ελευθερίας τους, θεωρήθηκε ότι υπάρχει ακόμη χώρος για συνεισφορά και συνδρομή στο έργο της. Αποφασίστηκε ότι ένας μη δικαστικός μηχανισμός με αποτρεπτικό χαρακτήρα που θα ελέγχει τη μεταχείριση των ανθρώπων που στερούνται την ελευθερία τους, με προοπτική να ενδυναμώνει την προστασία αυτών όπου χρειάζεται, θα ήταν χρήσιμος στο έργο της ΕΣΔΑ. Η έμπνευση για την ίδρυση της Επιτροπής απαντάται στο έργο της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, η οποία πρωτοπόρησε με την ιδέα της προστασίας των κρατουμένων μέσω επισκέψεων ενός ανεξάρτητου σώματος ειδικών, σε χώρους κράτησης (Murdoch 39). Επίσης, παρότι ήδη υπήρχαν νόμοι σε εθνικό επίπεδο αλλά και διεθνή όργανα για την απαγόρευση των βασανιστηρίων, διαπιστώθηκε ότι υπήρχε ακόμη ανάγκη για ευρύτερα και αποτελεσματικότερα διεθνή μέτρα στον τομέα αυτό.

Για τους παραπάνω λόγους, στα πλαίσια της Σύμβασης θεσπίστηκε μια Επιτροπή η οποία θα έχει πρόσβαση σε όλους τους χώρους κράτησης από τις δημόσιες αρχές των κρατών-μελών του ΣτΕ. Σύμφωνα με τα Άρθρα 1 και 2 της εν λόγω Σύμβασης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης, θα εξετάζει την μεταχείριση των ανθρώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, και κάθε κράτος-μέλος θα επιτρέπει επισκέψεις σε όλους τους χώρους στην επικράτειά του, όπου κρατούνται

πρόσωπα από δημόσιες αρχές (Συμβούλιο της Ευρώπης 5). Το έργο της Επιτροπής σχεδιάστηκε έτσι ώστε να είναι ένα ενσωματωμένο τμήμα του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου του ΣΤΕ, και να αποτελεί έναν προληπτικό μη-δικαστικό μηχανισμό που θα λειτουργεί παραπλεύρως του ΕΔΔΑ (που αποτελεί έναν μηχανισμό αντίδρασης).

B. ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

α. Ανθρώπινο Δυναμικό

Σύμφωνα με το Άρθρο 4, (κεφάλαιο II) της Σύμβασης, η Επιτροπή απαρτίζεται από μέλη, ο αριθμός των οποίων είναι ίσος με τον αριθμό των κρατών-μελών. Με τις διάφορες αλλαγές στις διαδικασίες εκλογής των μελών, όμως κάποια κράτη δεν εκπροσωπούνται στην Επιτροπή για ένα ορισμένο διάστημα. Δεν μπορούν να υπάρξουν ως μέλη πάνω από ένας υπήκοος του ίδιου κράτους. Περαιτέρω, τα μέλη της Επιτροπής που θα επιλεγθούν θα πρέπει να είναι προσωπικότητες που ξεχωρίζουν για το υψηλό τους ήθος, και να είναι αναγνωρισμένα για την ειδικότητά τους στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή για την επαγγελματική τους εμπειρία. Τα μέλη μετέχουν ως ιδιώτες, και δεν εκπροσωπούν τη χώρα τους, ώστε να είναι ανεξάρτητα και αμερόληπτα στην εκπλήρωση του έργου τους, αλλά να είναι και διαθέσιμα ώστε να εκπληρώσουν με αποτελεσματικό τρόπο τα καθήκοντά τους. Επιπρόσθετα, για να εξασφαλιστεί η αμεροληψία της Επιτροπής, τα μέλη της δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν στην επίσκεψη στο κράτος-μέλος του οποίου είναι υπήκοοι.

Η εκλογή των μελών πραγματοποιείται από την Επιτροπή των Υπουργών του ΣΤΕ με απόλυτη πλειοψηφία, από κατάλογο ονομάτων που έχει καταρτίσει το Γραφείο της Συμβουλευτικής Συνέλευσης του ΣΤΕ. Η εθνική αντιπροσωπεία κάθε κράτους-μέλους στη Συμβουλευτική Συνέλευση προτείνει τρεις υποψηφίους. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών (και σύμφωνα με την τροποποίηση του Πρωτόκολλου 1, τουλάχιστον τα μισά θα πρέπει να ανανεώνονται κάθε διετία) και μπορούν να επανεκλεγούν δύο φορές (σύμφωνα με την τροποποίηση του Πρωτόκολλου 2). Το 2007, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υιοθέτησε την Απόφαση 1540 (2007), για την βελτίωση της εκλογής των μελών της Επιτροπής. Τονίζοντας στο κείμενο της απόφασης ότι η

εγκυρότητα της Επιτροπής βασίζεται στο ήθος, και τις επαγγελματικές ικανότητες των μελών της, πρότεινε τη βελτίωση των εθνικών διαδικασιών επιλογής υποψηφίων, ώστε να εξασφαλίζεται η διαφάνειά τους, και η υποψηφιότητα των καταλληλότερων.

Το σώμα της Επιτροπής απαρτίζεται από διάφορες επαγγελματικές ειδικότητες, και δεν απαιτείται να είναι νομικοί, σύμφωνα με την επεξηγηματική αναφορά της Σύμβασης. Τον Οκτώβριο του 2018 ενδεικτικά, τα μέλη προέρχονται από 43 κράτη-μέλη (με κενές θέσεις εκείνες της Βοσνίας Ερζεγοβίνης, της Ελλάδας, της Ισλανδίας και της Ισπανίας) με ειδικότητες που ποικίλουν από νομικούς, γιατρούς, ψυχιάτρους, πρώην διευθυντές φυλακών, κοινωνιολόγων, εγκληματολόγων, πρώην αστυνομικούς και αστυνομικούς διευθυντές, κοινωνικούς λειτουργούς, όλους με εμπειρία και ειδίκευση στο χώρο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ή άλλων ειδικοτήτων σχετικών με χώρους κράτησης (CPT).

Σύμφωνα με το παράρτημα της Σύμβασης, τα μέλη της Επιτροπής απολαμβάνουν ορισμένα προνόμια και ασυλίες κατά τη διάρκεια των ταξιδιών αλλά και της θητείας τους στο σώμα της Επιτροπής. Πιο συγκεκριμένα, ασυλίες έναντι σύλληψης ή κράτησης και κατάσχεσης των προσωπικών τους αντικειμένων, και απαλλαγή από κάθε περιοριστικό μέτρο σχετικό με την ελευθερία των κινήσεων τους. Από τα εκάστοτε κράτη, τους παρέχονται οι ίδιες διευκολύνσεις με αυτές που αναγνωρίζονται σε εκπροσώπους ξένων κυβερνήσεων σε επίσημη προσωρινή αποστολή. Περαιτέρω, τα έγγραφα και οι σημειώσεις τους είναι απαραβίαστα, ενώ εξασφαλίζεται πλήρης ασυλία έναντι δικαιοδοσίας ακόμη και μετά τη λήξη της θητείας τους. Αυτά τα προνόμια έχουν σκοπό όχι το προσωπικό όφελος των μελών της Επιτροπής, αλλά τη διασφάλιση ανεξαρτησίας στην άσκηση των καθηκόντων τους. Η μόνη αρμόδια για την άρση των ασυλιών είναι η ίδια η Επιτροπή (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως 1243).

Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Σύμβασης είναι μυστικές. Η πλειοψηφία των μελών αποτελεί απαραίτητη και οι αποφάσεις της λαμβάνονται με την πλειοψηφία των παρόντων μελών. Περαιτέρω, η Επιτροπή καταρτίζει τον εσωτερικό της κανονισμό και η Γραμματεία της ορίζεται από το Γενικό Γραμματέα του ΣΤΕ.

β. Επισκέψεις στα Κράτη-Μέλη

Με την επικύρωση της Σύμβασης, τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να επιτρέπουν στην Επιτροπή να επισκέπτεται οποιοδήποτε χώρο μέσα στη δικαιοδοσία τους. Η Επιτροπή εφαρμόζει την -κυρίως προληπτική- λειτουργία της μέσω δύο ειδών επισκέψεων: τις περιοδικές και τις επί τούτω (ad hoc) επισκέψεις. Οι περιοδικές επισκέψεις οργανώνονται σε όλα τα μέλη που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση τακτικά. Οι επί τούτω επισκέψεις διενεργούνται στα μέλη που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση και η Επιτροπή κρίνει ότι απαιτούνται εξαιτίας συγκεκριμένων περιστάσεων. Οι επισκέψεις κατά γενικό κανόνα, πραγματοποιούνται τουλάχιστον από δύο μέλη της Επιτροπής, και μπορεί να βοηθηθούν από εμπειρογνώμονες και διερμηνείς. Όταν επισκέπτεται τα μέλη, η Επιτροπή, σύμφωνα με τη Σύμβαση, έχει απεριόριστη πρόσβαση στην επικράτεια τους, όπως και το δικαίωμα να ταξιδεύσει το προσωπικό της στα όριά της χωρίς περιορισμούς.

Οι εκπρόσωποι της Επιτροπής έχουν απεριόριστη πρόσβαση σε όλους τους χώρους που κρατούνται άτομα, όπως και το δικαίωμα να μετακινούνται μέσα σε αυτούς τους χώρους χωρίς περιορισμούς. Επιπλέον, τους επιτρέπεται πλήρης πρόσβαση σε πληροφορίες για τους χώρους κράτησης, αλλά και όποια άλλη πληροφόρηση χρειάζονται για το έργο τους, που είναι διαθέσιμη στο κράτος-μέλος που έχουν επισκεφτεί. Αναζητώντας τις πληροφορίες αυτές η Επιτροπή, λαμβάνει υπόψη της τους κανόνες δικαίου και δεοντολογίας που εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο. Η Επιτροπή δικαιούται να συνομιλεί ιδιαιτέρως με πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους, αλλά και να επικοινωνήσει απεριόριστα με όποιον θεωρεί ότι μπορεί να της παράσχει χρήσιμες πληροφορίες για την εκπόνηση του έργου της.

Για τις περιοδικές επισκέψεις, η Επιτροπή θα πρέπει να ενημερώσει την κυβέρνηση του κράτους που θα επισκεφτεί. Μετά την ειδοποίηση αυτή μπορεί να πραγματοποιήσει την επίσκεψη οποτεδήποτε. Παρότι δεν επισημαίνεται το χρονικό διάστημα που θα μεσολαβήσει μεταξύ της ειδοποίησης και των επισκέψεων, θα πρέπει να δοθεί επαρκής χρόνος ώστε το κράτος-μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη. Κατά κανόνα η ενημέρωση πραγματοποιείται ένα χρόνο πριν, και η ακριβής τοποθεσία των

επισκέψεων ανακοινώνεται σε άλλη χρονική στιγμή, αρκετά αργότερα. Η ειδοποίηση θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ονόματα των μελών της Επιτροπής, τους ειδικούς και τους μεταφραστές που θα τα συνοδεύουν, χωρίς όμως να είναι υποχρεωμένη να ενημερώνει για τους ακριβείς χώρους που θα επισκεφτούν. Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη ότι αν επισκέπτονται φυλακές υψίστης ασφαλείας, μπορεί να χρειαστούν ειδικές προετοιμασίες από τη μεριά του κράτους που θα επισκεφτούν (Συμβούλιο της Ευρώπης 26, 27). Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, συγκεκριμένα μόνο για λόγους εθνικής άμυνας, δημόσιας ασφάλειας ή λόγω σοβαρών ταραχών στους χώρους όπου κρατούνται πρόσωπα, μπορούν οι αρμόδιες αρχές να γνωστοποιήσουν στην Επιτροπή αντιρρήσεις τους ως προς το χρόνο ή το χώρο πραγματοποίησής τους (Άρθρο 9, Σύμβαση).

Οι επισκέψεις *ad hoc*, μπορεί να χρειαστεί να πραγματοποιηθούν για την παρακολούθηση ζητημάτων που έχουν ήδη θίξει με τις εθνικές αρχές, ώστε να διαπιστωθεί ή πρόοδος ή όχι σε αυτά, ή ανάλογα με τις εξελίξεις σε ένα κράτος, όπου πιθανόν θα χρειαστεί να παραβρεθεί η Επιτροπή για την εξέταση της κατάστασης. Ως παράδειγμα, το 2017 οι επισκέψεις επί τούτου που πραγματοποιήθηκαν στην Ουγγαρία και στην Ιταλία, αφορούσαν στον έλεγχο των χώρων κράτησης μεταναστών, και στη Σερβία και το Αζερμπαϊτζάν, αφορούσαν στον τρόπο που η αστυνομία μεταχειριζόταν τους κρατούμενους.

Οι επισκέψεις μπορούν να πραγματοποιηθούν σε οποιοδήποτε χώρο υπάρχουν άτομα που στερούνται την ελευθερία τους από δημόσια αρχή. Ως εκ τούτου, οι χώροι πρόσβασης της Επιτροπής εκτείνονται πέραν των φυλακών και των κρατητηρίων, και συμπεριλαμβάνουν ψυχιατρικά ιδρύματα, στρατιωτικά κρατητήρια, χώρους κράτησης μεταναστών ή αλλοδαπών που ανήκουν σε άλλες κατηγορίες, και χώρους κράτησης ανηλίκων ή νέων μετά από δικαστική απόφαση. Δεν αποτελούν εξαίρεση οι χώροι κράτησης σε περίοδο πολέμου.

γ. Εκθέσεις της Επιτροπής

Σύμφωνα με το Άρθρο 10 της Σύμβασης, «μετά από κάθε επίσκεψη η Επιτροπή συντάσσει έκθεση για τα γεγονότα που διαπίστωσε κατά τη διάρκειά της, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παρατηρήσεις, οι οποίες ενδεχομένως να έχουν διατυπωθεί από το ενδιαφερόμενο Μέρος. Διαβιβάζει σ' αυτό την έκθεσή της, που

περιέχει τις συστάσεις τις οποίες κρίνει απαραίτητες» (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως 1242). Η Επιτροπή μπορεί να ξεκινήσει διαβουλεύσεις με το κράτος-μέλος ώστε να υποδείξει βελτιώσεις στην προστασία των ατόμων που κρατούνται. Εάν το κράτος-μέλος δεν συνεργαστεί ή αρνείται να δεχτεί να βελτιώσει την κατάσταση, η Επιτροπή μπορεί, με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της, και μετά τη δημοσίευση της απάντησης του κράτους-μέλους που συμπεριλαμβάνει τις απόψεις του, να κάνει δημόσια δήλωση σχετικά με το θέμα αυτό.

Δημόσιες αναφορές έχουν πραγματοποιηθεί στις περιπτώσεις των : Τουρκία το 1992 και το 1996, Ρωσία το 2001, 2003 και 2007, Ελλάδα το 2011, Βουλγαρία το 2015 και Βέλγιο το 2017 (CPT). Για την περίπτωση της Ελλάδας, το ακριβές κείμενο της έκθεσης που αιτιολογεί την δημόσια αναφορά δίνει μία εικόνα για τους λόγους που μπορεί να προβεί η Επιτροπή σε αυτό το μέτρο: «Από το 1993 ως σήμερα (2011), η CPT έχει πραγματοποιήσει δέκα επισκέψεις στην Ελλάδα. Η Επιτροπή συστηματικά επεδίωξε να διατηρεί εποικοδομητικό διάλογο με τις ελληνικές αρχές, διατυπώνοντας κατ' επανάληψη συστάσεις σχετικά με την μεταχείριση και τις συνθήκες κράτησης προσώπων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους. Εν τούτοις, η συνεχιζόμενη απουσία δράσης για να βελτιωθεί η κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής όσον αφορά την κράτηση παρανόμων μεταναστών και την κατάσταση του σωφρονιστικού συστήματος δεν αφήνει στην Επιτροπή άλλη επιλογή από το να καταφύγει στο εξαιρετικό μέτρο της έκδοσης της παρούσας δημόσιας δήλωσης» (CPT, Δημόσια Δήλωση σχετικά με την Ελλάδα παρ 1). Στην περίπτωση της Τουρκίας το 1992, η Επιτροπή είχε πραγματοποιήσει δύο ad hoc και μία περιοδική επίσκεψη στη χώρα. Παρά τις προσπάθειες της Τουρκίας να βελτιωθεί σε ορισμένους τομείς, δεν είχε αντιμετωπίσει ουσιαστικά τις συνεχόμενες και ευρέως διαδεδομένες τακτικές βασανισμού που χρησιμοποιούσε η αστυνομία. Ως αποτέλεσμα, η Επιτροπή δημοσίευσε τα ευρήματά της στις 15 Δεκεμβρίου 1992 (Cassese 366).

Στις εκθέσεις αλλά και σε όλα τα ευρήματα της Επιτροπής καθώς και στη συνεργασία μεταξύ κράτους-μέλους και αυτής, πρωτεύοντα ρόλο έχει η αρχή της εχεμύθειας. Με την εξαίρεση της δημόσιας δήλωσης, που όπως φαίνεται στην προηγούμενη παράγραφο αποτελεί ύστατη λύση για την Επιτροπή, ο στόχος και ο ρόλος της Επιτροπής, δεν είναι να καταδικάσει τις πρακτικές ενός κράτους, αλλά

αντίθετα, να το ενισχύσει με κάθε μέσο στη διάθεσή του ώστε να αποτραπεί η κακομεταχείριση των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους. Σε κάθε περίπτωση, η έκθεση της Επιτροπής για μια χώρα αποτελεί κατά κύριο λόγο έναυσμα για διάλογο με την κυβέρνηση της.

Σύμφωνα με την Απόφαση 1808 του 2011, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση δίνει τη δυνατότητα στα κράτη-μέλη (και τα προτρέπει), να επιτρέψουν την δημοσίευση των εκθέσεων για όλες τις επισκέψεις της Επιτροπής, κάτι το οποίο έχουν ήδη δεχτεί οι περισσότερες χώρες (CPT). Οι χώρες που έχουν εγκρίνει την «αυτόματη δημοσίευση» των εκθέσεων της Επιτροπής είναι (στις 31 Δεκεμβρίου 2017) οκτώ: Η Αυστρία, η Βουλγαρία, η Φινλανδία, το Λουξεμβούργο, Η Μολδαβία, το Μονακό, η Σουηδία και η Ουκρανία. Οι χώρες που ακόμη έχουν αδημοσίευτες εκθέσεις είναι η Ρωσία, το Αζερμπαϊτζάν και η Τουρκία. Η τελευταία, παρότι είχε επιτρέψει τη δημοσίευση παλαιότερων εκθέσεων, δεν έχει δεχτεί να δημοσιευτεί έκθεση πριν το 2017, κάτι που συμπίπτει με το χρονικό διάστημα της απόπειρας πραξικοπήματος, και η Επιτροπή των Υπουργών έχει ασκήσει πιέσεις στη χώρα για την δημοσίευσή της (27th General Report of the CPT 15). Τέλος, η Επιτροπή οφείλει να δημοσιεύει μια Γενική Αναφορά των δραστηριοτήτων της ανά έτος.

Γ. ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

α. Αντίκτυπος της Δημιουργίας της Επιτροπής στα Κράτη-Μέλη του ΣτΕ

Η ίδρυση της Επιτροπής αποτελεί ακόμη ένα καινοτόμο, για την εποχή που δημιουργήθηκε, διάβημα του ΣτΕ για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους αποτελούν μία κατηγορία που έχει ήδη προσπαθήσει το Συμβούλιο να προστατεύσει μέσα στο πλαίσιο του γενικότερου έργου του για την προστασία των δικαιωμάτων. Το ΕΔΔΑ, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, και η Επιτροπή των Υπουργών, μέσω αποφάσεων, προτάσεων, και διαβουλεύσεων, παρότρυναν τα κράτη-μέλη να λάβουν μέτρα για θέματα σχετικά με τους κρατούμενους (Murdoch 13). Η δημιουργία όμως της Επιτροπής, αποτέλεσε ένα ουσιαστικό βήμα του ΣτΕ για το θέμα αυτό. Η Επιτροπή, μέσα από το έργο της, «έχει πλέον αναγνωριστεί διεθνώς ως ένας σημαντικός παράγοντας στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου» (Daems and Robert 3).

Στο ξεκίνημά της, η Επιτροπή κάλυπτε 15 κράτη με πληθυσμό στις φυλακές (όχι σε άλλους χώρους κράτησης) περίπου 292.000 ανθρώπους, ενώ την 1^η Σεπτεμβρίου 2015, ο αντίστοιχος πληθυσμός στις φυλακές των κρατών-μελών του ΣΤΕ, ήταν 1.483.126 κρατούμενοι⁶ (SPACE). Με τη διεύρυνση του ΣΤΕ μετά το 1990, ζητήθηκε από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που έκαναν αίτηση για προσχώρηση στο Συμβούλιο, να επικυρώσουν πρώτα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Από το 1994, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση έχει επισημάνει ότι όλα τα κράτη που γίνονται μέλη πρέπει να έχουν επικυρώσει –εκτός από την ΕΣΔΑ- και την εν λόγω Σύμβαση. Η αποδοχή από τα κράτη-μέλη, του έργου που επιτελεί η Επιτροπή διαφαίνεται από το γεγονός ότι έχουν δώσει σε αυτή απεριόριστη πρόσβαση στους χώρους κράτησης της επικράτειάς τους. Περαιτέρω, η έγκριση για την δημοσίευση όλων των εκθέσεων και άλλων εγγράφων σχετικών με τις επισκέψεις της Επιτροπής στα κράτη-μέλη, είναι ενδεικτική της δέσμευσης των κρατών-μελών στις συστάσεις της (ακόμη και χώρες όπως η Ρωσία και το Αζερμπαϊτζάν δέχτηκαν μέσα στο 2017 τη δημοσίευση αρκετών από τις εκθέσεις που ακολούθησαν επισκέψεις της Επιτροπής σε αυτές).

Με ελάχιστες εξαιρέσεις, η Επιτροπή δεν έχει εμποδιστεί από τα κράτη στην εκτέλεση των επισκέψεων της, κάτι που αποτελεί απόδειξη της εμπιστοσύνης που απολαμβάνει από αυτά. Οι περιπτώσεις που καθυστέρησαν τέτοιες επισκέψεις, ή εμποδίστηκε με οποιοδήποτε τρόπο το έργο της, περιορίζονται συνήθως σε αστυνομικά τμήματα ή φυλακές, εξαιτίας της άγνοιας των τοπικών αρχών, αστυνομικών ή ακόμη και εισαγγελέων, της ελευθερίας κινήσεων που απολαμβάνει η Επιτροπή (Cassese 368) (Murdoch 42).

Εκτός από τις αναφορές που εκδίδει για κάθε επίσκεψη στα κράτη-μέλη, η Επιτροπή έχει αναπτύξει σταδιακά ένα σύνολο κανόνων από τις εμπειρίες και της αναφορές και εκθέσεις που έχει συγκεντρώσει από την αρχή της λειτουργίας της. Σταδιακά, η Επιτροπή έχει δημοσιεύσει ορισμένα τμήματα στις ετήσιες αναφορές της, εξελίσσοντάς το κείμενο, σε ένα εμπειριστατωμένο σύνολο κανόνων το οποίο

---

⁶ Ο αριθμός δεν περιλαμβάνει τους αντίστοιχους αριθμούς για τις : Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ουκρανία, Μάλτα και Μονακό, καθώς δεν ήταν τα στοιχεία τους διαθέσιμα κατά την σύνταξη των επίσημων στατιστικών του ΣΤΕ από το SPACE (Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe).

διορθώνεται και βελτιώνεται κατά διαστήματα. Αυτή η κίνηση της Επιτροπής, αφενός συνεισφέρει στη διατήρηση της διαφάνειας του έργου της, και αφετέρου έχει αναδειχθεί σε σημείο αναφοράς για τους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης (NPMs), καθώς αυτά τα εθνικά σώματα τακτικά αναφέρονται στις εξηγήσεις και τις αξιολογήσεις των εκθέσεων της (Apostolonski, Kicker and Mostl 74). Η δημιουργία του συνόλου κανόνων παραλληλίζεται με το έργο του ΕΔΔΑ, καθώς έχει προοπτική να επηρεάζει όχι μόνο τα ενδιαφερόμενα μέλη, αλλά ταυτόχρονα να προσφέρει μια σαφή ένδειξη στις διάφορες εθνικές αρχές για τον τρόπο που θα πρέπει να μεταχειρίζονται τα πρόσωπα που στερούνται της ελευθερίας τους, ενώ δίνει το έναυσμα για συζητήσεις για αυτά τα θέματα (Daems και Robert 4).

β. Επιτεύγματα και Προκλήσεις

Η Επιτροπή ήδη προσμετρά στα επιτεύγματά της:

-τη μείωση των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης σε χώρες όπου αποτελούσαν μεγάλο πρόβλημα.

-τις κινήσεις εναντίον ατόμων που κρίθηκαν υπεύθυνοι για κακομεταχείριση σύμφωνα με τις εκθέσεις και τα ευρήματα της Επιτροπής.

-μέτρα προστασίας έχουν ληφθεί (ή έχουν εμπλουτιστεί) κατά της κακομεταχείρισης, κατόπιν συστάσεων της Επιτροπής.

-τη βελτίωση στην επιλογή και εκπαίδευση του προσωπικού φυλακών, νοσηλευτικών ιδρυμάτων (ψυχιατρικών κλινικών, κτλ), και αστυνομικών τμημάτων.

-Τέλος, το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί τακτικά και ευρέως, ευρήματα της Επιτροπής για τις αποφάσεις του. Για παράδειγμα, στην απόφαση *Neshkon v. Bulgaria* (27/01/2015), το ΕΔΔΑ κάνει αναφορά στην Επιτροπή, σε περίπου 100 περιστάσεις (Χυκλα 6).

Ως παραδείγματα των προαναφερθέντων επιτευγμάτων, στην Τουρκία έχει επιτευχθεί σοβαρή μείωση της χρήσης βασανιστηρίων από την αστυνομία, ενώ στη Ρωσία έχουν επέλθει από την Επιτροπή σημαντικές βελτιώσεις στις συνθήκες φυλάκισης τα τελευταία χρόνια (Jagland). Στη Βουλγαρία πραγματοποιήθηκαν σημαντικές βελτιώσεις στον τομέα αυτό, ειδικά μετά το 2015, καθώς συντάχθηκαν

προτάσεις για μέτρα από κυβερνητική συμβουλευτική ομάδα (working group) βασισμένες στις συστάσεις της Επιτροπής. Στη Μολδαβία, συστάσεις της Επιτροπής το 2011, επέφεραν διάφορες θεσμικές αλλαγές γύρω από το θέμα των ανεξάρτητων επιθεωρήσεων των εθνικών σωμάτων και μηχανισμών της χώρας. Αντίστοιχα, στη Ρουμανία ένας νόμος του 2013 σχετικός με μηχανισμούς χειρισμού παραπόνων των κρατουμένων, βασιζόταν σε συστάσεις της Επιτροπής του 2010 (Directorate of Internal Oversight 39). Στην περίπτωση της Ελλάδας, υπήρχε συμμόρφωση με τις συστάσεις της Επιτροπής καθώς «... με βάση τις τελευταίες στατιστικές του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe Annual Penal Statistics - SPACE) σχετικά με τον αριθμό φυλακισμένων και την κατάσταση στα σωφρονιστικά ιδρύματα, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση σε ποσοστό αποσυμφόρησης των φυλακών κατά 18,8% , παρουσιάζοντας εμφανώς βελτιωμένη θέση σε σχέση με προηγούμενα έτη» (Υπουργείο Εξωτερικών).

Η Επιτροπή έχει πολλές φορές ασκήσει επιρροή στη δημιουργία παρόμοιων θεσμών διεθνώς, ή αποτέλεσε τον προκάτοχο τέτοιων θεσμών, όπως στην περίπτωση της Υποεπιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων των Ηνωμένων Εθνών (SPT, Subcommittee on Prevention of Torture), η οποία τέθηκε σε λειτουργία το 2007 (Daems και Robert 3). Επίσης, η συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και άλλων θεσμών, είτε μέσα από το ΣΤΕ, είτε έξω από αυτό, είναι συνεχής. Εκτός από τη συνεργασία της με το ΕΔΔΑ, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση από το 2011, προσκάλεσε τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα να εξοικειωθεί με την ανταπόκριση που έχουν τα κράτη-μέλη σε συνέχεια της γνωστοποίησης των ευρημάτων της Επιτροπής μετά την επίσκεψή της σε αυτά, και να παρακολουθεί στενά τις δημόσιες δηλώσεις της Επιτροπής. Με το αντίστοιχο σώμα των Ηνωμένων Εθνών, το SPT, η Επιτροπή έχει ήδη προχωρήσει σε στενή συνεργασία και διαβουλεύσεις ώστε να μην αλληλοσυγκρούονται, αλλά να αλληλοσυμπληρώνονται οι δραστηριότητες τους. Στις 26 Ιουλίου 2018, συμφωνήθηκε περαιτέρω να μοιράζονται αποτελεσματικότερα πληροφορίες, να διαβουλεύονται πριν επισκεφτούν κάποιο κράτος και πιθανόν να μοιράζονται κοινές δραστηριότητες στο στάδιο της επιθεώρησης μετά τις επισκέψεις (follow-up), για την ενδυνάμωση της μεταξύ τους συνεργασίας (OHCHR).

Παρόλα τα επιτεύγματα της Επιτροπής, και της συνεχούς προσπάθειας των μελών της να υπερασπίζονται την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα πρόσωπα που στερούνται της ελευθερίας τους, υπάρχει ακόμη μεγάλο περιθώριο βελτίωσης. Οι προκλήσεις άλλωστε είναι πολλές. Με το τεράστιο μεταναστευτικό κύμα, οι συνθήκες κράτησης των μεταναστών στα διάφορα κέντρα της Ευρώπης εξακολουθούν να μην πληρούν τις προϋποθέσεις, ενώ η Ευρώπη αντιμετωπίζει ένα τεράστιο πρόβλημα υπερπληθυσμού των φυλακών της τα τελευταία χρόνια.

Ακόμη μία μεγάλη πρόκληση που επαναλαμβάνεται συνεχώς στις αναφορές της Επιτροπής αποτελεί το γεγονός ότι πολλές χώρες δεν διαθέτουν ακόμη μηχανισμούς υποβολής παραπόνων, ώστε να μπορούν οι κρατούμενοι να προστατευτούν από βίαιη ή απάνθρωπη συμπεριφορά. Ακόμη και όταν υπάρχουν τέτοιοι μηχανισμοί, δε σημαίνει ότι είναι αποτελεσματικοί, ή ότι οι κρατούμενοι τους εμπιστεύονται. Τέτοια θέματα δεν αφορούν μόνο στην προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων, αλλά και στην σταθεροποίηση μιας καλής ατμόσφαιρας σε τέτοιους χώρους, οπότε και στην εύρυθμη λειτουργία των σωφρονιστικών ή ψυχιατρικών ιδρυμάτων. Τέλος, τα προβλήματα προϋπολογισμού που αντιμετωπίζει το ΣτΕ έχουν άμεσο αντίκτυπο στο έργο της Επιτροπής. Καθώς όμως η Επιτροπή «...επικεντρώνεται στο παρόν και στο μέλλον, παρά στο παρελθόν, και ο κύριος στόχος της είναι να εγκαθιδρύσει ένα συνεχή διάλογο με τα κράτη-μέλη» (Murdoch 38), ακόμη και σε τέτοιους καιρούς προκλήσεων, το έργο της συνεχίζεται σθεναρά, με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε όλες τις χώρες-μέλη του ΣτΕ αλλά και έξω από αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ιστορία της ευρωπαϊκής ηπείρου συνοδεύεται από μεγάλες κρίσεις και αλλαγές στην πορεία της. Στη διάρκειά τους, το ΣΤΕ διαδραμάτιζε ενεργό ρόλο για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην επικράτεια των κρατών-μελών του. Από τη διεύρυνση του ΣΤΕ στη δεκαετία του 1990 έως σήμερα, το έργο του συνεχίζεται σταθερά. Τα πρώτα χρόνια της διεύρυνσης-στις αρχές της δεκαετίας του 1990- τα χαρακτήριζε αισιοδοξία για τη δημιουργία μιας Ευρώπης που θα την ένωναν οι ίδιες αξίες, όπως η δημοκρατία, η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, το κράτος δικαίου, η οικονομική ελευθερία, η υπευθυνότητα για το περιβάλλον. Το ΣΤΕ ήταν από τους πρώτους οργανισμούς που αγάλιασε αυτό το σκοπό-μιας Ευρώπης ενωμένης από αυτές τις αξίες, επιδεικνύοντας προνοητικότητα και ευελιξία.

Το ΣΤΕ βοήθησε ουσιαστικά τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ στην μετατροπή τους σε νέες δημοκρατίες με προγράμματα (Δημοσθένης, Δημοσθένης-bis, Θέμις, Δημο-droit), με συμβουλευτικά όργανα, όπως είναι η Επιτροπή της Βενετίας (Ευρωπαϊκή επιτροπή για τη Δημοκρατία μέσω του Νόμου), αλλά και με τα εξωτερικά του γραφεία σε διάφορες χώρες-μέλη, τα κέντρα πληροφόρησης για τη δημοκρατία, και τα σχολεία πολιτικών επιστημών. Επιπρόσθετα, το ΣΤΕ πραγματοποίησε τρεις Συνόδους Κορυφής το 1993, το 1997 και το 2005, στις οποίες τα κράτη-μέλη όρισαν νέους πολιτικούς στόχους, εδραίωσαν το ρόλο του ΣΤΕ για την ευρωπαϊκή ενότητα και τη δημιουργία μιας δημοκρατικής Ευρώπης με σεβασμό στα δικαιώματα του ανθρώπου, και επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους να υποστηρίξουν τους στόχους του οργανισμού.

Οι Σύνοδοι Κορυφής, είχαν πρωταρχικό σκοπό να βοηθήσουν στην σταθεροποίηση της κατάστασης στην Ευρώπη μετά την πτώση του κομμουνισμού. Συνεισέφεραν όμως και στην δημιουργία και επισημοποίηση της γραμμής που ακολουθεί το ΣΤΕ για τα δικαιώματα του ανθρώπου έως και σήμερα, καθώς στα πλαίσιά τους συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν νέες πολιτικές, και δημιουργήθηκαν όργανα για την καταπολέμηση του ρατσισμού και την προστασία των μειονοτήτων. Οι αλλαγές στις πολιτικές και στις προδιαγραφές του ΣΤΕ ήταν απαραίτητες για την εξέλιξη του οργανισμού. Η διεύρυνσή του επέφερε προκλήσεις για το ΣΤΕ, τις

οποίες μέσα από συνεχείς μεταρρυθμίσεις και διαβουλεύσεις για την ανάπτυξή του, ο οργανισμός έχει καταφέρει να αντιμετωπίσει.

Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία του ΣΤΕ, είναι και αυτή που αντιμετώπισε το ΕΔΔΑ. Η υπερφόρτωση του δικαστηρίου από την αύξηση του όγκου των προσφυγών σε συνδυασμό με άλλα συστημικά προβλήματα απείλησε την αποτελεσματικότητα, αλλά και την βιωσιμότητα του Δικαστηρίου. Μια σειρά από πρωτόκολλα οδήγησαν σε μεταρρυθμίσεις, αλλά και οι Συνδιασκέψεις υψηλού επιπέδου που πραγματοποιήθηκαν από το 2010 έως και το 2018, με σκοπό την περαιτέρω αναμόρφωση του ΕΔΔΑ, απέφεραν αποτελέσματα- αν και μόλις τα τελευταία χρόνια. Καθώς η ΕΣΔΑ εξελίσσεται συνεχώς αλλά και βελτιώνεται, το σύστημα προστασίας της αντιμετωπίζει ακόμη προκλήσεις. Κάθε κρίση στα κράτη-μέλη της Ευρώπης οδηγεί σε συρροή αιτήσεων προς το ΕΔΔΑ (όπως φαίνεται μετά την προσάρτησης της Κριμαίας από τη Ρωσία και μετά την απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία), ενώ ακόμα μία πρόκληση αποτελεί η συμμόρφωση των κρατών στις αποφάσεις του. Η εξέλιξη και η συνεχής αναμόρφωση του ΕΔΔΑ όμως αποτελεί πρωταρχικό στόχο για το ΣΤΕ, και οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση συνεχίζονται.

Το ΣΤΕ δεν έμεινε στάσιμο ενόψει των εξελίξεων στην Ευρώπη μετά το 1990, στο θέμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Την εξελικτική του πορεία αποδεικνύει η δημιουργία του θεσμού του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου το 1999, με σκοπό την προαγωγή του σεβασμού και της ευαισθητοποίησης για τα δικαιώματα του ανθρώπου στα κράτη-μέλη. Ο Επίτροπος –ένας ανεξάρτητος θεσμός- ασχολείται και εποπτεύει αποκλειστικά θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων αυτών σε όλα τα κράτη-μέλη. Άλλη μία φορά το ΣΤΕ έδειξε προνοητικότητα με τη δημιουργία του θεσμού, καθώς η μέριμνα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δεν είναι μόνο διαχρονική ανάγκη, αλλά αποτελεί πλέον αναγκαιότητα για την Ευρώπη τα τελευταία έτη. Ο θεσμός του Επιτρόπου ασχολείται με θέματα που συμβαδίζουν με την επικαιρότητα και τις αλλαγές στην ευρωπαϊκή ήπειρο, και παρακολουθεί στενά τις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές, με αποτέλεσμα σε κάθε κρίση που παρουσιάζεται στα κράτη-μέλη, να δηλώνει αισθητά την παρουσία του.

Το 1989, το ΣΤΕ προχώρησε στη θέσπιση μιας Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους. Της Σύμβασης έπεται η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Η Επιτροπή συντάσσοντας εκθέσεις κατόπιν επίσκεψης και αξιολόγησης της κατάστασης σε διάφορους χώρους κράτησης (από φυλακές μέχρι κέντρα κράτησης μεταναστών ή ακόμη και ψυχιατρικές κλινικές), απευθύνει διάλογο προς την ηγεσία των κρατών-μελών για θέματα που αφορούν στα δικαιώματα των κρατουμένων στην επικράτειά τους. Η πορεία της Επιτροπής μέχρι σήμερα είναι επιτυχημένη, αφενός καθώς δεν έχει αντιμετωπίσει αξιοσημείωτα εμπόδια στις επισκέψεις στα διάφορα κράτη, και αφετέρου διότι έχει αναπτύξει ένα σύνολο κανόνων το οποίο διορθώνεται και εξελίσσεται συνεχώς και αποτελεί σημείο αναφοράς για τις εθνικές αρχές. Τα ευρήματα της Επιτροπής χρησιμοποιούνται επίσης πολύ συχνά και από το ΕΔΔΑ.

Η ίδρυση της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, αποτελεί καίρια πρωτοβουλία του ΣΤΕ και η δράση της είναι απαραίτητη στις σύγχρονες προκλήσεις. Ως παράδειγμα, για το μεταναστευτικό κύμα που έχει απασχολήσει τα Ευρωπαϊκά κράτη τα τελευταία χρόνια και έχει σημαντικές επιπτώσεις σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των ανθρώπων, το έργο της Επιτροπής αποδείχτηκε κρίσιμο. Η Επιτροπή, πέρα των τακτικών επισκέψεων σε χώρους κράτησης μεταναστών, εξετάζει ισχυρισμούς για χρήση αστυνομικής βίας ή για κακομεταχείριση σε παρόμοια κέντρα, και ζητά από το κάθε κράτος να ερευνήσει το θέμα και να δώσει πλήρη αναφορά για τα περιστατικά. Εν συνεχεία, δίνονται προτάσεις και συστάσεις προς τις αρχές του κράτους από τους ειδικούς της Επιτροπής, για την πρόληψη παρόμοιων φαινομένων στο μέλλον. Είναι εμφανές, ότι μέσα από το έργο της Επιτροπής, οι μετανάστες (όπως και άλλες ομάδες ανθρώπων που στερούνται της ελευθερίας τους) έχουν τη δυνατότητα να ακουστούν και έχουν πρόσβαση σε ένα θεσμό που θα υπερασπιστεί τα δικαιώματά τους, ανεξάρτητα από την προέλευσή και την εθνικότητά τους, μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο.

Ο Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στις ετήσιες εκθέσεις του, προειδοποιεί από το 2015 ότι όταν επικρατεί ο φόβος και η ανασφάλεια, οι κυβερνήσεις τείνουν να παραμελούν τις υποχρεώσεις τους για την προστασία των

δικαιωμάτων του ανθρώπου, ορισμένες φορές και με την συγκατάθεση της κοινής γνώμης. Στην ετήσια έκθεση του για το έτος 2016, ο Επίτροπος δηλώνει ότι η κατάσταση στην Ευρώπη εκείνη τη χρονιά, θα μπορούσε να θεωρηθεί η αρχή του τέλους του συστήματος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ηπείρου. Ομοίως, το 2017 διαπιστώνει ότι η κατάσταση συνεχίζει να επιδεινώνεται. «Παλιές κρίσεις βαθαίνουν, νέες κρίσεις εμφανίζονται, και η δέσμευση στις αξίες του ΣΤΕ και στο σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, μάλλον αποδυναμώνεται» (Muiznieks, Annual Activity Report 2017). Στις σύγχρονες προκλήσεις, όπως στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, στο τεράστιο μεταναστευτικό κύμα, στις πολιτικές αναταραχές που επιμένουν σε πολλές χώρες, στην οικονομική κρίση και τα επακόλουθά της, όπως είναι η ξενοφοβία, ο αντι-ισλαμισμός, η άνοδος ακραίων ιδεολογιών, το ΣΤΕ έδινε το στίγμα του μέσα από τους θεσμούς του, που επί πολλά έτη μάχονται για την επικράτηση μιας ζώνης προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη.

Για παράδειγμα, όπως έγινε εμφανές τα τελευταία έτη, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, και οι πολιτικές αναταραχές αποτέλεσαν ένα μεγάλο κίνδυνο για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Γαλλία το 2015, η χώρα κήρυξε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης⁷. Το ίδιο έπραξε η Ουκρανία, και τέλος, την ίδια γραμμή ακολούθησε η Τουρκία στη σκιά της απόπειρας πραξικοπήματος. Σε μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, η χώρα δίνει τη δυνατότητα σε δημόσιες αρχές όπως το υπουργείο εσωτερικών και την αστυνομία να αποκτήσουν ορισμένες ειδικές εξουσίες. Μέσα από αυτές όμως, οδηγούνται τα δικαιώματα των πολιτών σε περιορισμό. Ο τρόπος διαχείρισης του κάθε κράτους μέλους της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης εγείρει ανησυχίες. Ο Γενικός Γραμματέας και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣΤΕ, εξέφρασαν τους φόβους τους, αλλά και τις ενστάσεις τους για αυτό το θέμα. Στην περίπτωση της Γαλλίας, η διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, ορισμένα μέτρα και η εφαρμογή τους θεωρήθηκαν αμφισβητήσιμα. Στην περίπτωση της Ουκρανίας, δηλώθηκε ότι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν άλλα μέτρα παρέκκλισης σε πολλές περιπτώσεις. Όσον αφορά την Τουρκία, το συμπέρασμα ήταν ότι πολλά μέτρα ήταν

---

⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ, κάθε κράτος-μέλος μπορεί να λάβει μέτρα κατά παράβαση των προβλεπόμενων υποχρεώσεων του υπό την ΕΣΔΑ, σε περίπτωση πολέμου ή δημοσίου κινδύνου (που απειλεί τη ζωή του έθνους). Βεβαίως υπάρχουν διατάξεις οι οποίες δεν μπορούν να παραβιαστούν σε καμία περίπτωση, όπως η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

δυσανάλογα με την περίπτωση και κάλεσε τη χώρα να τερματίσει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Όλες τις παραβιάσεις ή την προοπτική παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου παρακολούθησε στενά ο Επίτροπος για τα ανθρώπινα δικαιώματα του ΣτΕ, οργανώνοντας επισκέψεις και ασκώντας πίεση στις χώρες για τα ζητήματα αυτά. Η Επιτροπή πρόληψης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, συνέβαλε και εκείνη στο έργο παρακολούθησης της κατάστασης, με τα δικά της μέσα (επισκέψεων *ad hoc*, δημοσίευση εκθέσεων). Τέλος, το ΕΔΔΑ δέχτηκε αυξημένο αριθμό προσφυγών εξαιτίας αυτών των εξελίξεων στην Ευρώπη. Σε κάθε κρίση με την οποία ήρθαν αντιμέτωπα τα κράτη-μέλη του ΣτΕ, υπήρξε δράση από τους θεσμούς και τα όργανά του παρ' όλες τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που είχε να παρακάμψει. Ως εκ τούτου, διαφαίνεται η αποφασιστικότητα του Συμβουλίου της Ευρώπης να παραμείνει πιστό στις αξίες τις οποίες πρεσβεύει, να αφυπνίσει και να ευαισθητοποιήσει τα ευρωπαϊκά κράτη για τα θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και να διατηρήσει την θέση του ως θεματοφύλακας αυτών στη γηραιά ήπειρο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σύμφωνα με το καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών πεπεισμένες ότι η επιδίωξη της ειρήνης βασισμένη στη δικαιοσύνη και στη διεθνή συνεργασία, είναι ουσιώδης για τη διατήρηση της ανθρώπινης κοινωνίας και του πολιτισμού, δημιουργούν ένα Συμβούλιο της Ευρώπης με στόχο την «επίτευξη στενότερης ενότητας μεταξύ των μελών του, ώστε να διαφυλαχθούν και να προωθηθούν τα κοινά ιδεώδη και οι αρχές, και να ευνοηθεί η οικονομική πρόοδός τους». Στα κοινά ιδεώδη συμπεριλαμβάνεται η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην επικράτεια των χωρών-μελών του ΣΤΕ.

Οι μνήμες του πολέμου, που ήταν ζωντανές για τους ηγέτες της Ευρώπης που ίδρυσαν το ΣΤΕ, έχουν ήδη ξεθωριάσει. Τη θέση τους έχουν καταλάβει τα τρέχοντα πιεστικά ζητήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονοι κυβερνώντες, και οι λαοί της Ευρώπης. Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή ήπειρος έχει κλονιστεί από εντάσεις, αναταραχές, και αλλαγές, που έχουν αποτελέσει απειλή για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Γενικό Γραμματέα του ΣΤΕ, «οι κίνδυνοι που απειλούν τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα από την εποχή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου» (Council of Europe 5). Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του, το ΣΤΕ έχει ανταπεξέλθει των περιστάσεων, άλλοτε πολύ και άλλοτε λιγότερο επιτυχημένα. Η πορεία του όμως είναι σταθερή στην προσπάθεια και στην επιμονή του για την διατήρηση μιας ζώνης προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον ευρωπαϊκό χώρο. Έχει αμφισβητηθεί από πολλούς το έργο του Συμβουλίου σε αυτόν τον τομέα, κυρίως για το εάν ήταν επαρκής η δράση του. Σε αυτό θα μπορούσε κανείς να απαντήσει με την υποθετική ερώτηση: πώς θα ήταν άραγε η Ευρώπη σήμερα χωρίς το ΣΤΕ;

Τα επιτεύγματα του ΣΤΕ στα σχεδόν 70 χρόνια της λειτουργίας του στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι αδιαμφισβήτητα, και το έργο που πρέπει να παράγει στο μέλλον είναι ιδιαίτερα απαιτητικό και δύσκολο. Θα πρέπει όμως να συνεχίσει να επιδεικνύει το ίδιο σθένος με το οποίο αντιμετώπισε έως σήμερα τις κρίσεις, ώστε να γνωρίζουν οι, περισσότεροι από 820 εκατομμύρια, Ευρωπαίοι πολίτες ότι εξακολουθεί να υφίσταται ο Ευρωπαϊκός

Οργανισμός που θα προστατέψει τα δικαιώματα των ανθρώπων, ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις, την οικονομική κατάσταση, την εθνικότητά τους αλλά και το αν προέρχονται αμιγώς από την Ευρώπη, ή απλά διέρχονται τα σύνορά της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- "14ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ." n.d. <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bf4d7342>>.
- Apostolovski, Veronika, et al. "Bringing Home Human Rights Standards: The Role of National Preventive Mechanisms." European Training and Research Center for Human Rights and Democracy, February 2016. <http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user_upload/ETC-Hauptseite/publikationen/Occasional_papers/BHHR-1.pdf >.
- Benoit-Rohmer, Florence and Heinrich Klebes. *Council of Europe Law - Towards a pan-European legal area*. Strasbourg: Council of Europe, 2005.
- Boffey, Daniel. "Turkey, Hungary and Romania drive 23% rise in ECHR applications." *The Guardian*. Brussels: The Guardian, 30 January 2017. <<https://www.theguardian.com/law/2017/jan/30/turkey-coup-hungary-romania-prison-rise-echr-applications-human-rights>>.
- Breuer, Marten and Stefanie Schmahl. *The Council of Europe: Its Laws and Policies*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Brighton Declaration. "High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights." Brighton: European Court of Human Rights, 19,20 April 2012. <https://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf>.
- Burns, Weston H. "Human Rights." *Human Rights Quarterly* 6.3 (1984): 257-283. 18 08 2018. <https://www.jstor.org/stable/762002?read-now=1&refreqid=excelsior%3A33795f7b22a6186e31d64cdf0383ffb&seq=2#page_scan_tab_contents>.
- Cali, Basak. "Coping with Crisis: Whither the Variable Geometry in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights." *Winsconsin International Law Journal* 35.2 (2018): 238-276. <http://hosted.law.wisc.edu/wordpress/wilj/files/2018/10/Cali_Final.pdf>.
- Casier, Tom. "A Classic Dilemma: Russia's Threat to Withdraw from the Council of Europe." Heinrich Boll Stiftung, European Union, 21 February 2018. 25 Νοεμβρίου 2018. <<https://eu.boell.org/en/2018/02/21/classic-dilemma-russias-threat-withdraw-council-europe>>.
- Cassese, Antonio. *The Human Dimension of International Law: Selected Papers*. Ed. Paola Gaeta and Salvatore Zappala. New York: Oxford University Press, 2008.
- CoE. *www.coet.int*. n.d. 28 Αύγουστος 2018. <<https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation>>.
- "Copenhagen Declaration." *High Level Conference Meeting in Copenhagen*. Copenhagen: Council of Europe, 12, 13 April 2018. 24 Σεπτεμβρίου 2018. <https://www.echr.coe.int/Documents/Copenhagen_Declaration_ENG.pdf>.

- Costa, Jean-Paul. "Memorandum of the President of the ECHR to the States with a View to Preparing the Interlaken Conference." European Court of Human Rights, 3 July 2009.
<https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20090703_Costa_Interlaken_ENG.pdf>.
- Council of Europe. *Council of Europe Highlights 2017*. Activity Report. Strasbourg: CoE, 2017. <<https://edoc.coe.int/en/activity-report/7631-pdf-council-of-europe-highlights-2017.html>>.
- Council of Europe Statistics. *Statistics on signatures and ratifications: Greece*. n.d. 27 Οκτώβριος 2018. <<https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-states/-/conventions/chartStats/GRE>>.
- CPT. *Official site of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Strasbourg, n.d. 11 Οκτωβρίου 2018. <[https://www.coe.int/en/web/cpt/cpt-members?desktop=true#{%2223705287%22:\[1\],%2223706581%22:\[1\]}](https://www.coe.int/en/web/cpt/cpt-members?desktop=true#{%2223705287%22:[1],%2223706581%22:[1]})>.
- . *27th General Report of the CPT*. Strasbourg: Council of Europe, 2017. 4 Οκτωβρίου 2018. <<https://rm.coe.int/16807bc1cf>>.
- . *Δημόσια Δήλωση σχετικά με την Ελλάδα*. Στρασβούργο, 15 Μαρτίου 2011. 11 Οκτωβρίου 2018. <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696607>>.
- Cvce.eu. n.d. University of Luxembourg. 1 Σεπτέμβριος 2018. <<https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff>>.
- Cvce.eu. *Geopolitical upheavals in Europe after 1989*. CVCE, 2016. <https://www.cvce.eu/content/publication/2011/11/2/073dc145-b774-4901-8920-5f95cb8e0192/publishable_en.pdf>.
- Daems, Tom and Luc Robert. "From Prisons in Europe to Europe in Prisons." *Europe in Prisons: Assessing the Impact of European Institutions on National Prison Systems*. Cham, Switzerland: Palgrave macmillan, 2017.
- Directorate General Human Rights and Rule of Law. *Reforming the ECHR*. Directorate General Human Rights and Rule of Law, Council of Europe, 2014. <<https://rm.coe.int/reforming-the-european-convention-on-human-rights-interlaken-izmir-bri/1680695a9d>>.
- Directorate of Internal Oversight. *Evaluation of the Council of Europe Support to the Implementation of the ECHR at National Level*. Evaluation. Strasbourg: Council of Europe, 2017. <<https://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/mezinarodni-vztahy/evaluation-of-the-council-of-europe-support-to-the-implementation-of-the---.pdf>>.

- Dorr, Oliver. "European Convention on Human Rights." Breuer, Marten and Stefanie Schmahl. *The Council of Europe: Its Laws and Policies*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 465-506.
- ECHR. "Press country profile: Ελλάδα." *Στατιστικά ΕΔΔΑ ανά κράτος*. European Court of Human Rights, Ιανουάριος 2018.
<https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Greece_GRC.pdf>.
- Giakoumopoulos, Christos. "Supervision of the Execution of Judgements and Decisions of the ECHR." 10th Annual Report of the Committee of Ministers. 2016.
<<https://rm.coe.int/prems-021117-gbr-2001-10e-rapport-annuel-2016-web-16x24/168072800b>>.
- . "Supervision of the Execution of Judgements and Decisions of the ECHR." 11th Annual Report of the Committee of Ministers. 2017. <<https://rm.coe.int/annual-report-2017/16807af92b>>.
- Glas, Lize R. "The Assembly's row with Russia and its repercussions for the Convention system." *Strasbourg Observers*. 30 October 2017. 25 October 2018.
<<https://strasbourgobservers.com/2017/10/30/the-assemblys-row-with-russia-and-its-repercussions-for-the-convention-system/>>.
- . "The Theory, Potential and Practice of Procedural Dialogue in the European Convention on Human Rights System." Cambridge: Intersentia Ltd, 2016. Phd Thesis. <https://intersentia.com/en/pdf/viewer/download/id/9781780683751_0/>.
- Greer, Steven. *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. eBook.
- Hammarberg, Thomas. *Human Rights in Europe: no grounds for complacency*. Strasbourg: Council of Europe, 2011.
<https://www.coe.int/t/commissioner/source/prems/HR-Europe-no-grounds-complacency_en.pdf>.
- Harremoes, Erik. *Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs*. 21 February 2012. 3 Σεπτεμβρίου 2018. <<https://vm.ee/en/history-revisited-council-europe-1996>>.
- Hrw.org. *Joint Letter on Spain to the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe*. 30 October 2014. <<https://www.hrw.org/news/2014/10/30/joint-letter-spain-commissioner-human-rights-council-europe>>.
- . *Letter to the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Regarding the Detention of Memorial Staff*. 24 June 2008.
<<https://www.hrw.org/news/2008/06/24/letter-commissioner-human-rights-council-europe-regarding-detention-memorial-staff>>.
- Huber, Denis. "The Council of Europe (1989-1999) A Decade that Made History." Council of Europe, 31 October 1999.
- Humphrey, John. "The International Law of Human Rights in the Middle Twentieth Century." *THE PRESENT STATE OF INTERNATIONAL LAW AND OTHER ESSAYS WRITTEN IN HONOUR OF THE CENTENARY CELEBRATION OF THE*

- INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION*. 1975. 28 Αυγούστου 2018.
<https://www.tjssl.edu/slomansonb/10.1_HRMid20.pdf>.
- iefimerida.gr. "Η Ρωσία εξετάζει το ενδεχόμενο αποχώρησης από το Συμβούλιο της Ευρώπης." 20 Σεπτεμβρίου 2018. <<http://www.iefimerida.gr/news/445541/i-rosia-exetazei-endehomeno-apohorisis-apo-symvoylio-tis-eyropis>>.
- Jagland, Thorbjørn. "Newsroom." 11 October 2018. <<https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-russia-leaving-the-council-of-europe-would-be-a-huge-setback-for-human-rights>>.
- Jordan, Pamela A. "Does Membership Have Its Privileges?: Entrance into the Council of Europe and Compliance with Human Rights Norms." *Human Rights Quarterly* 25.3 (2003): 660-688.
<https://www.jstor.org/stable/20069682?seq=1#metadata_info_tab_contents>.
- Jurisconsult. "Πρακτικός Οδηγός Προϋποθέσεων Παραδεκτού." 2014. *Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. Σεπτέμβριος 2018.
<https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ELL.pdf>.
- Keller, Helen, Andreas Fischer and Daniela Kuhne. "Debating the Future of the European Court of Human Rights after the Interlaken Conference: Two Innovative Proposals." *European Journal of International Law* 21.4 (2010): 1025-1048.
<<https://academic.oup.com/ejil/article/21/4/1025/418149>>.
- Kluwer Law International. *Council of Europe*. 2015.
- Lambert Adbelgawad, Elisabeth. "The execution of judgements of the European Court of Human Rights." *Human Rights File No. 19*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2008. <[https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-19\(2008\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-19(2008).pdf)>.
- Lord Hoffmann. "The Universality of Human Rights." 19 March 2009.
<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2014/12/Hoffmann_2009_JSB_Annual_Lecture_Universality_of_Human_Rights.pdf>.
- Mäger, Kerttu. "Enforcing the Judgments of the ECtHR in Russia in Light of the Amendments to the Law on the Constitutional Court." *Juridica International* 24.Law in Europe and Its Vicinity (2016): 14-22.
<<http://dx.doi.org/10.12697/JI.2016.24.02>>.
- Mengozi, Marta. "The ECHR's Influence on the Italian Regulation of the Administrative Trial." *The Constitutional Relevance of the ECHR in Domestic and European Law*. Ed. Giorgio Repetto. Cambridge: Intersentia Publishing Ltd., 2013.
<<http://www.corteidh.or.cr/tablas/28469-1.pdf>>.
- Mijatovic, Dunja. *Commissioner for Human Rights: Country Visit*. 29 June 2018.
<<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/greece-immediate-action-needed-to-protect-human-rights-of-migrants>>.

- Moravcsik, Andrew. "The Origins of Human Rights Regimes: Democratic Delegation in Postwar Europe." *International Organization* 54.2 (2000): 217-252.
<<https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/origins.pdf>>.
- Muiznieks, Nils. *Annual Activity Report 2016*. Strasbourg: Commissioner for Human Rights: Council of Europe, 2016. <<https://rm.coe.int/annual-activity-report-2016-by-nils-muiznieks-council-of-europe-commis/168070ad23>>.
- . *Annual Activity Report 2017*. Strasbourg: Commissioner for Human Rights: Council of Europe, 2017.
<https://search.coe.int/commissioner/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168077ec86>.
- . "Memorandum on freedom of expression and media freedom in Turkey." Strasbourg: Council of Europe, 15 February 2017. <[https://rm.coe.int/ref/CommDH\(2017\)5](https://rm.coe.int/ref/CommDH(2017)5)>.
- Murdoch, Jim. *The treatment of prisoners. European standards*. Strasbourg: Council of Europe, 2006.
- OHCHR. *United Nations and Council of Europe torture prevention bodies to strengthen cooperation*. United Nations Human Rights official site. n.d. 14 Νοεμβρίου 2018.
<<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23407&LangID=E>>.
- Parliamentary Assembly. *A new Council of Europe summit to revitalise democracy, the rule of law and human rights*. 11 October 2017.
<<http://www.assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-EN.asp?newsid=6825&lang=2&cat=8>>.
- . "Resolution 2178 (2017)." *The implementation of judgments of the European Court of Human Rights*. Council of Europe, 2017.
<<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23987&lang=en>>.
- Polakiewicz, Jorg. "Legal challenges and opportunities raised by EU participation in Council of Europe treaties." *Working Party on Fundamental Rights, Citizens Rights and Free Movement of Persons*. Ed. Directorate of Legal Advice and Public International Law. Brussels: Council of Europe, 25 April 2018. 23 Σεπτεμβρίου 2018. <https://www.coe.int/en/web/dlapil/-/legal-challenges-and-opportunities-raised-by-eu-participation-in-council-of-europe-treaties#_Toc512257051>.
- Quinn, Frederick. *Human Rights and You, A Guide for the States of the Former Soviet Union and Central Europe*. Warsaw: OSCE/ ODIHR, 1997.
<<https://permanent.access.gpo.gov/lps4077/hryou.pdf>>.
- "Resolution (99) 50 of the Committee of Ministers of the CoE." Budapest: Council of Europe, 7 May 1999.
<https://www.cvce.eu/content/publication/2003/5/14/f641de4f-6c15-40ec-9207-b436bcfed79b/publishable_en.pdf>.

- "Resolution 2178 (2017)." 29 June 2017. *Parliamentary Assembly*.
<<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23987&lang=en>>.
- Shetty, Salil. *Amnesty International Report 2017/18: The State of the World's Human Rights*. London: Amnesty International Ltd, 2017-2018. 27 Ιουλίου 2018.
<<https://www.amnesty.gr/sites/default/files/pdf/pol1067002018english.pdf>>.
- SPACE. "Council of Europe Annual Penal Statistics." Annual Report - Prison Populations 2015 (updated on April 2017). 2018.
<http://wp.unil.ch/space/files/2017/04/SPACE_I_2015_FinalReport_161215_REV170425.pdf>.
- Strasbourg Summit 1997. "Minutes of the Second Summit of Heads of State and Government of the CoE." *Minutes of the Second Summit of Heads of State and Government of the CoE*. Strasbourg: Council of Europe, 1997.
<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804db1cc>>.
- Summits of Heads of State and Government of the Council of Europe*. Ed. Committee of Ministers. n.d. Council of Europe. <<https://www.coe.int/en/web/cm/summits>>.
- Venice Commission Official Site. *The Venice Commission of the Council of Europe For Democracy through Law*. Ed. Council of Europe. 2014. 4 Οκτώβριος 2018.
<https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN>.
- "Vienna Declaration." 9 October 1993. *Council of Europe Summit*.
<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680536c83>>.
- Warsaw Declaration. "Third Summit of Heads of State and Government of the Council of Europe." 16, 17 May 2005. *Council of Europe*.
<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e45a4>>.
- Wassenberg, Birte. *History of the Council of Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013.
- Xucla, Jordi. "25 years of the CPT, achievements and improvements needed." Committee on Legal Affairs and Human Rights Report. 2017. <<http://website-pace.net/documents/19838/3254453/20170227-+PRESSajdocCPT-EN.pdf/5849316c-61c4-4c3d-bace-618f807f3ef7>>.
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας*. Αθήνα, 30 Μαΐου 1991. <<https://rm.coe.int/16806dbb2a>>.
- Ζάικος, Νικόλαος. "Ενότητα Διεθνούς Δικαίου Διεθνείς Οργανισμοί." *ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΑΔΙΣΠΟ*. ΑΔΙΣΠΟ Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα ΠΑΜΑΚ Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια, 2017-2018.

- Καθημερινή. "Για ποιές υποθέσεις η Ελλάδα απειλήθηκε με πρόστιμα από Ευρωπαϊκά Δικαστήρια." 8 Δεκεμβρίου 2013. 3 Σεπτεμβρίου 2018.
<<http://www.kathimerini.gr/62032/article/epikairothta/politikh/gia-poies-yπο8eseis-h-ellada-apeilh8hke-me-prostima-apo-eyrwpaika-dikasthria>>.
- Καραχάλιου, Μαρία. *Συρροή Συνταγματικών Δικαιωμάτων*. Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007. 08 Σεπτεμβρίου 2018.
<<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW169/%CE%A3%CF%85%CF%81%CF%81%CE%BF%CE%AE%20%282264%29%20-%20%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%AC%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%85%20%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B1.pdf>>.
- Κούν, Βιολέτα and Άρης Καλλιριμτζής. "Το Συμβούλιο της Ευρώπης ενώπιον οικονομικής κρίσης." 28 February 2018. <<https://www.dw.com/el/%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BF%CE%BD-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE>>.
- "Κύρωση του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη." 2015. *Δικτυακός Τόπος Διαβουλεύσεων*. Αιτιολογική Έκθεση. 20 Αυγούστου 2018.
<<http://www.opengov.gr/minlab/wp-content/uploads/downloads/2015/08/aitiologikhergasias.pdf>>.
- Ναυτεμπορική. "Διάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τσετσενία." 24 Σεπτεμβρίου 2004. <<https://www.naftemporiki.gr/story/77826/diaskepsi-gia-ta-anthropina-dikaiomata-stin-tsetsenia>>.
- "Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα." 10 Δεκεμβρίου 1948. *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*. 9 Σεπτεμβρίου 2018.
<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf>.
- Περάκης, Μανώλης. "Η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΣΔΑ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Μία προσέγγιση υπό το πρίσμα της αυτονομίας της ενωσιακής έννομης τάξης." *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου* 30 (2010): 15-27. 23 Σεπτεμβρίου 2018.
<https://www.academia.edu/8004870/%CE%97_%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%A3>.
- Πρεβεδούρου, Ευγενία Β. "Η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η σχέση των δύο υπερεθνικών δικαστηρίων." *Δικαστών, Ένωση Διοικητικών. Τιμητικός Τόμος για τα 50 χρόνια των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων*. 1η . Αθήνα: Σάκκουλας, 2015. 24 Σεπτεμβρίου 2018. <<https://www.constitutionalism.gr/proshorisi-ee-se-esda/>>.

Ροζάκης, Χρήστος Λ. "Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Κλίση του Προκρούστη ή Συμβολή στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση." *Νομικό Βήμα* 57.8 (2009): Οκτώβριος.
<<https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMB240/Tulkens.Art8.ECHR.migrants.GR.pdf>>.

Σταυρόπουλος, Γιώργος. "Η επίδραση της ΕΣΔΑ στην ελληνική έννομη τάξη." *Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου* Οκτώβριος 2017: 929.
<<https://www.constitutionalism.gr/stavropoulos-esda-elliniki-ennomi-taxi/>>.

Συμβούλιο της Ευρώπης. *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης*. 1 Μαρτίου 2002. 2 Οκτωβρίου 2018. <<https://rm.coe.int/16806dbaa3>>.

Τζιφρας, Μάκης. "Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ως όργανο θεμελίωσης στην συνείδησή μας των ελευθεριών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου." *Νομικό Βήμα* 57.8 (2009).
<<https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMB240/Tulkens.Art8.ECHR.migrants.GR.pdf>>.

Υπουργείο Εξωτερικών . *Η Ελλάδα στους Διεθνείς Οργανισμούς*. 9 Φεβρουαρίου 2018. 29 Αύγουστος 2018. <<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/sumboulio-tis-europis.html>>.

Χειρδάρης, Βασίλης. *ECHR Caselaw.com*. 13 Δεκεμβρίου 2017.